

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Nuorten osaston kehittäminen Helsingin vankilassa - nuorten rikosseuraamusasiakkaiden näkemyksiä kehittämistyön tueksi

Nieminen, Stina & Riekkö, Virpi

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Nuorten osaston kehittäminen Helsingin vankilassa -
nuorten rikosseuraamusasiakkaiden näkemyksiä
kehittämistyön tueksi

Nieminen Stina & Riekkö Virpi
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Nieminen Stina & Riekki Virpi

Nuorten osaston kehittäminen Helsingin vankilassa - nuorten rikosseuraamusasiakkaiden näkemyksiä kehittämistyön tueksi

Vuosi 2017 Sivumäärä 106

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut selvittää nuorten rikosseuraamusasiakkaiden näkemyksiä nuoruusikään liittyvistä erityistarpeista. Tavoitteena on ollut tuottaa Helsingin vankilaan avautuvan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa hyödynnettävää tietoa. Opinnäytetyön aihe on Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tilaus Laurea ammattikorkeakoululta. Teoreettiseksi lähestymistavaksi on valittu Good Lives Model -kuntoutusteorian malli, joka on positiiviseen psykologiaan perustuva lähestymistapa. Teoreettisessa viitekehyksessä on luotu pohjaa opinnäytetyölle teemojen kautta, joita ovat nuoret vangit ja nuoruusiästä nousevat tarpeet, syrjäytyminen ja siihen vaikuttaminen, nuorisorikollisuus, desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen sekä kuntoutus vankeinhoidossa.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua ja haastattelut on tehty Helsingin vankilassa ja yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Haastatteluista saatu aineisto on analysoitu sisällönanalyysillä. Aineiston mukaiset tulokset osoittavat, että merkityksellisimmät tekijät nuorten mielekkään elämän tavoittelussa ja syrjäytymisen ehkäisyssä ovat turvalliset ja läheiset ihmissuhteet. Tulosten johtopäätöksistä voidaan todeta, että nuorten osastolle tulisi suunnitella paljon toiminnallista ja kuntouttavaa ryhmätoimintaa. Nuorten osaston kehittämis ehdotuksena on hyödyntää ulkopuolisia toimijoita osaston toiminnassa ja tehdä aktiivista verkostotyötä rikosseuraamuslaitoksen sisällä, sekä kuntien ja kolmannen sektorin kanssa.

Asiasanat: desistanssi, kuntoutus, nuorisorikollisuus, nuoruus, syrjäytyminen

Nieminen Stina & Riekkö Virpi

The Development of the Youth Unit in the Helsinki Prison - the Criminal Sanction Agency's Young Clients' Views to Support the Development Process

Year	2017	Pages	106
------	------	-------	-----

This Bachelor`s thesis study aims at discussing the Criminal Sanctions Agency's young clients' views on special needs related to adolescence. The main goal of the study was to produce information to be utilized in the design of the activities of the youth unit which will be opened at the Helsinki prison. The topic of the study has been ordered from Laurea University of Applied Sciences by the Criminal Sanctions Region of Southern Finland. The theoretical background of the study follows the concepts of the Good Lives Model of offender rehabilitation, based on positive psychology. The theoretical framework includes the following themes, which function as the basis for the study. Themes are young sentenced offenders, the needs arising at the young age, social exclusion and making a difference in it, desistance and the offender rehabilitation.

The nature of the study is qualitative. The data were collected with semi-structured theme interviews. The interviews were conducted in the Helsinki prison and the Community Sanctions Office. The data analysis was carried out with the content analysis. The findings suggest that safe and close human relations are the most meaningful factors contributing to a meaningful life and to preventing social exclusion. The conclusions drawn from the findings indicate that a large variety of functional and rehabilitating group activities should be designed for the youth unit. In order to develop the youth unit, this study suggests that external operators would be utilized within the operation of the unit, as well as to build active networks in the Criminal Sanctions Agency, together with municipalities and the third sector.

Key words: desistance, rehabilitation, social exclusion, youth, youth criminality

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön toimintaympäristö	8
	2.1 Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projekti.....	8
	2.2 Helsingin vankila	11
3	Yhteiskunnalliset lähtökohdat	12
	3.1 Rikosseuraamuslaitos ja lainsäädäntö	12
	3.2 Kuntoutus vankeinhoidossa	13
	3.3 Nuoret rikosseuraamusasiakkaina	15
4	Teoreettinen viitekehys.....	18
	4.1 Nuoruusiän erityispiirteet ja -tarpeet	18
	4.2 Nuorten syrjäytyminen	21
	4.3 Nuorisorikollisuus.....	24
	4.4 Rikollisuudesta irrottautumista tukevat kuntoutusorientaatiot rikosseuraamusalalla	26
	4.5 Good Lives Modelin näkökulmia nuorten parissa tehtävään kuntoutukseen ...	32
5	Tutkimusasetelma	34
	5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	35
	5.2 Opinnäytetyön toteutus.....	35
	5.3 Tutkimusmenetelmä.....	36
	5.4 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu	37
	5.5 Aineiston analyysi	39
	5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	40
6	Opinnäytetyön tulokset	43
	6.1 Rikosseuraamusasiakkaiden taustatiedot	44
	6.2 Nuoruusiän tarpeet ja voimavarat mielekkään elämän tavoittelussa.....	44
	6.3 Vankeusajan vaikutus syrjäytymiseen	50
	6.4 Kuntoutuksen ja toiminnan merkitys vankeusaikana	56
	6.5 Vankeusajan mahdollisuudet rikoksettoman elämäntavan edistäjänä.....	61
7	Johtopäätökset	65
	7.1 Nuorten vankien erityistarpeet suljetussa vankilassa	65
	7.2 Vankeusaika mahdollisuutena ja hyvinvoinnin lisääjänä	68
	7.3 Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaminen	70
8	Pohdinta	74
	8.1 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista ja omaa ammatillisuuden reflektointia...	74
	8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	76
	8.3 Opinnäytetyön hyödyllisyys, kehittämisideat ja jatkotutkimusehdotukset	79
	Lähteet	81

Kuviot	87
Taulukot	88
Liitteet.....	89

1 Johdanto

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää nuorten vankien erityistarpeita heidän omien näkemystensä kautta, sekä tuottaa tutkimustietoa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen (Esra) nuorten projektin (NuPro) työntekijöille nuorten vankien erityistarpeista. Tarkoituksena oli tuottaa NuPron työntekijöiden käyttöön tutkimustuloksia, joita olisi mahdollisuus hyödyntää Helsingin vankilaan avattavan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa. Nuorten projekti on käynnistetty Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella elokuussa 2016 ja sen on määrä jatkua vuoden 2017 loppuun saakka. Projekti sai alkunsa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja alueen muiden yksiköiden välisten keskustelujen tuloksena, joissa esiin nousi nuorten rikosseuraamusasiakkaiden huolestuttava tilanne. Mukana projektissa on myös Helsingin kaupunki. Projektin kohderyhmänä ovat vakaviin rikoksiin syyllistyneiden ja / tai syvenevässä rikoskierteessä olevat nuoret rikosseuraamusasiakkaat. Tavoitteeksi projektille on asetettu tämän kohderyhmän rikoksista irrottautumisen tukeminen ja rikoksettomaan elämäntapaan tukeminen sekä yhteiskuntaan integroituminen. Lisäksi välillisenä tavoitteena on kehittää yksiköiden välistä täytäntöönpanoprosessin sujuvuutta nuorten osalta. (Nuorten projekti 2016.)

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projekti on laajempi kokonaisuus, joka sisältää neljä eri osatavoitetta. Opinnäytetyömme keskittyy projektin neljänteen osatavoitteeseen, jonka tavoitteena on Helsingin vankilan valmistautuminen nuorten vankien vastaanottamiseen. Tarkoituksena on, että Keravan vankilan suljetun osaston lakkauttamisen jälkeen suljettuja laitososuhteita tarvitsevia nuoria vankeja sijoitetaan Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella Helsingin vankilaan. Keravan vankilan suljetun osaston toiminta lakkautui yllättäen vuotta aikaisemmin, kuin oli suunniteltu. Keravan vankila on keskittynyt pääosin nuoriin vankeihin ja suljetun osaston yllättävä lakkauttaminen vuotta ennen suunniteltua aikataulua lisäsi nopeasti nuorten vankien määrää Helsingin vankilassa. Tämä tarkoitti pikaisia muutostarpeita Helsingin vankilan osastojärjestelyissä. Nuorten vankien kasvava määrä lisäsi näin ollen tarvetta nuorten toimintakokonaisuuden suunnittelulle.

Opinnäytetyömme aiheen valintaan vaikutti henkilökohtainen kiinnostuksemme tutkia syrjäytymisuhan alla olevien nuorten problematiikkaa. Koulutusohjelmamme painopiste on rikosseuraamusalalla, joten halusimme tehdä opinnäytetyön, joka liittyisi nuoriin rikosentekijöihin. Lisäksi halusimme tehdä opinnäytetyön, joka olisi työelämälähtöinen tilaus, ja jonka tavoitteena olisi hankkia tutkimustuloksia rikosseuraamusalan työn kehittämistä varten. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus oli tilannut Laurea ammattikorkeakoululta opinnäytetyön koskien nuorten vankien osaston kehittämistä Helsingin vankilassa, ja tämä aihe vastasi juuri näitä ajatuksia, mitä meillä oli tavoitteenamme opinnäytetyön aiheen valinnan suhteen.

2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme toimintaympäristöt, joihin kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projekti sekä Helsingin vankila. Nuorten projekti jakautuu neljään osioon ja niiden osatavoitteisiin. Opinnäytetyömme keskittyy projektin neljanteen osioon, joka kohdistuu Helsingin vankilaan avattavaan nuorten osastoon. Lisäksi esittelemme Helsingin vankilan, missä projektin kehittämistyön kohteena oleva nuorten osasto aloittaa varsinaisen toimintansa.

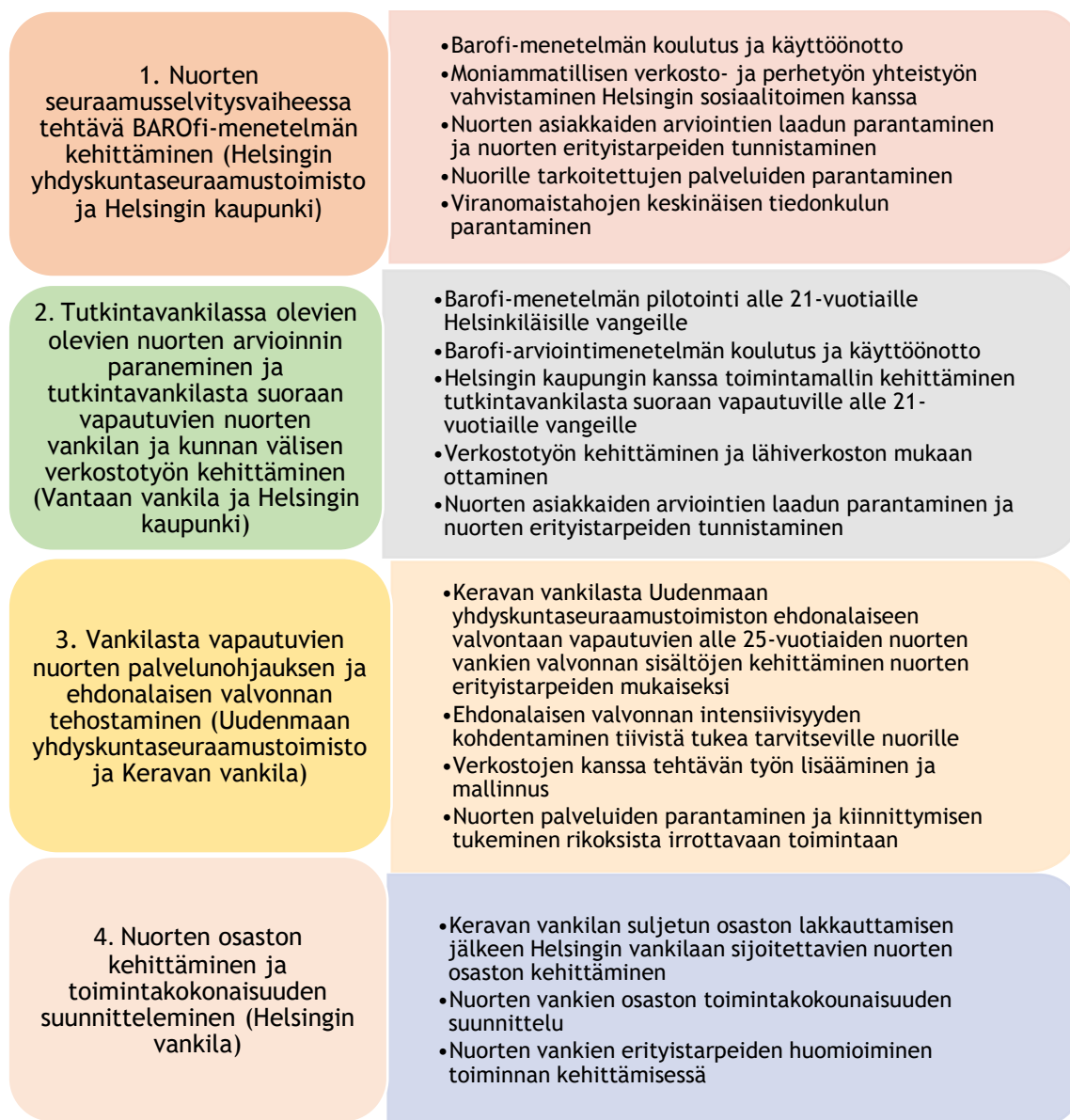
2.1 Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projekti

Rikosseuraamuslaitoksen alueorganisaatio jakaantuu Suomessa kolmeen eri täytäntöönpanoalueeseen, rikosseuraamusalueeseen. Nämä ovat Etelä-Suomen, Itä- ja Pohjois-Suomen ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalue. (Rikosseuraamuslaitos 2016a.) Työssämme keskityimme Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen, johon kuuluu Aluekeskuksen ja Arviointikeskuksen lisäksi Helsingin, Jokelan, Keravan, Riihimäen, Suomenlinnan ja Vantaan vankilat sekä Helsingin ja Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistot toimipaikkoineen. (Nuorten projekti 2016.)

Nuorten projektin taustavaikuttajana on ollut lisääntynyt huoli nuorten rikosseuraamusasiakkaiden tilanteesta, joka on noussut esille Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja yksiköiden välisissä keskusteluissa. Keskusteluissa on tullut myös ilmi, että nuoret rikosseuraamusasiakkaat on vaikea saada sitoutumaan yhteiseen työskentelyyn ja he ovat siviilissä vaikeasti tavoitettavissa. Edellä mainittujen tahojen lisäksi sama huoli on noussut esille myöskin yhteisissä keskusteluissa Helsingin kaupungin kanssa. Etelä-Suomen Rikosseuraamusalue sai nuorten projektia varten ajalle 1.8.2016-31.12.2017 projektirahoitusta Rikosseuraamuslaitoksen strategia- ja tuottavuusmäärärahoista (Nuorten projekti 2016.)

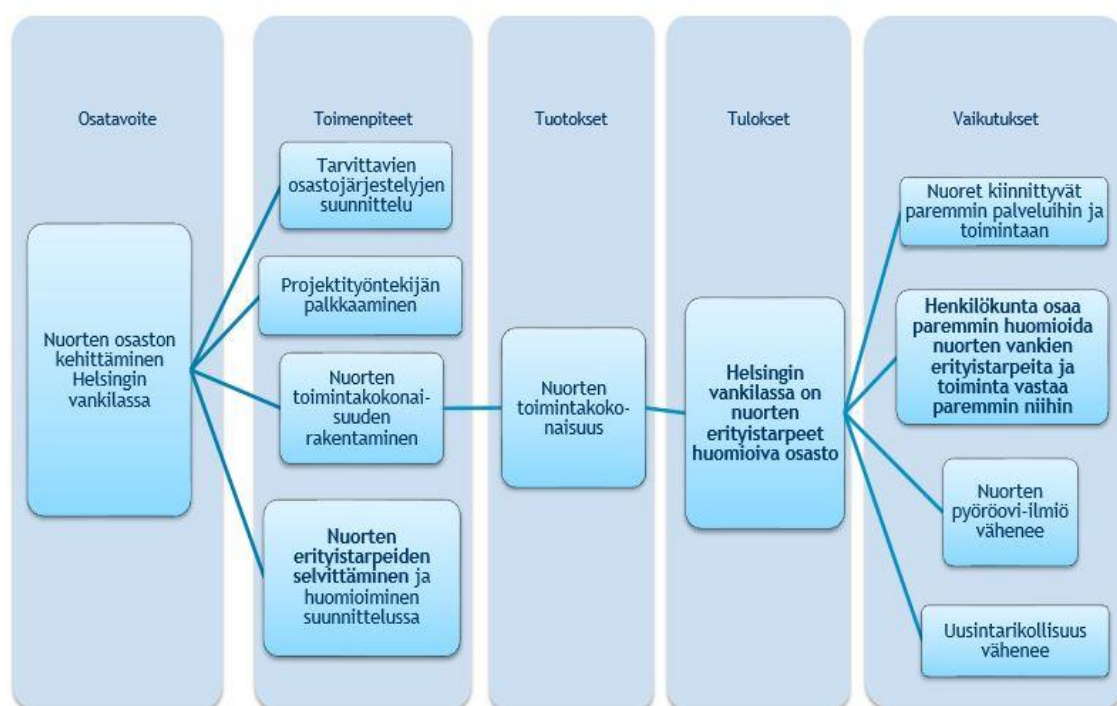
Nuorten projektin tavoitteena ja kohderyhmänä on vakaviin rikoksiin syyllistyneiden ja/ tai syvenevässä rikoskierteessä olevien nuorten rikosseuraamusasiakkaiden rikoksista irrottautumisen tukeminen. Projektin tavoitteet kytkeytyvät Rikosseuraamuslaitoksen strategiaan ja alueen tulostavoitteisiin. Rikosseuraamuslaitoksen strategian tavoitteena on lisätä yhteiskunnan normaalipalveluiden käyttöä rangaistusten aikana jatkumoiden varmistamiseksi. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen vuoden 2016 tulostavoitteena oli lisätä yhdyskuntaseuraamusten käyttöä edistämällä ja kehittämällä päihdekuntoutukseen ja erilaisiin tukitoimiin liittyviä yhteistyömahdollisuuksia ja palvelujatkumia. Etelä-Suomen yksiköiden toimintasuunnitelmissa vuonna 2016 oli selkeyttää rikosseuraamusasiakkaan prosessin nivelvaiheisiin liittyvää organisaation sisäistä yhteistyötä ja yhteistyökäytäntöjä verkostojen kanssa. Rikosseuraamuslaitoksen vuosien 2017-2020 strategian kehittämisalueena on erityisryhmien tarpeiden huomioiminen, sidosryhmä- ja verkostoyhteistyö sekä kumppanuudet. (Nuorten projekti 2016.)

Nuorten projektissa mukana olevat Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen yksiköt ovat: Helsingin vankila, Vantaan vankila, Keravan vankila, Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto, Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto sekä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen Arviointikeskus ja Aluekeskus. (Nuorten projekti 2016.) Projekti jakautuu neljään osioon ja niiden osatavoitteisiin. Kuviossa 1. on kuvattu tiivistetysti projektin osatavoitteisiin liittyvät toimenpiteet, kohderyhmät sekä tuotoksesta odotetut tulokset. Kuvauksesta voidaan hahmottaa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projektin vaiheet kokonaisuudessaan.

Kuvio 1: Projektin vaiheet ja osatavoitteet. (Nuorten projekti 2016.)

Opinnäytetyömme keskittyi projektin neljänteen osioon (Kuvio 2), jonka tavoitteena on nuorten osaston kehittäminen Helsingin vankilaan. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli nuorten vankien haastattelujen perusteella tuoda esille heidän näkemyksiä omista erityistarpeistaan. Näitä näkemyksiä voidaan hyödyntää Helsingin vankilan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa. Kohderyhmänä haastattelussa olivat alle 25-vuotiaat vangit, jotka olivat parhaillaan suorittamassa rangaistustaan suljetussa vankilassa (Helsingin vankilassa). Kohderyhmän lisäksi haastattelimme verrokkiryhmänä ehdonalaisesti vapautuneita alle 25-vuotiaita nuoria. Myös heidän näkemyksiään toimintojen ja palveluiden kehittämisestä on tarkoitus ottaa huomioon Helsingin vankilan nuorten osaston suunnittelussa. Helsingin vankilaan sijoitetaan ainoastaan miesvankeja, joten tämän vuoksi kohderyhmämme rajautui miehiin.

Kuvio 2: NuPron neljännen osatavoitteen prosessikaavio. (Nuorten projekti 2016.)

Valitsimme kohderyhmäksi alle 25-vuotiaat nuoret, sillä nuorten osaston suunnittelussa tulee huomioida tulevan osaston maksimaallinen käyttöaste. Tämä tarkoittaa sitä, että suunniteltava osasto on pyrittävä pitämään mahdollisimman täynnä ja vankirakenteen huomioiden liian alhainen ikäraja saattaisi ajoittain vaikuttaa tulevan osaston täyttämisen ongelmaan. Tämän vuoksi on tärkeää nähdä eri-ikäisten nuorten vankien näkemyksiä heidän erityistarpeistaan. Olimme valinneet verrokkiryhmäksi Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimiston ehdonalaisesti vapautuneet nuoret. Tämä oli perusteltua, sillä suljetussa vankilassa olevilla nuorilla ei vielä välttämättä ole tietoa siitä, minkälaisia tukitoimia he tarvitsisivat vankeusaikana, jotta heidän irrottautuminen rikollisesta toiminnasta mahdollistuisi ja yhteiskuntaan integroituminen helpotuisi. Ehdonalaisesti vapautuneet nuoret tuottivat näkemyksiä edellä mainittuihin seikkoihin

oman kokemuksen kautta asiakaspalautteellisesta perspektiivistä. Suljetun vankilan vangit sen sijaan toivat esille näkemyksiä erilaisten toimintakokonaisuuksien kehittämistarpeista. Niistä tarpeista, jotka tukisivat heitä parhaiten tällä hetkellä vankeusaikana.

2.2 Helsingin vankila

Nuortenprojektin tavoitteen mukaisesti nuorten osastoa ollaan kehittämässä Helsingin vankilaan. Helsingin vankila kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen, joka on yksi siihen kuuluvista vankiloista. Vankien sijoittelusta vastaa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus, jonka päätöksellä vangit sijoitetaan Helsingin vankilaan. (Nuorten projekti, 2016.) Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskus laatii vangeille rangaistusajansuunnitelman (Ransu), joka perustuu vangeille tehtävään riski- ja tarvearvioon (Rita). Vangeille jotka tulevat suoraan siviilistä suorittamaan rangaistusta, tehdään rangaistusajansuunnitelma yhdyskuntaseuraamustoimistossa jo ennen vankilaan saapumista. (Helsingin vankilan tulo-opas.) Vangin kanssa yhdessä suunnitellaan tavoitteiden mukainen toiminta rangaistusajan suunnitelmaan, jota varten pidempiaikaisille vangeille tehdään riski- ja tarvearvio arviointikeskuksessa. Arvioinnilla selvitetään niitä uusimisriskitekijöitä, joihin vaikuttamalla henkilön uusintarikollisuutta voidaan vähentää. Arviossa esiin tullessiin vangin elämänhallintaan, koulutustaustaan ja työ- ja toimintakykyyn liittyviin ongelmiin pyritään vaikuttamaan sijoittamalla vanki tarkoituksenmukaiseen toimintaan. Vangeilla on usein tarvetta osallistua mm. päihteiden käyttöä vähentävään toimintaan. (Rikosseuraamuslaitos, 2015a.)

Vanki on lain mukaan velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään toimintaan. Vanki voidaan kuitenkin vapauttaa kokonaan tai osittain osallistumisvelvollisuudesta, jos hänen terveydentilansa, toimintakykynsä tai ikänsä sitä vaatii. Helsingin vankilassa vanki voi osallistua työtoimintaan ja erilaisiin kuntouttaviin ohjelmiin, tai hän voi opiskella lukiossa ja ammattitutkintoon tähtäävissä koulutuksissa kulloisenkin tarjonnan mukaan. Helsingin vankilassa työtoimintana on konepaja- ja metallityötä, auto- ja polkupyöräkorjaamotyötä, pienverstailla askartelua ja huonekalujen korjausta, kirjapainotyötä, remontti- ja huoltotöitä sekä siivoustyötä. (Helsingin vankilan tulo-opas.)

Helsingin vankilassa on kattava kuntouttavien palveluiden tarjonta. Näitä ovat erilaisiin käyttäytymismalleihin vaikuttavat kurssit ja ohjelmat, kuten suuttumuksen hallintakurssi ja tavoitehakuista väkivaltaa omaaville vangeille tarkoitettu omaehtoisen muutoksen ohjelma. Seksuaalirikollisille on yksilötyönä toteutettava uusi suuntaohjelma. Yksilötyönä toteutetaan myöskin VKM-ohjelmaa (viisi keskustelua muutoksesta), jota voidaan hyödyntää rikollisen käyttäytymisen tai päihdeongelmien motivaation herättämisen työvälineenä. Pääpaino päihdekuntoutuksen tarjonnassa on erillisillä päihdeettömyyttä tukevilla osastoilla. Sörkka-yhteisö on yhteisökuntoutusohjelma, joka on 7-paikkainen erillisellä vankiosastolla tapahtuva ja 4-8 kuukautta kes-

tävä intensiivinen päihdekuntoutusohjelma. Tämän lisäksi on Sörkan työyhteisö, joka on 8-paikainen erillinen vankiosasto, jossa toiminnan painopiste on kuntouttavalla työtoiminnalla. Päihdekuntoutusta järjestetään myös kurssimuotoisesti Antiriippuvuudet motivointikurssin muodossa, jonka on kuusi kertaa kestävä ryhmämuotoinen ohjelma. Toiminta- ja tukiosasto on vammais- ja työkykyisille tarkoitettu sitoumusosasto, joka tarjoaa kuntouttavaa toimintaa ja arkipäivän toimintojen harjoittelua. Tämän lisäksi vankilassa on vielä kaksi muuta sitoumusosastoa, joissa vangit ovat sitoutuneet päihdeettömyyteen ja säännöllisten virtsaseulojen antamiseen. Kuntouttavilla osastoilla käytetään paljon vankilan ulkopuolisia toimitsijoita apuna, kuten Na (Nimettömät narkomaanit), Krits (Kriminaalihuollon tukisäätiö), Uudenmaan Martat, SPR sekä muut sopimuskumppanit. (Helsingin vankilan tulo-opas; ohjelmatoiminnan suunnitelma 2017.)

Vapaa-aikana vangit voivat harrastaa liikuntaa, kuten käyttää kuntosalia ja osallistua koripalloon, lentopalloon tai sählyyn. Vankilassa on kirjasto, joka on muokkautunut palvelemaan lukijakuntaansa. AA:n (Nimettömät alkoholistit) toveriseura käy pitämässä ryhmiä säännöllisesti vankilassa. SPR:n vankilavierailijat käyvät pitämässä keskustelu- ja Isukkiryhmää (isä-lapsi ryhmä). SPR:n ystäväpalvelun kautta vanki voi saada vankilavierailijan, joka käy tapaamassa säännöllisesti vankia vankilassa. Vankilassa kokoontuu näiden lisäksi myös hengellisiä ryhmiä. (Helsingin vankila tulo-opas; Portti vapauteen 2017.)

Vankilan toiminnasta ja sen yleisjohdosta vastaa johtaja. Muut johtotehtävät on jaettu kahdelle apulaisjohtajalle, jotka ovat vankien toiminnoista ja turvallisuudesta vastaavia. Osastojen esimiehinä toimivat rikosseuraamusesimiehet, joiden vastuulla on rangaistusajan suunnitelman seuranta ja toteuttaminen. Vankien kuntoutuksesta, päihde- ja sosiaalityöstä vastaavat psykologit, sosiaalityöntekijä, erityisohjaajat ja ohjaajat. Opinto-ohjaaja valmistelee henkilökohtaisia opintosuunnitelmia ja opintolupa-asioita yhdessä vangin kanssa, sekä organisoii vankien koulutusta ja ohjaa vankeja koulutukseen. Pastori vastaa vankilan hengellisestä työstä ja terveydenhuollosta vastaa vankilan poliklinikka. (Helsingin vankilan tulo-opas.)

3 Yhteiskunnalliset lähtökohdat

Tässä luvussa esittelemme rikosseuraamuslaitoksen pääperiaatteet ja lainsäädännön, joka ohjaa rikosseuraamuslaitoksen toimintaa. Lisäksi kerromme kuntoutuksen merkityksestä uusintarikollisuuteen vaikuttamisen näkökulmasta. Lopuksi avaamme rikosseuraamuslaitoksessa tehtävää työtä, jota tehdään nuorten rikosseuraamusasiakkaiden kanssa.

3.1 Rikosseuraamuslaitos ja lainsäädäntö

Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Sen tehtävänä on vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, tutkintavankeuden toimeenpano sekä

yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano. Yhdyskuntaseuraamuksia ovat nuorisorangaistus, yhdyskuntapalvelu, ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, ehdonalaisen vapauden valvonta ja valvontarangaistus. (Tyni Sasu 2015, 8.) Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on myös huolehtia omalta osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Lisäksi tavoitteena on myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen. (Rikosseuraamuslaitos, 2016b.)

Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa ohjaa vankeuslaki, jonka 1 luvun 2 § mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan, sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana (Vankeuslaki 767/2005). Vangin valmiudet rikoksettomaan elämäntapaan vähentävät uusimisriskiä. Uusimisriskillä tarkoitetaan sitä todennäköisyyttä, että aiemmin yhdestä tai useammasta rikoksesta tuomittu henkilö tekee uuden tai uusia rikoksia (Arola-Järvi 2012, 27).

3.2 Kuntoutus vankeinhoidossa

Vangeilla on kaiken kaikkiaan moninaisia kuntoutustarpeita ja niitä ilmenee keskimääräisesti muuta väestöä enemmän. Kuntoutuksen merkitys liittyy vankien palauttamiseen yhteiskunnan jäseneksi vankeuden jälkeen. (Karsikas 2005, 20.) Vankeuslain (767/2005) mukaan vankia on tuettava sosiaalisessa kuntoutumisessa, ja vanki on velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Kuntoutuksen avulla tuetaan vankien paluuta yhteiskuntaan muun muassa osallisuutta vahvistamalla, edistämällä kuntoutettavan sosiaalista toimintakykyä ja tukemalla sosiaalisen vuorovaikutuksen edellytyksiä. Vankeinhoidossa kuntoutus pitää sisällään sosiaalisen kuntoutuksen keskeisiä periaatteita, joita ovat osallisuuden ja toimijuuden tukeminen, sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen sekä oman elämän hallintapyrkimysten tukeminen. Niiden taustalla vaikuttaa ymmärrys ongelmien kasautumisesta ja pitkittymisestä samalle henkilölle, jotka ovat johtaneet sosiaalisen toimintakyvyn heikkenemiseen. Kuntoutuksen tavoitteet voivat olla esimerkiksi arkielämän taitojen oppimista, päihteettömän arjen hallintaa, koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden harjoittelua tai tukea ryhmässä toimimiseen. Välineitä näihin tavoitteisiin pääsemiseksi voivat olla muun muassa yksilöllinen psykososiaalinen tuki ja lähityö, erilaiset toiminnalliset ryhmät, vertaistuki, työtoiminta sekä suunnitelmalliset palvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen on ollut rikosseuraamusalan keskeinen tavoite 1990-luvun lopulta lähtien. Uusintarikollisuuteen vaikuttamisella tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joita rikoksentehtäjiin kohdistetaan seuraamusjärjestelmässä sekä toimenpiteitä, jotka vähentävät hänen rikollisen käyttäytymisensä uusimisriskiä. Keskeisimpinä menetelminä ovat erilaiset kun-

touttavat ohjelmat, kuten esimerkiksi päihdekuntoutus ohjelmat. Yleisohjelmilla pyritään vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen. Näitä ei ole kohdennettu tiettyyn rikokseen syyllistyneille, vaan yleisohjelmien avulla osallistujat pyrkivät arvioimaan toimintansa seurauksia eri näkökulmista. Yleisohjelmia voidaan suunnata laajalle joukolle vankeja. Rikosperusteiset ohjelmat on tarkoitettu tiettyyn rikokseen syyllistyneille henkilöille, kuten väkivalta- tai seksuaalirikollisille. Näihin ohjelmiin osallistuminen ei aina kuitenkaan edellytä sitä, että henkilö olisi suorittamassa tuomiota juuri tästä rikoksesta vaan riittää, jos on syyllistynyt tällaiseen toimintaan ja kokee tarvitsevansa siihen apua. Rikosperusteisissa ohjelmissa on tarkoituksena keskittyä tiettyyn rikolliseen käyttäytymiseen liittyvään kriminogeeniseen tekijään. Seksuaalirikoksiin syyllistyneillä niitä voivat olla esimerkiksi poikkeava seksuaalinen kiinnostus, seksuaalinen virittäytyminen, puutteelliset empatiataidot, ajatusvääristymät ja vaikeus tunnistaa henkilökohtaisia riskitilanteita. Kuntouttavilla ohjelmilla pyritään vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen ja siitä irrottautumiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2013a.)

Kuntoutus on alettu nähdä entistä enemmän vuorovaikutuksellisia ja myönteisiä suhteita koskeväksi. Ja kuten Järvinen tutkimuksessa (2015) toteaa, kuntoutumista tapahtuu suhteessa ja vuorovaikutuksessa merkityksellisiin ihmisiin. Vankia takaisin yhteiskuntaan integroitaessa on Rikosseuraamuslaitoksen strategisten linjausten mukaisesti otettu kehittämistyön alle vankiloissa toteutettava lähityö. Kuntouttavan ja vuorovaikutteisen lähityön määritelmää ei ole vielä täysin kuitenkaan sisäistetty vankiloiden henkilökunnan keskuudessa. Tällä hetkellä lähityö nähdään epämääräisesti laajana käsitteenä, joka sisältää kaiken vuorovaikutuksen ja kontaktin vangin kanssa. Teoreettisesti käsite kuntouttava lähityö voi kuitenkin tarkoittaa vuorovaikutusta, huolenpitoa, motivointia ja ohjausta päivittäisessä arjessa. Hyvin toteutuessaan lähityö yhdistää ongelmia ennaltaehkäisevän valvonnan ja kuntouttavan sekä aktivoivan vuorovaikutuksen. Lähityön määrittelyn ja käsitteen sisäistämiseksi vankilan henkilökunta tarvitseekin aktiivisesti toistuvia mahdollisuuksia kokoontua keskustelemaan keskenään erilaisissa foorumeissa. Foorumeissa jaettavien kokemusten ja kertomusten sekä yhteisen pohdinnan kautta lähityön merkitys tulee tutummaksi ja sitä kautta osaksi työn sisältöä. (Ylisassi, Seppänen, Uusitalo, Kalavainen & Piispanen 2016, 4, 17-18, 34, 97.)

Rikosseuraamuslaitoksessa on käynnissä lähityöhanke (Lähityöhanke 2016–2017). Hankkeen avulla pyritään lisäämään vuorovaikutusta vankien ja henkilökunnan välillä, sekä yhteistyötä eri ammattiryhmien kesken. Tavoitteena on lisätä sellin ulkopuolista aikaa erityisesti niiden vankien osalta, jotka elävät kaikkein suljetuimmissa olosuhteissa, sekä lisätä kentällä tapahtuvan työn näkyvyyttä. (Rikosseuraamuslaitos 2017.) Lähityön avulla voidaan intensiivisesti aktiivoida rikosseuraamusasiakkaita rikoksettomaan elämäntapaan, sillä lähityötä voidaan toteuttaa vuorovaikutuksellisesti kaikissa kohtaamisissa ja arkipäivän tilanteissa. Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtaja Vesterbackan (2016) mukaan lähityö pitää sisällään esimerkiksi vangin neuvomista, perehdyttämistä vankilan sääntöihin ja toimintaan, asioiden hoitamista, keskustelua ja

kuuntelua, vangin toimintaan puuttumista ja ohjaamista sekä motivointia toimintaan. Arkiset vuorovaikutustilanteet mahdollistavat vankien muutostyön ja elämänhallinnan edistymisen. Toimiva lähityö monipuolistaa toimenkuvia ja lisää työn mielekkyyttä sekä virkamiesten henkilökohtaiseen työhönsä vaikuttamisen mahdollisuuksia. Lisäkoulutuksen ja esimiesten tuen avulla lähityö antaa uusia työvälineitä ja keinoja haastavaan työhön ja yksittäisiin tilanteisiin. Aktivoivalla lähityöllä on myös mahdollisuus tehostaa rangaistusajan suunnitelmatyöskentelyä, ja sitä kautta saada parempia tuloksia uusintarikollisuuden vähentämistavoitteen saavuttamiseksi. (Rikosseuraamuslaitos 2016d.)

3.3 Nuoret rikosseuraamusasiakkaina

Opinnäytetyömme kohdentuu alle 25- vuotiaisiin nuoriin ja lainsäädännössä on muutamia epäilyllyn ikään perustuvia eroja, joista keskeisimpänä se, että lapsia ja nuoria kohdellaan rikosprosessissa lievemmin kuin aikuisia. Seuraamusjärjestelmämme tunnistaa rikoksesta epäillyn teko hetkisen iän perusteella neljä eri ryhmää. Näihin ryhmiin kuuluvat alle 15 -vuotiaat lapset, 15-17-vuotiaat nuoret henkilöt, 18-20-vuotiaat nuoret rikosentekijät ja vähintään 21-vuotiaat aikuiset. Alle 15-vuotiaat eivät ole vielä rikosoikeudellisessa vastuussa, korvausvelvollisia kylläkin ja heihin voidaan tarvittaessa kohdistaa lastensuojelulain mahdollistamia toimia. 15-20-vuotiaita nuoria kohdellaan rikosoikeudellisesti lievemmin kuin aikuisia, ja 21 vuotta täyttäneitä koskee sama lainsäädäntö kuin muitakin aikuisia. (Niemi 2014.) Rikoslain (6 luku 9 §) mukaan kuitenkin alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavan syyntä merkitystä harkittaessakin on otettava huomioon rikosentekijän sijoituksen mahdollisuus lastensuojelulain (417/2007) 57 §:n mukaiseen lastensuojelulaitokseen. (Rikoslaki 39/1889.) Vankeuslain (1 luku 5 §) mukaan nuorelle rikosentekijälle tuomitun rangaistuksen täytäntöönpanossa tulee kiinnittää erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin erityistarpeisiin. Vankeuslain (5 luku 2 §) mukaan alle 18-vuotias vanki on pidettävä erillään aikuisista vangeista, ellei hänen etunsa muuta vaadi (Vankeuslaki 767/2005).

Nuorten rikosseuraamusasiakkaiden ja vankien kanssa työskentelyyn mahdollisesti vaikuttava uusi nuorisolaki tuli voimaan vuoden alusta 2017. Tämä laki määrittelee nuoriksi kaikki alle 29-vuotiaat. Nuorisolain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista, sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, kulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. (Hallituksen esitys 111/2016.) Nuorisolain yhtenä tehtävänä on monialaista verkostoyhteistyötä hyödyntäen kerätä yhteen tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista, sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi. Lisäksi nuorisolain tarkoituksena on edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteenso-

vittamista, yhtenäistää menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa ja lisätä tiedonvaihdon sujuvuutta, sekä edistää yhteistyötä nuorisotoiminnan toteutumiseksi. (Nuorisolaki 1285/2016.) Nuorisolain päivitystä on perusteltu muun muassa nuorten merkityksellisesti muuttuneella toimintaympäristöllä ja suurentuneella syrjäytymisriskillä. (Hallituksen esitys 111/2016).

Rikosseuraamuslaitos tekee työtä vuosittain yli 2 000 alle 25-vuotiaan rikosseuraamusasiakkaan kanssa. Vankilasta vapautui 2011 yhteensä 1 042 alle 25-vuotiasta ja vuonna 2011 yhdyskuntaseuraamuksia suoritti yhteensä 1 274 alle 25-vuotiasta. Vapautuneiden vankeusvankien uusintarikollisuustaso on vakiintunut 60 prosenttiin ja heistä nuoret alle 30-vuotiaat palaavat vankilaan todennäköisemmin (Muiluvuori, Blomster, Laurila, Lavikkala, Linderborg & Tyni 2016, 12). Yhdyskuntaseuraamuksia ovat ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta ja nuorisorangaistus. Yleisin yhdyskuntaseuraamus on yhdyskuntapalvelu, jossa tuomittu tekee palkatonta työtä ja osallistuu sen rinnalla kuntouttaviin ohjelmiin esimerkiksi päihdeohjelmiin. Uusin seuraamus on valvontarangaistus, jossa henkilön liikkumista rajoitetaan ja sitä valvotaan sähköisesti jalkapannan avulla. Tämän lisäksi päihdeiden käyttöä valvotaan ja henkilölle määritellään toimintavelvoite, jonka sisältö voi olla esimerkiksi työtä, koulutusta ja päihdehoitoa. Valvontarangaistus muistuttaa sisällöltään valvottua koevapautta, jossa henkilön vapautumista vankilasta aikaistetaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Rikosseuraamuslaitoksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä sekä puuttua syrjintään. Nuori rikosentekijä suorittaa yleensä vankeusrangaistuksensa hänelle poikkeavassa ympäristössä ja näin ollen on kiinnitettävä erityistä huomiota hänen iästään ja kehityksestä johtuviin tarpeisiin. Vaikka nuorilla rikosentekijöillä onkin huomattavan korkea riski syyllistyä uusien rikoksiin, heidän asenteisiinsa voidaan vaikuttaa panostamalla työskentelyyn heidän kanssaan. Työskenneltäessä heidän kanssaan, tulee huomioida, että toimenpiteet tukevat nuoren kuntoutumista ja integrointia yhteiskuntaan. Nuoria pitää suojella väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta sekä hyväksikäytöltä, ja heille tulee järjestää monipuolista toimintaa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman mukaan nuoria tulee tukea suorittamaan peruskoulu loppuun ja edelleen auttaa jatko-opintopaikan saamisessa, sekä neuvoa ammatinvalinnallisissa kysymyksissä. Alle 18-vuotiaille vangeille kuuluu järjestää sosiaalista, psykologista ja kasvatuksellista tukea, sekä huomioida erityisesti vapautumiseen liittyvä tuen tarve. (Rikosseuraamuslaitos 2015.)

Kuten aikaisemmasta Esran projektisuunnitelmasta ilmeni, niin Rikosseuraamuslaitoksen sisällä on lisääntynyt huoli nuorten rikosseuraamusasiakkaiden tilanteesta. Rikosseuraamuslaitoksen yhtenä kehittämisalueena on erityisryhmien tarpeiden huomioiminen ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tulossopimuksessa on Esran omasta toiveesta nostettu nuoret esiin yhtenä eri-

tyisryhmänä. Nuorten projektin tavoitteena ja kohderyhmänä on vakaviin rikoksiin syyllistyneiden ja/ tai syvenevässä rikoskierteessä olevien nuorten rikosseuraamusasiakkaiden rikoksista irrottautumisen tukeminen. (Nuorten projekti 2016.) Alla olevaan taulukkoon olemme kuvanneet (Taulukko 1) nuorten alle 25-vuotiaiden rikosseuraamusasiakkaiden osuuden kaikista rikosseuraamusasiakkaista. Kuvaus on otettu Rikosseuraamuslaitoksen 1.5.2016 julkaisemasta poikileikkaustilastollisesta raportista.

Nuoret	15-17-vuotiaat	18-20-vuotiaat	21-24-vuotiaat	Yhteensä
Vankeusvangit	1	35	208	244
Tutkintavangit	11	43	74	128
Valvontarangaistusta suorittavat	0	1	14	15
Yhdyskuntapalvelua suorittavat	2	32	196	230
Ehdonalaisesti valvontaan vapautuneet	4	43	161	208
Ehdollisesti rangaistut	79	459	306	844
Nuorisorangaistusta suorittavat	9	0	0	9
Kaikki yhteensä	106	570	885	1678

Taulukko 1: Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2016 (Rikosseuraamuslaitos 2016c.)

Tilaston perusteella nuoria alle 25-vuotiaita on ollut yhtä aikaa suorittamassa erilaisia rikosseuraamuksia 1678. Suurin osa heistä on ollut suorittamassa erilaisia yhdyskuntaseuraamuksia. Tutkintavankeja heistä on ollut yhteensä 128, kun taas samanaikaisesti vankeusvankien määrä on ollut 244, kokonaisvankiluvun ollessa 2498. Helsingin vankilassa on suorittanut rangaistusta samanaikaisesti 251 vankia, josta alle 25-vuotiasta on ollut yhteensä 19. Keravan vankilassa on samanaikaisesti ollut 30 alle 25-vuotiasta. Näiden tilastojen valossa voidaan suuntaa antavasti ennustaa nuorten vankien määrän kasvua tulevaisuudessa Helsingin vankilassa, Keravan vankilan suljetun osaston lakkauttamisen jälkeen. Tämän kohderyhmän kasvaessa nuorille suunniteltujen toimintojen ja palveluiden kehittäminen tuleekin Helsingin vankilassa nuorten projektin myötä ajankohtaiseksi.

4 Teoreettinen viitekehys

Teoreettiseen viitekehykseen olemme valinneet teoriatietoa aiheista, jotka käsittelevät opinnäytetyön kannalta keskeisiä käsitteitä. Keskeiset käsitteet nousevat esiin opinnäytetyön aiheemme teemoista. Teoreettiseksi lähestymistavaksi valitsemillemme teemoille, olemme valinneet Good Lives Model (lyh. GLM) kuntoutusteorianmallin, joka on positiiviseen psykologiaan perustuva lähestymistapa. GLM - mallin yleisperiaatteena on, että rikoksentehtäjillä on samat perustarpeet ja tavoitteet, kuin muillakin ihmisillä (Laine 2014, 296). Valitsimme pohjateoriaksi GLM -mallin osaltaan myös siksi, että sitä käytetään pohjana Vantaan vankilan nuorten osaston toiminnan kehittämistyössä (Nuorten projekti 2016). Toiminnan loogisen jatkuvuuden kannalta tuntui mielekkäältä käyttää samaa pohjateoriaa lähtökohtana, kuin tutkintavankilan osastolla, mistä vangit mahdollisesti siirtyvät suljetun vankilan osastolle.

Teoreettisessa viitekehyksessä loimme pohjaa opinnäytetyöllemme teemojen kautta, joita ovat nuoret vangit ja nuoruusiästä nousevat tarpeet, syrjäytyminen ja siihen vaikuttaminen, nuorisorikollisuus, desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen sekä kuntoutus vankeinhoidossa. Näiden teemojen kautta tarkastelemme yleisellä tasolla yksilöiden psykososiaalisia resursseja henkilökohtaisten voimavaretehtäjien osalta.

Valitsemamme tutkimusaiheen tietoperusta koostuu aihealueeseemme liittyvistä keskeisistä teoritiedoista. Tutkimuksemme kysymykset on johdettu näiden teorioiden tukemina ja tutkimuksemme empiirinen osio on toteutettu teemahaastatteluna. Teemahaastattelusta koottua tietoa tarkasteltiin teoreettista viitekehystä hyödyntäen. Teoreettiseen viitekehykseen on myös otettu mukaan aikaisempia tutkimuksia, joiden avulla peilasimme tutkimustuloksiamme aiempiin tutkimustuloksiin. Nämä aiemmat tutkimukset lisäävät tutkimuksemme luotettavuutta. (Kananen 2015b, 91.) Opinnäytetyömme teorian ja käytännön suhteen vertailun perusta oli käytäntö- eli aineistolähtöinen. Tutkimuksemme perustuu yksittäistapauksiin ja tavoitteena oli saada aikaan ymmärrystä siitä, mistä ilmiössä on kyse. Teoreettisen viitekehyksen tarkoitus on vahvistaa ymmärrystä kohderyhmämme teemahaastattelun avulla tuottamiin näkemyksiin.

4.1 Nuoruusiän erityispiirteet ja -tarpeet

Nuoruudessa käydään läpi erilaisia kehitystehtäviä eli toisin sanoen haasteita, joiden kohtaaminen ja näistä kohtaamisista selviytyminen mahdollistavat ihmisen siirtymisen seuraavaan elämänvaiheeseen. Kehitystehtävien läpikäyminen on tärkeää, sillä niiden avulla ihmisten yksilöllinen kehittyminen mahdollistuu. (Dunderfelt 2011, 94-95.) Nuoruudessa ihminen kehittää myös omaa maailmankatsomustaan, arvomaailmaansa sekä moraaliaan, ja näiden kautta hän ohjaa omaa elämäänsä. Arjenhallinta on omien tietojen ja taitojen avulla omaan elämään ja lähiym-

päristöön vaikuttamista, ja tämän osaamisen kehittämistä. Näiden lisäksi olennaista arjenhallinnassa on vuorovaikutustaidot, sekä tiedon hankinnan ja hankitun tiedon käsittelyn taidot. Lähtökohtana arjenhallinnassa on luoda itselleen tila, joka tuo fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista turvallisuutta. (Kivelä & Lempinen 2010, 12.)

Ihmisen oma elämäntapa ja elämäkatsomus muodostuvat henkilökohtaisten ominaisuuksien sekä sosiaalisten välitekijöiden yhteisvaikutuksesta. Elämäntapa muovautuu esimerkiksi omien asenteiden, arvostusten, harrastusten, ammatinvalinnan ja ystävyysuhteiden kautta. Nuorena elämäntapaan kuuluu oleellisesti monenlainen kokeilu, liikkuminen kaveriseurueissa ja kriittinen asennoituminen vanhempiin ihmisiin ja heidän tapaansa elää. Vaikka omalla perheellä ja kasvuolosuhteilla on vaikutusta nuoren ajattelutapaan ja toimintamalleihin, omaksuu nuori näitä myös ikätovereiltaan ja kaveripiiristään. Mitä heikommat suhteet nuorella on omiin vanhempiinsa, ja mitä vähemmän hänestä ollaan kiinnostuneita, sitä enemmän nuori hakee hyväksyntää sellaisilta kavereiltaan, jotka ovat samantapaisessa asemassa hänen itsensä kanssa (Sinkkonen 2010, 215). Nuoruudessa kohdatut haasteet ja mahdollisuudet ohjaavat tavoitteita, valintoja ja päätöksiä. Näiden kautta elämä kulkeutuu tietynlaiseen ystäväpiiriin, harrastuksiin, koulutukseen ja ammattiin. Omia valintojaan nuori suhteuttaa omiin toimintamahdollisuuksiinsa ja näiden yhteisvaikutuksena nuori päätyy tiettyyn asemaan yhteisössään. Oman yhteisöllisen asemansa ja omasta toiminnastaan tulleen palautteen pohjalta nuorelle muodostuu kuva itsestä ja tätä kuvaa kutsutaan identiteetiksi. (Nurmi ym. 2014, 148-150.)

Varhaiseen aikuisuuteen ja nuoruusiän loppuvaiheeseen liittyy kiintymyssuhteiden painopisteen siirtyminen omista vanhemmista perheen ulkopuolella oleviin ihmisiin. Tällöin tyypillistä on, että nuoret hakevat roolimalleikseen sellaisia aikuisia, keihin he voivat kohdistaa omaa ihailuaan. (Sinkkonen 2010, 93.) Tällaisten roolimallien kautta nuori sisäistää ja jäsentää ajatuksiaan siitä mikä on totta, hyvää ja hyväksyttävää. Nuoruudesta aikuisuuteen siirtymiseen kuuluu myös läheisyyden etsiminen toisista ihmisistä rakkauden, yhteenkuuluvuuden, uskollisuuden, aatesuuntausten ja ryhmäytymisen avulla. Jos nuori kokee, ettei hän kelpaa eikä häntä hyväksytä, saattaa se aiheuttaa eristäytymistä, vihamielisyyttä ja katkeruutta. Tälle ihmisen elämänkäärän vaiheelle on ominaista ihmissuhteiden ja yhteyksien luominen, sekä omien eettisten ja yhteiskunnallisesti merkittävien arvojen määrittely. (Dunderfelt 2011, 87-88, 236, 240.)

Nuoruudessa kehittymisen polkua muokkaavat erilaiset yhteistoiminnalliset rakenteet, yhteiskunnalliset arvot ja alakulttuurien uskomukset. Omiin motivaatioihin ja tavoitteisiin vaikuttaa ympäristön tuomat mahdollisuudet ja rajoitukset, joiden avulla nuori jäsentää ja rajaa mahdollisuuksiaan valinnoille. Nuoret joilla on positiivinen ja vahva identiteetti, omaavat vahvan uskon omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa, ja he käyttävätkin suhteellisen yksiselitteisiä ja myönteisiä strategioita. Ne nuoret, joilla puolestaan on kielteinen ja heikko identiteetti, käyttävät usein tehottomia ja defensiivisiä eli puolustavia strategioita. Heikko itseluottamus aiheuttaa

ahdistuneisuutta ja haasteellisten tehtävien välttelyä, joka johtuu epäonnistumisen pelosta. Yleisesti nuoruudessa panostetaan haasteisiin, jotka kohdentuvat tulevaan ammattiin ja siihen liittyvään koulutukseen, perheen suunnitteluun sekä kaverisuhteiden ylläpitämiseen. Nuoruusikä on herkkää aikaa tunneperäisille vaikeuksille ja nuoruudessa onkin aikuisikää enemmän erilaisia tunneperäisiä ongelmia. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi, tarkkaavaisuuden häiriöt, käytöshäiriöt, päihteiden ongelmakäyttö, masennus ja ahdistuneisuus (Sinkkonen 2010, 43). Suurin alttius mielenterveyden häiriöille on heillä, joille on kasautunut yhtäaikaista useita kielteisiä elämäntapahtumia. Nuorten mielenterveyteen vaikuttaa myös kaverisuhteiden laatu, ja esimerkiksi ahdistuneet sekä masentuneet nuoret joutuvat usein kiusaamisen kohteeksi. Nämä yhdessä muodostavat kielteisen ja ongelmallisen noidankehän, jonka purkaminen on vaikeaa. (Nurmi ym. 2014, 152-153, 169-170.)

Nuorilla on erityinen tarve hakea elämyksiä, ottaa riskejä ja kokeilla monenlaisia asioita. Tämä käyttäytyminen johtuu siitä, että nuoruusiässä aivojen palkitsemisjärjestelmä toimii hyvin aktiivisesti, kun taas otsalohkoissa sijaitsevat oman toiminnan säätely- ja kontrollijärjestelmät toimivat vielä selvästi hitaammin. Tämä epäsuhta välittömän mielihyvän tavoittelussa ja hetkessä elämisessä altistaa nuoria harkitsemattomiin ratkaisuihin ja jopa päättömiin tekoihin, sekä erilaisiin riippuvuutta aiheuttaviin kokeiluihin, kuten esimerkiksi erityyppisiin päihdekokeiluihin. Näin ollen onkin ymmärrettävää, että nuoruudessa vanhempien ja läheisten ihmisten tuki ja kontrolli ovat hyvin merkityksellistä esimerkiksi mahdollisen syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi. Nuorten syrjäytymiskehitykseen liittyy myös oleellisesti koulutuksen puute, huonosti tutkitut ja hoidetut neuropsykiatriset ongelmat, hoitamattomat lapsuusiän ongelmat ja menestymättömyyden synnyttämä häpeä. Tämän vuoksi nuorten läheisten asenteilla ja ymmärryksellä on suuri merkitys siinä, kuinka nuoria kyetään auttamaan käytännön tasolla. Jos nuorta kyetään auttamaan, mutta hänen läheiset eivät sitoudu omaan osuuteensa, nuoren muutospyrkimykset eivät kannu. (Sinkkonen 2010, 209-212.)

Nuorten käytöshäiriöt, vihamielinen hyökkäävyys ja rikollisuus liittyvät usein toisiinsa. Ongelmakäyttäytymisessä voidaan nähdä kolme erilaista kehityslinjaa, jotka tulevat esiin jo varhaisnuoruudessa. Ensimmäiseen kuuluu aluksi vihamielisyys ja koulukiusaaminen, joka jatkuu myöhemmin tappeluihin osallistumisena tai vakavana väkivaltana. Toiseen kuuluu aluksi pieniä näpistyksiä ja omaisuusrikoksia, jotka voivat edelleen muuttua ilkivallaksi tai vakaviksi omaisuusrikoksiksi. Kolmanteen linjaan kuuluu aluksi uhoa ja tottelemattomuutta, jotka voivat edetä vakaviksi auktoriteettiongelmiksi, kuten karkailuiksi tai koulunkäyntiongelmiksi. Käytöshäiriötä, vihamielistä aggressiivisuutta ja rikollisuutta esiintyy usein samoilla ihmisillä. Sen lisäksi niiden kehitykselliset lähtökohdat ovat hyvin samankaltaisia keskenään. Kontrollitoimattomuus, impulsiivinen ajattelematon toiminta sekä vaikea persoonallisuustyyppi ennustavat nuoruudenaikaisia käytöshäiriötä, rikollisuutta ja aggressiivisuutta. Nämä piirteet näyttävät

jo lapsuudessa kyvyttömyytenä kontrolloida omaa toimintaansa. Myös vähäinen älykkyys aiheuttaa huonoa koulumenestystä, ja sitä kautta altistaa rikollisuudelle sekä käytöshäiriöille. (Nurmi ym. 2014, 169-170.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) teettämän tutkimuksen (2013) mukaan pohja aikuisuuden hyvinvoinnille syntyy lapsuuden ja nuoruuden kasvuolosuhteista. Nuorena ja nuorena aikuisena tehdyt valinnat koulutuksen ja elämäntavan suhteen ovat merkityksellisiä tekijöitä aikuisiän terveyteen ja sosiaaliseen asemaan. Nuoren kasvuun, kehitykseen ja kasvuympäristöön vaikuttavia riskitekijöitä ovat esimerkiksi perheen matala sosioekonominen asema, jolla on suora yhteys nuoruuden epäterveellisiin elämäntapoihin ja alhaiseen koulutustasoon. Lapsuudessa koettu vanhempien avioero ennustaa puolestaan riskiä omille parisuhde- ja ihmissuhdevaikeuksille sekä psyykkisille ongelmille. Nuoruudessa kasautunut vähäosaisuus suurentaa myös riskiä kuolla enneaikaisesti aikuisuudessa. Merkityksellisiä riskitekijöitä nuoruudessa ovat THL:n tutkimuksen (2013) mukaan myös koetut masennusoireet, huono itsetunto, pitkäaikaisairaudet ja runsas päihtymyshakuisuus. Nuorten psyykkistä hyvinvointia suojaavia tekijöitä THL:n tutkimuksen (2013) mukaan ovat hyvät suhteet vanhempiin, hyvä itsetunto ja tasapainoinen seurustelusuhde. Näillä näyttää tutkimuksen mukaan olevan myös yhteys parisuhteen laatuun aikuisuudessa. Voimavaratekijöitä erityisesti miehillä ovat hyvät ongelmienratkaisutaidot ja naisilla puolestaan hyvä kokemus sosiaalisen tuen saatavuudesta. Muutokset henkilökohtaisissa voimavaroissa, kuten itsetunnossa ja elämän merkityksellisyydessä, ovat yhteydessä sosioekonomisiin terveyseroihin varhaisaikuisuudessa. (Mustonen, Huurre, Kiviruusu, Berg, Aro & Marttunen 2013, 3-4.)

Hyvällä itsetunnolla on siis merkitystä onnellisuuteen ja elämän mielekkyyteen. Olli Kiviruusu (2017) toteaa väitöskirjassaan, että itsetunto kasvaa tasaisesti 30 ikävuoteen saakka ja positiivinen kehitys näyttää tutkimuksen mukaan pysähtyvän vasta 30-40 ikävuoden välillä. Hyvään itsetuntoon nuoruudessa vaikuttaa positiivisesti ja erityisesti hyvä koulumenestys sekä vanhempien korkeampi sosioekonominen asema. Itsetuntoa huonontavia asioita on naisilla tutkimuksen mukaan vanhempien avioero sekä ylipaino. Tutkimuksen tuloksissa yllätti merkityksellisenä havaintona se, että miehillä tupakointi nuorena on yhteydessä huonompaan itsetuntoon. Lisäksi tutkimuksen mukaan on havaittavissa yhteys itsetunnon hidastuneeseen kehittymiseen lisääntyvien ihmissuhdevaikeuksien myötä. (Kiviruusu 2017, 4, 56.)

4.2 Nuorten syrjäytyminen

Nuorten syrjäytyminen on ajankohtainen ilmiö, joka rasittaa koko yhteiskuntaa sen lisäksi, että sillä on yksilöiden kannalta vakavia seurauksia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 7.) Syrjäytymiseen liittyy vahvasti myös rikollisuus ja niiden vaikutussuhde on kaksisuuntainen, sillä syrjäytyminen lisää rikollisuutta ja rikollinen elämäntapa edistää syrjäytymiskehitystä. Tutkimuksen

(Aaltonen, 2010) mukaan syrjäytymisellä on vahva yhteys niin rikosten tekemiseen, kuin joutua rikoksen uhriksi. Nuorilla erityisesti ammatin ja koulutuksen puuttuminen, pitkä työttömyys ja matalat tulot ovat vahvasti yhteydessä rikollisuuteen. (Aaltonen 2010, 238.)

Yleisesti ottaen syrjäytyminen voidaan määritellä henkilön yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoutena (Raunio 2010, 9). Syrjäytymisellä viitataan monimuotoiseen huono-osaisuuteen ja sen kasautumiseen. Syrjäytyminen nähdään tavanomaisesti tapahtumana, jossa ihmiset jäävät yhteiskunnan normien mukaisten tavoitteiden ulkopuolelle ja syrjäytyneet nähdään ihmisinä, joilta puuttuu sellaisia henkilökohtaisia voimavaroja, jotka ovat tärkeitä yhteiskunnassa selviytymisen kannalta. (Laitinen & Nyholm 1995, 106-107.)

Nuorten syrjäytymiskehitys juontuu useimmiten lapsuudesta. Vaikeat kasvuolosuhteet, kouluvaikkeudet, päihteet ja rikostenteko edistävät elämää kohti moniongelmaista aikuisuutta, sekä huono-osaisuutta ja syrjäytymistä. Nuorten huono-osaisuus näyttäytyy perinteisesti taloudellisina vaikeuksina, asumisongelmina, alhaisena koulutustasona, työttömyytenä, vankilataustana ja päihdeongelmina. Nämä nuoret joutuvat suoriutumaan ja toteuttamaan itseään yhteiskunnan pohjalla, ja tämän vuoksi heidät mielletään yhteiskuntaan sopeutumattomiksi. Näin ollen leimautuminen ylläpitää ja syventää usein syrjäytymistä sulkeamalla monia tavanomaisen arkielämän toiminta-alueita. (Kyngäs 2000, 21-25.)

Syrjäytyneiden nuorten elämäkulussa on luonteenomaista oman elämän hallintakyvyn ja -mahdollisuuksien vähyys. Nuorten syrjäytymiskehitys alkaa usein jo koulussa ja jatkuu edelleen työmarkkinoilla sekä ihmissuhteissa. Epäsosiaalisesti käyttäytyvät nuoret päätyvät muita nuoria useammin keskittyneemmän kontrollin kohteiksi ja joutuvat helpommin konfliktiin kontrollia pitävien ihmisten ja tahojen kanssa. Koulunkäynnin keskeyttäminen johtaa suurella todennäköisyydellä nuoren yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen, sillä koulutuksen merkitys yhteiskunnassamme on tullut hyvin tärkeäksi tekijäksi määriteltäessä hankittua ammattiasemaa ja onnistumista työmarkkinoille pääsystä. (Laitinen & Nyholm 1995, 105-108.)

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja hyvinvointierojen kaventaminen ovat olleet pitkään tärkeitä hyvinvointipoliittisia tavoitteita. Syrjäytymisen vaara on todellinen niillä nuorilla, jotka ovat suorittaneet pelkästään perusasteen koulutuksen. Ainoastaan perusasteen koulutuksen varassa olevien nuorten syrjäytyminen on lähes kolminkertaista verrattuna kaikkiin muihin ikähaarukan nuoriin. (Myrskylä 2011, 13.) Tulosten mukaan syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ovat huono-osaisempia useimmilla hyvinvoinnin osa-alueilla, kuin muut nuoret. Merkittävimmät hyvinvointivajeet liittyvät yleensä työllisyyteen, toimeentuloon ja terveydentilaan. Kouluttautumattomien nuorten aikuisten huono-osaisuus näyttäisi myöskin olevan melko pysyvä tila, sillä koulutusryhmien välisissä hyvinvointieroissa on tapahtunut vain vähäisiä muutoksia kymmenen viimeisen vuoden aikana. (Karvonen & Kestilä 2014, 160.)

Nuorten syrjäytymiseen ja vuorovaikutustaitoihin kohdentuvan tutkimuksen (Linna & Rantala 2014) mukaan nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen välillä on yhteys. Tutkimuksen tulosten mukaan nuorten syrjäytymiseen kytkeytyviä vuorovaikutusilmiöitä ovat yksinäisyys, vuorovaikutussuhteet sekä sosiaalinen tuki. Yksinäisyys voi muuttaa jopa yksilön persoonaa merkittävästi. Se saattaa lisätä ujoutta, alhaista optimismia ja itsetunnon alentumista sekä aiheuttaa sosiaalisten taitojen heikkenemistä. Tutkimuksen mukaan yksinäisyys vaikuttaa vuorovaikutusosaamiseen ja myös vuorovaikutussuhteiden muodostamiseen sekä ylläpitämiseen. Henkisen ja psyykkisen hyvinvoinnin sekä identiteetin muodostumisen kannalta vuorovaikutussuhteiden merkitys havaittiin suureksi. Vuorovaikutussuhteiden kautta saadaan kokemuksia yhteenkuuluvuuden tunteesta ja vuorovaikutussuhteiden avulla pystytään rakentamaan ja vahvistamaan omaa identiteettiä. Vuorovaikutussuhteilla on merkitystä nuorten syrjäytymiseen liittyviin prosesseihin, ja läheisillä vuorovaikutussuhteilla on suuri vaikutus nuorten elämään koulumenestyksen ja sosiaalisten taitojen kehittymisen osalta. Sosiaalisen tuen turvin nuoret sitoutuvat opintoihinsa ja se myös ylläpitää opiskelumotivaatiota. Tuen puutteella sen sijaan on suuri merkitys nuorten yksinäisyyden tuntemisessa, ja siihen liittyy oleellisesti ahdistuneisuutta ja mielialojen heilahteluita. Sosiaalinen tuki on merkityksellistä erityisesti nuorelle ihmiselle, sillä aikuiseksi kasvamiseen liittyy oman elämän hallintaan, sekä yksilöllistymiseen liittyviä odotuksia ja vaatimuksia. Sosiaalisessa ympäristössä tapahtuvat nopeat muutokset saattavat osaltaan myös aiheuttaa syrjäytymistä tai eristäytymistä omista verkostoista, sillä nuori on kognitiivisesti ja psykologisesti herkässä iässä. (Linna & Rantala 2014, 62-73.)

Nuorten elämän hallintaan ja yksilöllistymiseen liittyviä nuorten kohtuuttomia vaatimuksia itselleen voidaan lieventää kuitenkin emotionaalisen tuen avulla. Emotionaalinen tuki vaikuttaa positiivisesti nuorten hyvinvointiin, ja huolenpitoa osoittamalla nuori saa tukea erityisesti epävarmuuden tunteen työstämiseen. Työntekijän ja nuoren asiakkaan välisessä vuorovaikutussuhteessa korostuvatkin luottamuksen rakentaminen, nuoren yksilöllinen kohtaaminen sekä nuoren ongelmien ymmärtäminen yksilöllisyys huomioiden. Nuoren syrjäytymiseen on mahdollista vaikuttaa luottamuksellisella ja yksilöllisellä vuorovaikutussuhteella. Nuori kykenee vastaanottamaan neuvoja ja ohjeita parhaiten silloin, kun luottamus nuoren ja häntä auttavan henkilön välillä on saavutettu. Vertaissuhteilla on myös erityisen merkittävä rooli syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren elämässä. Ne vaikuttavat nuoren elämässä asenteiden, arvojen ja normien omaksumiseen sekä vuorovaikutustaitojen ja kognitiivisen ajattelun kehittymiseen. Ryhmään tai yhteisöön kuuluminen on yksi tärkeimpiä nuoren sosiaalisia tarpeita ja ryhmän ulkopuolelle jääminen voi olla erityisen haitallista nuoren syrjäytymisen näkökulmasta, sillä ongelmalliset vertaissuhteet korostavat ikäviä emotionaalisia ja kognitiivisia seuraamuksia, kuten esimerkiksi juurikin yksinäisyyden tunteen lisääntymistä. (Linna & Rantala 2014, 67-72.)

4.3 Nuorisorikollisuus

Useimmat nuorista tekee jossain vaiheessa nuoruuttaan ainakin lieviä rikoksia ja suurimmalle osalle heistä rikosten tekeminen on ohimenevä vaihe. Into tällaisiin tekoihin yleensä laantuu iän karttuessa ja aikuistumisen myötä. Nuorten sosiaalisessa elämässä tapahtuu myös suuria muutoksia siinä iässä, kun vanhempien merkitys vähenee. Perheen ulkopuoliset sosiaaliset ympäristöt muodostuvat itsenäistyvälle nuorelle tärkeämmäksi, ja lisääntyvä osa tuesta sekä kontrollista tulee kodin ulkopuolelta. Tämän myötä myös merkityksellisten ihmissuhteiden verkosto normaalisti laajenee. (Salmi 2006, 191.) Huolestuttavaa kuitenkin on se, että saamme silti lukea usein uutisia nuorten tekemistä vakavista väkivallanteoista, kuten törkeistä pahoinpitelyistä sekä ryöstöistä, henkirikoksen yrityksistä ja vakavimmillaan myös henkirikoksista. Vaikka väkivallan vähentyminen on ollut jo pitkään tavoitteena useissa kansallisen tason ohjelmissa, huolta nostattaa edelleen erityisesti nuorten miesten suunnitelmallisuutta osoittavien tekojen osuuden vahvistuminen vakavissa väkivaltarikoksissa. Väkivaltainen käyttäytyminen kertookin nuoren puutteista sosioemotionaalisessa terveydessä eli kyvyissä ilmaista tunteita ja käyttäytyä tarkoituksenmukaisesti. (Rytkönen 2014, 63-64.)

Nuorisorikollisuutta käsittelevässä väitöskirjassaan (2010) Henrik Eloheimo kertoo lukuisten eri tutkimusten osoittavan yksimielisyyden siitä, että nuorisorikollisuudella on tiettyjä erityispiirteitä suhteessa aikuisuuden rikoskäyttäytymiseen. Nuorisorikollisuudelle ominaista on rikollisuuden monimuotoisuus, joka vastaavasti aikuisuudessa on enemmän erikoistunutta. Nuorilla rikosten motiivit ovat monimuotoisempia, eikä rikosten teko painotu korostuneesti materiaalisen hyödyn tavoitteluun, kuten myöhemmin aikuisuudessa. Lisäksi nuorena rikollisuus kuuluu useammin ryhmäkäyttäytymiseen kuin aikuisrikollisuudessa. Rikolliselta käyttäytymiseltä suojaavia tekijöitä Elonheimon (2010) mukaan ovat erilaiset henkilökohtaiset voimavarat kuten älykkyys, emotionaalinen vakaus, sosiaalinen kypsyyt ja psyykinen energia sekä koherenssin tunne eli elämänhallintakyky. (Elonheimo 2010, 22-23, 25.)

Nuorten rikollisten sosiaalisia suhteita käsittelevän teoksen (Kivivuori 2011) mukaan nuorisorikollisuuden ilmentymää selittävä merkityksellinen tekijä on ryhmäytyminen, eli rikosaktiiviset nuoret etsiytyvät samaan kaveripiiriin. Vaikka tasapainoisten nuorten torjunta vihamielisiä ja harkintakyvyttömiä nuoria kohtaan voikin vaikuttaa rikoksia tekevien nuorten kaveripiirien muodostumiseen, niin myös merkityksellistä on se, että nuoret hakeutuvat tavallisesti kaltaiseensa seuraan. Tällaisissa ryhmäytymisissä ja nuorten rikollisten alamaailmojen piireissä ollaan yleensä lojaaleja toisiaan kohtaan. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että kaveria ei vahingoiteta ilmiäntämällä häntä. Lisäksi kaveria pyritään aina puolustamaan, joka voi ilmetä esimerkiksi hänen puolestaan kostamisena. Näin ollen on helposti ymmärrettävää, että rikollisuuteen taipuvaiset kokevat yhdessä yhteenkuuluvuudentunnetta, jota vahvistaa rikollinen elämäntapa. Tästä voi seurata tällaisen yhteisön vahvaa sosiaalista yhdistymistä toisiinsa ja he

voivat yhdessä jättäytyä helposti yhteiskunnan normatiivisten sääntöjen ulkopuolelle. Motivaatio turvallisuuden tunnetta luovasta yhteisöstä irrottautumisessa voi olla haastavaa löytää ilman vahvaa tukea, vaikka siihen omaa aikomusta olisikin. (Kivivuori 2011, 94-97.)

Kriminologiassa nuoruusikä on painottunut kautta aikojen siksi, että rikosurat alkavat usein nuorella iällä. Huomattavasti harvinaisempaa siis on, että aikuisena vakavaan rikokseen syyllistynyt henkilö olisi aloittanut rikollisen käyttäytymisen vasta myöhemmin aikuisiällä. Näin ollen on myös todennäköistä, että tällainen aikuinen henkilö on ollut jo nuorena aktiivisempi rikosten tekijä verrattuna muihin nuoriin. Nuoruusikä onkin oman sosiaalisen aseman ja elämänkaaren muotoutumisessa hyvin kriittinen vaihe. (Kivivuori 2013, 23.) Nuorten rikollisuutta tarkasteltaessa oikeudellisesti ja tilastollisesti keskeisimpinä ikärajoina on pidetty 15, 18 ja 21 vuotta. Rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana. Tätä nuorempien rikokset jäävät rankaisematta, mutta se ei tarkoita sitä, ettei heihin kohdistettaisi raskaitakin viranomaiskeinoja. Käytännössä alaikäisten tekemät rikokset voivat antaa aiheen ryhtyä lastensuojelulain mukaisiin toimenpiteisiin, joista ensisijaisia ovat avohuollon tukitoimet ja viimeisimpänä huostaanotto. (Salmi, Suonpää & Virtanen 2015, 197.)

Poliisitilastojen mukaan suomalaisten rikosaktiivisin elämänvaihe ajoittuu 15-20 ikävuosien välille. 15-17-vuotiaat tekevät huomattavasti enemmän varkausrikoksia, kuin väkivaltarikoksia tai vahingontekoja. Nuorten vakava väkivaltarikollisuus on vieläkin vähäisempää ja nuorten tekemät henkirikokset ovat harvinaisia. Vuosien 2005-2014 välisenä aikana alle 18-vuotiaiden nuorten tekemiä henkirikoksia on tilastoitu olevan yhteensä 18 tapausta. Nuorten 18-20-vuotiaiden aikuisten ryhmässä tilastoidut törkeät pahoinpitelyt ja henkirikosten yritykset lisääntyivät selvästi 2000-luvulla, mutta viimeisten viiden vuoden aikana tekojen määrä on ollut kuitenkin selvästi alhaisempi. Viranomaistilastoista puuttuvat kuitenkin sellaiset teot, jotka eivät tule lainkaan poliisin tilastoihin. Piilorikollisuus on rikollisuuden mittaamisen kannalta ongelma useimmissa rikostyypeissä, minkä vuoksi kokonaisrikollisuudesta ja sen kehityksestä ei pystytä saamaan kattavaa kuvaa tarkastelemalla tilastoitua rikollisuutta. Lievemmat rikokset eivät useinkaan päädy poliisin tietoon. Esimerkiksi kuolemaan johtaneista väkivaltateoista poliisi saa lähes aina tiedon, kun taas vastaavasti nuorten massarikollisuuden piiloon jäävä osuus on varsin suuri. (Salmi, Suonpää & Virtanen 2015, 198.)

Nuorten rikollisuutta ja sen syitä tutkittaessa on nostettu esiin eräitä keskeisiä nuorten rikoskäyttäytymisen syitä. Rikollisuutta selittäviä tekijöitä ovat muun muassa: yksilölliset käyttäytymisalttiudet vuorovaikutuksessa ympäristötekijöiden kanssa, varhaisen kasvuympäristön riskitekijät kuten esimerkiksi nuoreen kohdistunut väkivalta, epäjohtonmukainen ja ankara kasvatustapa sekä vanhempien päihteidenkäyttö. Myös lapsiperheiden köyhyys ja sosiaalinen vähäosaisuus lisäävät rikollisuutta heikentämällä vanhempien halua ja kykyä kontrolloida lapsiaan. Lisäksi rikollisuutta suosivien asenteiden oppiminen mediasta ja muista vertaisryhmistä pidetään

rikollista käyttäytymistä selittävinä tekijöinä. Näiden lisäksi merkittävä syy on rangaistukset, jotka heikentävät nuorten kiinnittymistä yhteiskunnallisiin instituutioihin kuten parisuhteeseen ja työhön. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 347.)

4.4 Rikollisuudesta irrottautumista tukevat kuntoutusorientaatiot rikosseuraamusalalla

Vankien kuntoutustarpeet tunnistetaan hyvin, sillä vankilassa kartoitetaan vankien työ- ja toimintakykyä sekä arvioidaan vankila-ajan hyödyntämisen mahdollisuuksia uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi. (Karsikas 2005, 17.) Rikosseuraamuslaitoksen vangeille ja yhdyskuntaseuramusiasiakkaille järjestetyn toiminnan perustana on ollut 1990-luvulta lähtöisin oleva What Works-suuntaus (Tyni 2015, 53). 1990-luvulta lähtenyt keskustelu kuntoutuksen mahdollisuuksista niin vankiloissa kuin vapaudessakin saivat lisääntyntä huomiota alan julkaisuissa. What Works -ajattelu lisääntyi käsittäen ajatuksen siitä, minkälaiset toiminnot ja ohjelmat vaikuttavat uusintarikollisuuden ehkäisyyn merkittävästi? 1990-luvulla alkanutta aikakautta voidaan nimittää strukturoidun kuntoutuksen aikakaudeksi, mikä merkitsi luopumista aiemmasta ”kaikki kelpaa” ajattelusta, jolloin toimintojen laatuun ja kohdennukseen ei kiinnitetty juurikaan huomiota. (Laine 2014, 292.) What works suuntaus lähti 1990 - luvulla mallintumaan, kun Andrews, Bonta ja Hoge kuvailivat rikoksenuusimista vähentävien kuntoutumisohjelmien piirteitä, joissa on neljä keskeistä periaatetta. (Bonta 2003, 54.)

Riskin periaatteen mukaan vaikuttavassa kuntoutusohjelmassa tulee määritellä rikosentekijän uusimisriski ja sovittaa kuntouttavan toiminta riskin tason mukaiseksi. Suuremman riskitason rikosentekijät tarvitsevat intensiivisempiä palveluita suhteessa vähäisemmän riskin omaaviin. Riskiltään vähäisille rikosentekijöille intensiivisen kuntoutuksen järjestäminen voi olla hyödyttöntä ja pahimmassa tapauksessa jopa kasvattaa riskiä uusimiseen. (Bonta 2003, 54.) Tarveperiaatteen mukaan rikosentekijöillä on kahdenlaisia tarpeita. Tarpeet voidaan jakaa johtuvaksi kriminogeenisistä ja ei-kriminogeenisistä tekijöistä. Kriminogeeniset tekijät tarkoittavat niitä tekijöitä, jotka aiheuttavat rikollista käyttäytymistä, vaikuttavat siihen tai ylläpitävät sitä. Niitä tekijöitä muuttamalla voidaan vaikuttaa rikoksen uusimiseen. Kriminogeenisiä tekijöitä ovat epäsosiaaliset ja rikosmyönteiset arvot, asenteet ja uskomukset, rikosmyönteinen kaverialue, perhetausta, päihteiden käyttö, persoonallisuuden piirteet ja temperamentti, vähäinen koulutus ja työkokemus sekä yhteiskuntavastaisuus (Andrews & Bonta 2007, Montiuk 2003, 20-21). Ei-kriminogeenisiä tekijöitä ovat esimerkiksi ahdistus ja itseluottamuksen puute, joihin vaikuttaminen ei välttämättä vaikuta tulevaan rikolliseen käyttäytymiseen. (Bonta 2003, 54.)

Vastaanottavuuden periaatteeseen liittyy se, miten tietyt kognitiivis-behavioraaliset eli sosiaalisen oppimisen piirteet vaikuttavat siihen, miten vastaanottavainen rikosentekijä on eri tyyppiselle kuntoutukselle ja millä keinoin kuntoutus järjestetään. Kognitiivis-behavioraalisen kuntoutuksen on todettu olevan hyvin tehokas menetelmä, mutta ohjelmatyössä käytettynä se ei

kuitenkaan itsessään välttämättä vähennä rikosten uusintariskiä. Mikäli ohjelma ei vastaa yksilön kriminogeenisiin tarpeisiin eikä sen intensiivisyys vastaa riskitasoa, sen vaikutus voi jäädä vähäiseksi. (Bonta 2003, 55.)

Ammatillisen harkinnan periaatteessa voidaan käyttää ammatillista harkintaa silloin, kun esimerkiksi edellä mainituista kolmesta periaatteesta ei yksilön kohdalla toteudu riittävästi selkeästi yksikään, mutta työntekijällä on sellaista tietoa, jonka pohjalta hän arvio rikoksen uusi-
misen riskin olevan tietojensa pohjalta korkea. Edellä mainittuihin pääperiaatteisiin on vielä lisätty toteutuksen johdonmukaisuuden periaate, johon sisältyy ohjelman järjestelmällinen toteutus ennalta määriteltyjen periaatteiden mukaan. Lisäksi toteutuksesta vastaavat työntekijät ovat innostuneita ja omistautuneita ohjelman toteuttamiseen. (Bonta 2003, 55-56.)

What works -suuntauksesta lähtöisin oleva nykyiseltä nimeltä paremmin tunnettu RNR- malli (risk-need-responsivity), eli riski-, tarve- ja vastaavuusperiaatteeseen perustuva malli perustuu pääosin sosiaaliseen oppimisen teorioihin, jotka ovat saaneet vaikutteita mm. kognitiivisista ja behavioristisista teorioista. Sosiaalisen oppimisen teorioiden mukaan ihmisen identiteetti rakentuu täysin syntymän jälkeisten kokemusten pohjalta, ja kaikki toiminnot ovat opittuja. Perusajatuksena on siis, että rikollinen käyttäytyminen on opittua eli siitä voidaan myös oppia pois tai sen tilalle voidaan opetella uudenlaista käyttäytymistä. Sosiaalisen oppimisen teorioiden mukaan uudelleenlaiseen tilanteeseen joutuessaan henkilö arvioi välittömästi toiminnastaan seuraavat hyödyt ja haitat tavoitellessaan hyötyjen maksimointia. Rikosseuraamusasiakkaita kuntouttaessa on kyettävä arvioimaan sitä, mitä hyötyä rikollisesta käyttäytymisestä on rikoksen tekijälle ja mitkä ovat ne rikosentekijän riskitekijät ja tarpeet, jotka ovat rikollisen käyttäytymisen takana. (Tyni 2015, 59-60.)

RNR-periaatteeseen kohdistuneen kritiikin kautta onkin 2000-luvulla syntynyt uudenlaista tutkimusta ja keskustelua desistanssista. Useat kriminologiset teoriat ovat perinteisesti etsineet negatiivisia tekijöitä, joiden vaikutuksen on uskottu selittävän rikollista käyttäytymistä. Kyseisessä tulkinnassa ei ole välttämättä mitään väärää, mutta viime vuosina on ryhdytty enemmän pohtimaan myös positiivisia tekijöitä, jotka saattavat mahdollistaa rikollisesta käyttäytymisestä luopumisen. RNR-mallin rinnalle onkin esitetty hyvän elämisen mallia (good lives model, GLM), jossa korostetaan voimakkaasti positiivisia elementtejä. Kyse ei ole uudesta kuntoutumismenetelmästä, vaan uudesta lähestymistavasta, jonka kautta rikosentekijän ongelmia ja paluuta rikoksettomaan elämäntapaan tarkastellaan. (Laine 2014, 12, 294.)

Rikosseuraamusalalla keskeisin kuntouttavan toiminnan tavoite on desistanssi, eli rikollisuudesta irrottautuminen (Granfelt 2015, 11). Desistanssista ei löydy yhtä yhteisesti hyväksyttyä määritelmää, mutta suurin osa kriminologeista yhdistää käsitteen prosessin lailla etenevään rikollisuudesta irrottautumiseen, sekä rikosten tekemisestä pidättäytyvään tilaan (Granfelt

2014, 257). Useimmat rikosentekijät luopuvat jossain vaiheessa elämää rikosten tekemisestä. Viikki-Ripatti (2011) kirjoittaakin Marunaa (2001) lainaten, että desistanssin käsitteen määrittelyä vaikeuttaa, ettei desistanssi ole yksittäinen vertikaalinen leikkauspiste yksilön elämänsäkaareissa. Sen sijaan desistanssia rikoksista ylläpidetään sillä, että yksilö jää pois tietynlaisista tapahtumista, eli tässä tapauksessa pidättäytyy rikosten tekemisestä. (Viikki-Ripatti 2011, 199.) Vaikka desistanssille ei ole yhtä kattavaa määrittelyä, niin Fergus McNeill (2009) toteaa kuitenkin Marunan (2001) nimeävän kolme teoreettista näkökulmaa desistanssitekijöille. Näitä tekijöitä ovat ikääntyminen ja siitä johtuva kypsyminen, sosiaaliset sidokset kuten uudet ihmissuhteet, työ ja opiskelu sekä kertomuksellinen eli narratiivinen identiteetti. Narratiivinen identiteetti tarkoittaa identiteetin uudelleen rakentumista elämäkokemuksen tuoman ymmärryksen ja itsensä tulkitsemisen kehittymisen kautta. Desistanssin näkökulmasta nämä kolme tekijää yhdessä muodostavat merkityksellisyyden rikollisuudesta irrottautumiselle. (McNeill 2009, 18.)

Desistanssia kuvataan alan kirjallisuudessa joko prosessina tai lopputilana, matkana tai päämääränä. Desistanssi voidaan nähdä prosessina, jonka aikana sosiaaliset ja psykologiset tekijät vaihtelevasti ja vuorovaikutuksessa toisiinsa edesauttavat tai vaikeuttavat etenemistä. Prosessin etenemiseen vaikuttavat vahvasti ne merkitykset, joita rikollisuudesta irrottautumista yrittävä antaa elämänsä tapahtumille. Rikollisuudesta irrottautuminen ei yleensä tapahdu kertayrityksellä. Käytännössä se tapahtuu rikollisuuden tiheyden, vakavuuden ja monipuolisuuden asteittaisena vähenemisenä. (Granfelt 2015, 11.)

Desistanssikäsite voidaan nähdä joko empiirisenä muuttujana kuten tehtyinä rikoksina tai teoreettisena konstruktiona kuvaamaan rikollisuuden määrää, monimuotoisuutta tai rikosten vakavuuden vähenemistä. Rikollisuudesta irtautuminen voidaan nähdä tietynlaisena hetkenä, jolloin yksilö lopettaa rikosten tekemisen. Rikollisuudesta irtaantuminen on kuitenkin pitkäaikaisempi prosessi, joka voi sisältää useita retkahduksia ennen lopullista irtautumista rikollisuudesta. Tutkimusten mukaan iällä, avioliittoon sitoutumisella, työpaikan saamisella, kouluttautumisella ja vahvalla itsekontrollilla on edesauttavia tekijöitä rikollisuudesta irtautumisessa. (Tyni 2015, 66.) Desistanssi ilmenee edestakaisena liikkeenä, joka pitää sisällään päätöksiä, päätösten perumisia, yrityksiä, ambivalenssia, retkahduksia ja edelleen uusia yrityksiä (Granfelt 2014). Osa tutkijoista erottaa desistanssiprosessissa kaksi eri astetta, joita ovat primaaridesistanssi ja sekundaaridesistanssi. Nämä eroavat siinä, että primaaridesistanssilla tarkoitetaan keskeytystä rikollisessa toiminnassa, kun taas sekundaaridesistanssi ilmenee pitempikeskisenä prosessina, joka johtaa henkilökohtaisen identiteetin uudelleen muotoutumiseen sekä uuden identiteetin sisäistämiseen. (Granfelt 2015, 11.)

Viikki-Ripatti (2011) kuvaa artikkelissaan inhimillistä toimijuutta suhteessa desistanssiin vaikuttavana tekijänä. Toimijuuden näkökulmasta desistanssi käsitteestä on perusteltua puhua rikollisuudesta irrottautumisesta, joka kuvaa käsitteenä ihmistä aktiivisena toimijana. Viikki-Ripatti (2011) viittaa Healyyn (2010), jonka mukaan rikollisuudesta irtaantumisen käsite primaaridesistanssi on taas toiminnan kannalta passiivinen käsite, joka pitää sisällään ambivalenssin, kun yksilö liikkuu sanoin rikollisuuden ja sovinnaisuuden välimailla. Rikollisuudesta irrottautuminen kuvaa pysyvämpää sekundaaridesistanssia, joka pitää sisällään yksilön aktiivisen toiminnan. Ikä, rikollinen alttius sekä rikosmyönteinen ajattelu ovat tärkeitä ennustajia siihen onko yksilö parhaillaan irtaantumassa rikoksista vai ryhtyykö hän niiden tekemiseen. Primaaridesistanssia ennustaa ikä sekä rikosten tekemisen aloittamisikä ja rikosmyönteinen ajattelu. (Viikki-Ripatti 2011, 197, 200.)

Desistanssiprosessi on usein aikaa vievää pitkän aikavälin tavoitteiden asettelua, joka sisältää usein luopumista, yksinäisyyttä, tyhjyyden kokemuksia ja köyhyyttä. Desistanssiprosessin mielekkyyttä saatetaan kyseenalaistaa erilaisten asioiden yhteydessä. Desistanssi on vuorovaikutuksellinen, sosiaalisissa suhteissa tapahtuva prosessi, jonka tavoitteena on löytää oma toimijuus suhteessa paremman elämänhallinnan opettelussa ja aikaisemmasta poikkeavien valintojen tekemisessä. (Granfelt 2015, 14.) Toiminnalliseen valintaan vaikuttaa ihmisen tiedollinen kehittyminen, sekä vaihtoehtojen punnitseminen samaan aikaan omien tosiasiallisten mahdollisuuksien kanssa. Kun muuttumattomuus tuottaa kärsimystä subjektiivisena kokemuksena, lähestytään rajapintaa, jolloin mielessä on tilaa toisin toimimiselle sekä vahingollisesta toiminnasta luopumiselle. Käytännössä kuntoutusintervention oikea-aikaisuutta voidaan tarkastella suhteessa edellä kuvattuun. (Viikki-Ripatti 2011, 218.) Vankilasta vapautuvan täytyy löytää paikkansa yhteiskunnassa, ja hän tarvitsee uusia sosiaalisia suhteita, joissa hänen subjektiivinen toimijuus voi vahvistua (Granfelt 2014, 257).

Petra Suontaustan tekemän tutkimuksen (2013) mukaan desistanssiprosessin aloittaa rikollisesti käyttäytyvän nuoren oma motivaatio lopettaa rikosten tekeminen. Tällainen muutosmotivaatio syntyy rikolliseen elämään ja päihdekäyttöön liittyvien negatiivisten kokemusten kautta, joista mainittakoon esimerkiksi jatkuva väkivallan uhka. Oman muutosmotivaation lisäksi nuori tarvitsee ympäristöltä tukea omien ajatustensa vahvistamiseen. Desistanssia tukee usko omaan onnistumiseen, jo koetut onnistumisen kokemukset sekä tulevaisuuden haaveet ja usko niiden saavuttamiseen. Vertaistukiverkostoilla, viranomaisverkostoilla ja läheisillä ihmisillä on merkittävä rooli muutosmotivaation tukemisessa. Rikollisesta käyttäytymisestä luopumisen yhteydessä syntyy nuoren elämään tyhjiö, joka ympäristön täytyy voida täyttää vaihtoehtoisella ja nuorelle itselleen merkityksellisellä tavalla. (Suontausta 2013, 50-51.)

Kivivuori & Linderborg (2009) ovat tutkineet lyhytaikaisten vankien elinoloja, elämäntilaa ja rikollisuutta. Tutkimuksessa desistanssia merkittävästi haittaavana tekijänä nousi päihdehoidon

vaikea saatavuus. Osalla tutkittavista näyttäytyi olevan tutkimuksen mukaan valmiuksia irtaantumispyrkimysten käynnistämiseksi, mutta ongelmaksi muodostui päihdehoidon saatavuus. Toisena ongelmana näyttäytyi opittu avuttomuus, joka vapautumisvaiheessa tulee esiin vankilan tuen loputtua, eikä vapaudessa tarvittavien taitojen käyttämiskyky ole riittävää. Varsinainen retkahtaminen tapahtui useammalla siksi, että vanha kaveripiiri ja rikostoverit ottivat yhteyttä vapautumisen jälkeen, ja palaaminen entiseen elämäntapaan vei mukanaan. Työ- tai opiskelupaikan ja asunnon saamisen sekä säilyttämisen ongelmat näkyivät myös normaalielämästä vieraantumisen seurauksena. Joillakin perhesuhteet saattoivat vapauden alussa auttaa ylläpitämään vankilassa tehtyä irtautumispäätöstä, mutta tämän ylläpitämiseen ei pelkkien perhesuhteiden varassa oleminen riittänyt. Irtautumista edistävinä tekijöinä ilmeni rikosten tekemisen vaikeutuminen, väsyminen rikosten tekemiseen sekä rikollisuuden koveneminen rikollisen maailman raaistumisen seurauksena. Osalla ilmeni myöskin katumusta ja omien menneiden valintojen kyseenalaistamista. Tutkittavista useat olivat arvostaneet vankilassa mahdollisuutta osallistua päihdekuntoutuksellisiin toimenpiteisiin sekä keskustella omasta tilanteestaan sen jälkeen, kun oma halu ja motivaatio irtautumiseen oli herännyt. (Kivivuori & Linderborg 2009, 131-139.)

Vankien rikollisuudesta irrottautumiseen pyritään vaikuttamaan erilaisin kuntouttavien menetelmien kautta, ja yksi merkittävä keino on arjessa selviytymisen ja elämähallinnan edistäminen. Suurella osalla vangeista on vaikeuksia arjen hallinnassa ja osalle heistä ei esimerkiksi ruoanlaitto tai siivous ole koskaan kuulunut osaksi arkea. Heikot arjen taidot vaikeuttavat rikoksetomaan elämään motivoitumista, itsenäistä elämistä ja yhteiskunnassa selviytymistä. Vankien yleisiä ajattelumalleja voidaan kuvata käsitteillä: lyhytjännitteisyys, impulsiivisuus, nykyhetkessä eläminen ja toimiminen ilman pitkäjaksoisten seurausten ajattelua, sekä välinpitämättömyys omasta ja muiden hyvinvoinnista. Arjenhallinnallisten taitojen karttumisen avulla voidaan kuitenkin kehittää ja vahvistaa positiivisia tunteita sekä ajattelumalleja ja näin vaikuttaa myös vastuullisemman ja pitkäjännitteisemmän ajattelutavan kehittymiseen. Arjenhallinnalliset taidot käsittävät niitä taitoja, joita tarvitaan jokapäiväisessä elämässä selviytymiseen. Vankeinhoidossa keskitytään kehittämään niitä osa-alueita, joissa vangeilla on osoitettu olevan normaalin arjen sujumista vaikeuttavia puutteita. Näitä osa-alueita ovat: siivous, ruoanlaitto, terveydestä huolehtiminen, taloudenhallinta, ajanhallinta, asiointitaidot, sosiaaliset taidot, työelämätaidot ja asumistaidot. (Miikkulainen 2012, 1-4.)

Rikosseuraamustyön kentällä keskeisessä asemassa on vuorovaikutuksen kautta tehtävä työ, jolloin esiin nousee myös asiakas-työntekijäsuhteen merkityksellisyys. Kuntouttavan työskenteilyn näkökulmasta onkin merkityksellistä, miten tässä asiakas-työntekijäsuhteen luomisessa ja ylläpitämisessä ollaan onnistuttu. Monimutkaiseksi suhteen kehittymisen tekee se, että molemmat osapuolet vaikuttavat suhteeseen ja jokainen suhde on henkilökemioista johtuvista syistä

omanlainen. Hyvin toimivan asiakas-työntekijäsuhteen on kuitenkin osoitettu olevan merkityksellinen kuntouttavan hoidon tuloksellisuuden näkökulmasta ja tutkitusti suhteen laatu sekä työntekijän vuorovaikutustaidot vaikuttavat tuloksiin enemmän kuin työntekijän käyttämä menetelmä. (Järvinen 2015, 22.)

Järvisen (2015) tutkimuksen tulosten mukaan vankien muutosprosessi edellyttää asiakas-työntekijäsuhteelta jatkuvuutta ja vapautta keskustella. Tunteiden - kuten häpeä ja syyllisyys - käsittely suuntaa asiakkaan ajatukset tulevaisuuteen. Dialogisuus ja mahdollisuus narratiivisen identiteetin uudelleenrakentamiselle kytkeytyvät asiakas-työntekijäsuhteen muutosvoimaan. Dialogisuus liittyy moniin suhteen ominaispiirteisiin, joilla on vaikutusta asiakkaan myönteiseen elämänmuutokseen. Nämä ominaispiirteet ovat: tila, aika ja vapaus keskustella, syyllisyyden ja häpeän käsittely, ajankohtaisiin asioihin tarttuminen ja yhdessä suunnittelu, toivon luominen ja ylläpitäminen, läheissuhteiden tukeminen sekä rangaistusulottuvuuden hienovarainen säätely. Rikosseuraamusalan asiakkaat arvostavat suoraan puhumista ja suhteen vastavuoroisuutta. Sellaista suhdetta, jossa työntekijäkin kommentoi ja ottaa kantaa. (Järvinen 2015, 205, 234.)

Luottavaisessa asiakas-työntekijäsuhteessa on tilaa tarinalliselle vuorovaikutukselle ja identiteetin rakentamiselle. Järvisen tutkimuksen (2015) mukaan narratiivinen työote luo rikosseuraamusalan työn mahdollisuuksia ennen kaikkea häpeän, syyllisyyden ja leiman käsittelyyn asiakkaan kanssa. Tämän lisäksi asiakas-työntekijäsuhteen merkitys korostuu syvemmän tason desistanssissa. Tällöin asiakkaalla on vuorovaikutuksellinen ja luottavainen suhde työntekijään, jossa hän voi käsitellä ääneen kertomisen kautta vanhaan identiteettiin mahdollisesti liittyviä häpeän ja syyllisyyden tunteitaan ja näin rakentaa uutta rikoksetonta identiteettiään ja siihen liittyviä rooleja. Asiakas-työntekijäsuhde saattaa olla joillekin vangeille se ainoa suhde, joka mahdollistaa omien ajatusten syvemmän pohtimisen ja oman identiteetin muutostyön. (Järvinen 2015, 234-236.)

Järvisen tutkimuksen (2015) tulosten mukaan rikollisuuteen liittyvän leiman purkamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota rikosseuraamusalan asiakkaiden kanssa työskenneltäessä. Psykososiaalinen työote häpeää ja syyllisyyttä aiheuttavien asioiden käsittelyssä auttaa asiakasta suorittamaan rangaistusta ja suuntaamaan elämässä eteenpäin. Sosiaalisesti kuormittavissa tilanteissa elävät asiakkaat pystyvät paremmin kiinnittymään psykososiaaliseen työhön, jossa vaikeiden kokemusten käsittely sidotaan konkreettiseen tukeen. Järvinen (2015) kirjoittaa Mearsia (2010) lainaten, että muutos on vuorovaikutuksellinen prosessi, joka tapahtuu suhteessa merkityksellisiin ihmisiin. Järvisen (2015) mukaan juurikin työntekijä voi olla asiakkaalle se merkityksellinen ihminen. Asiakas-työntekijäsuhde kokemuksena voi itsessään olla tärkeä, varsinkin auktoriteettivastaiselle asiakkaalle, joka suhtautuu varauksellisesti tai vihamiehisesti viranomaisiin. (Järvinen 2015, 234-236.)

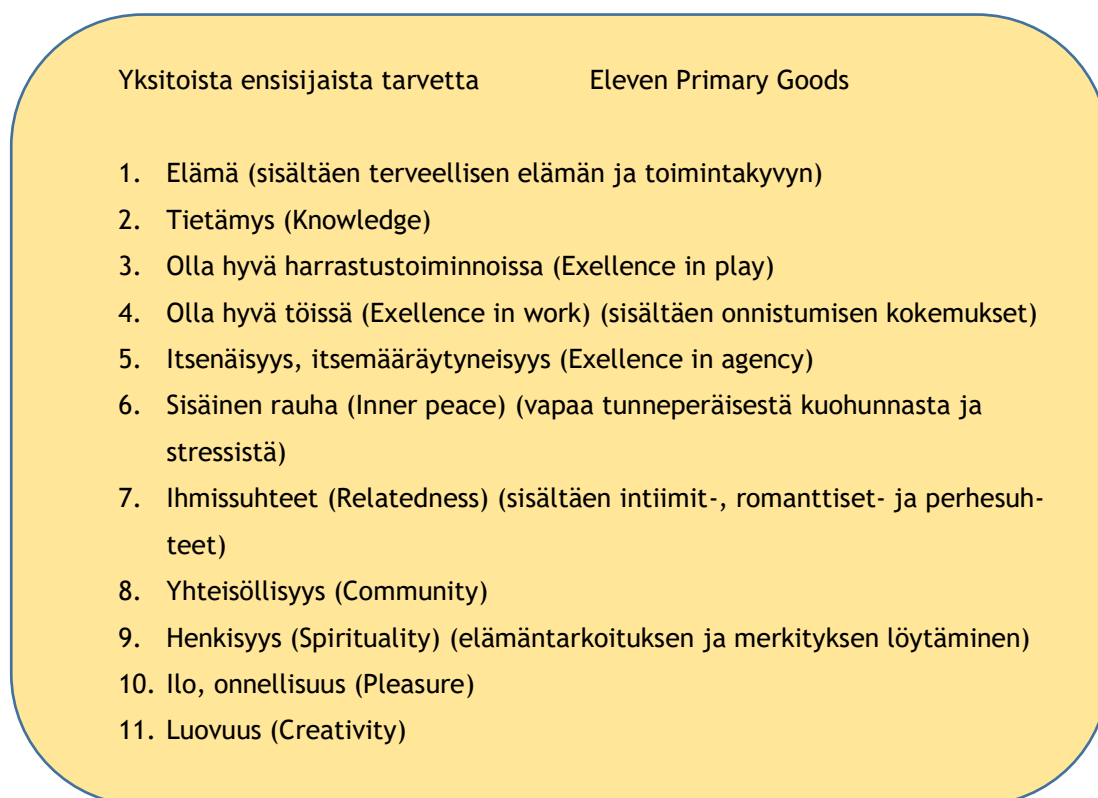
4.5 Good Lives Modelin näkökulmia nuorten parissa tehtävään kuntoutukseen

Nuorilla rikoksentekijöillä on enemmän kaoottisia kokemuksia lapsuudessa kuin nuorilla, jotka eivät tee rikoksia. (Haapasalo 2006, 124-125.) Häiriöt esimerkiksi kiintymyssuhteissa vaurioittavat ihmisen minäkuvaa ja kykyä olla vuorovaikutuksessa, sillä ihmisen perustarve on saada olla hyvässä ja tyydyttävässä vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Epäonnistunut vuorovaikutus aiheuttaa häpeää, joka saa ihmisen tuntemaan itsensä pahaksi, arvottomaksi ja huonoksi. (Yletyinen, 2015, 280-284.)

Good Lives Model (lyh. GLM) kuntoutusteoriamalli on positiiviseen psykologiaan perustuva lähestymistapa, joka on kehitetty rikollisten kuntouttamiseksi vaihtoehdoksi perinteiselle ja riskipainotteiselle RNR-mallille (risk-need-responsivity). (Good Lives Model, 2016.) Opinnäytetyöhömmä sopii hyvin teoreettiseksi lähestymistavaksi GLM -malli, koska kartoitamme nimenomaan vankien erityistarpeita ja näkemyksiä siitä, mikä heitä auttaisi rikollisesta elämäntavasta luopumisessa tai siitä irrottautumisessa. GLM -mallia teoreettisena pohjana käyttäen on luonnollista keskittyä löytämään vankien omia vahvuuksia ja tavoitteita, joita voidaan arvioida nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa.

Good Lives Model eli Hyvän elämisen malli keskittyy edistämään ihmisiä heidän henkilökohtaisissa tavoitteissaan ja vähentämään sekä hallitsemaan heidän riskiään käyttäytyä rikollisesti tulevaisuudessa. GLM tähtää siihen, että rikolliset varustetaan voimavaroilla, joilla he voivat saavuttaa tavoitteensa sosiaalisesti hyväksytyillä tavoilla. (Barnao, Casey, Ward, 2016.) GLM-malli on kuntoutusteoreettinen lähestymistapa, jonka tarkoituksena on korostaa yksilön vahvuuksia. Mallissa pyritään kehittämään yksilön sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja ja tämän kautta valmentamaan henkilöä elämään sosiaalisesti hyväksyttävää ja henkilökohtaisesti tyydyttävää mielekästä elämää. Mallin perusajatuksena on se, että ihmisen toiminta on aktiivista ja päämäärähakuista, jota ohjaa yksitoista ensisijaista tarvetta (Kuvio 3). (Tyni 2015, 65.)

GLM:n yksi tärkeimmistä periaatteista on se, että jokaisella yksilöllä on samat perustarpeet ja heitä lähellä olevien ihmisten (vanhempien, opettajien sekä laajemman yhteisön) tärkeimmistä tehtävistä on auttaa näitä yksilöitä löytämään tarpeelliset keinot näiden toiveiden ja tarpeiden löytämisessä ja hyvän elämän saavuttamisessa. (Fortune & Ward 2014, 436.)

Kuvio 3: Yksitoista ensisijaista tarvetta. (Fortune & Ward 2014, 439.)

Ensisijaisia tarpeita voidaan kuvata yksilön kannalta merkityksellisimpinä arvoina tai mielekkään elämän prioriteetteina, joita ihmiset tavoittelevat. Tarpeet voivat olla erilaisia tunnetiloja, yksilöllisiä piirteitä tai kokemuksia, jotka koetaan hyödyllisinä ja tavoittelemisen arvoisina. Nämä muodostavat elämän suunnan ja elämäntavan, jolla henkilö pyrkii toteuttamaan suunnitelmaa. Toissijaiset tarpeet ovat konkreettisia keinoja turvata sekä saavuttaa ensisijaiset tarpeet. Erilaisten roolien, tapojen ja toimintojen avulla henkilö saattaa tyydyttää esimerkiksi ihmissuhteiden tarvetta viettämällä aikaa läheisten kanssa, luoden uusia ihmissuhteita ja olla läheisessä ihmissuhteessa. Rikollinen käyttäytyminen on seuraus puutteellisesta elämänsuunnitelmasta, mikä heijastaa suoraan tai epäsuorasti ensisijaisten tarpeiden tavoittelua. (Tyni 2015, 65-66.)

GLM- mallin mukaan rikollista käyttäytymistä ilmenee silloin, kun ensisijaisten tarpeiden tyydyttämiseen tarvittavat sosiaalisesti hyväksytyt toissijaiset tarpeet ovat muuttuneet antisosiaalisiksi ja sopimattomiksi toissijaisiksi keinoiksi. Tämä ilmenee esimerkiksi henkilön pyrkiessä saavuttamaan läheisyyttä viettämällä aikaa rikospiireissä ja käyttämällä päihteitä torjuakseen pahaa oloa. Epäsuora rikollinen käyttäytyminen ilmenee siten, että henkilöllä ei ole tarkoitusta osallistua rikolliseen toimintaan, mutta toisen tai useampien tarpeiden tavoittelu johtaa epä-

suorasti rikolliseen käyttäytymiseen. Esimerkiksi henkilö hoitaa pahaa oloaan liiallisella alkoholin käytöllä, mikä johtaa parisuhteen kariutumiseen, kontrollin katoamiseen ja tätä kautta myöhemmin rikolliseen käyttäytymiseen. (Tyni 2015, 65-66.)

GLM-mallissa tarkoituksena on saada käsitys henkilön elämän suunnitelmasta ja siihen sisältyvistä ensisijaisista tarpeista ja näiden merkityksistä. Rikollista käyttäytymiseen pyritään vaikuttamaan muokkaamalla toissijaisia tarpeita siten, että ensisijaisten tarpeiden tyydyttäminen käytettäisiin sosiaalisesti hyväksyttäviä toissijaisia tarpeita antisosiaalisten sijasta. On tärkeää saavuttaa toimiva yhteistyö aktiivisen toimijan ja asiantuntijan välillä hyvän elämän rakentamisessa. Interventioiden tarkoituksena ei ole keskittyä pelkästään riskeihin, vaan tavoitteena on vahvistaa henkilön sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja rikoksettoman sosiaalisesti hyväksyttävän elämän rakentamisessa. (Tyni 2015, 65-66.)

5 Tutkimusasetelma

Nuorten rikosseuraamusasiakkaiden huolestuttava tilanne on tullut esille Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja yksiköiden välisissä keskusteluissa. Huolta herättää nuorten syyllistymisen vakaviin rikoksiin, sekä heidän rikoskierteen syveneminen. Tilanteen haastavuutta lisää se, että nuoret ovat siviilissä vaikeasti tavoitettavissa, ja heidät on vaikea saada sitoutumaan yhteiseen työskentelyyn. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projektin tavoitteena on löytää keinoja, joilla tukea nuorten rikosseuraamusasiakkaiden rikoksista irrottautumista. Meidän opinnäytetyömme kohdentuu projektin neljänteen osatavoitteeseen, joka on nuorten osaston kehittäminen. Tämä tavoite kytkeytyy rikosseuraamuslaitoksen strategiaan ja vuosien 2017-2020 kehittämisaalueisiin, joita ovat erityisryhmien tarpeiden huomioiminen, sidosryhmä- ja verkostoyhteistyö sekä kumppanuudet. (Nuorten projekti 2016.)

Tarkoituksena oli asettaa mahdollisimman tarkka tutkimusongelma ja helpottaa näin ajatuksen suuntautumista siihen, mitä on tarkoitus tutkia. Vaikka tutkimusongelman perusteella valitut tutkimuskysymykset olisivatkin muuttuneet matkan varrella, olisi niillä silti ollut tärkeä tehtävänsä pitää tutkimus kasassa ja estää meitä lankeamasta tutkimuksen kannalta epäolennaisille sivupoluille. Pyrimme rajaamaan osa-alueemme mahdollisimman tarkasti, ja keskittyä sen mahdollisimman perusteelliseen tarkasteluun. Tavoitteena oli, että tutkimusongelma olisi muodoltaan mahdollisimman yksiselitteinen ja selkeä, jotta opinnäytetyön tulokset näin ollen voisivat olla myös selkeitä, ja antaisivat mahdollisimman yksiselitteisiä vastauksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Opinnäytetyömme ensisijaisena tavoitteena oli tuottaa tietoa nuorten vankien erityistarpeista, joka olisi huomioitavissa suunniteltaessa nuorten osaston toimintaa Helsingin vankilaan. Tällä

tavoitteella puolestaan tähtäsimme Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projektin tavoitteeseen löytää keinoja, joilla tukea nuorten rikosseuraamusasiakkaiden rikoksista irrottautumista.

5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää vankien näkemyksiä heidän omista tarpeistaan, jotka voivat johtua nimenomaan nuoruusikään liittyvästä erityisyydestä. Halusimme myös saada tietoa siitä, millaisia toimintoja nuoret vangit kokivat tarvitsevansa ja millaisiin toimintoihin he kokivat tarvitsevansa tukea sujuvamman arkielämän saavuttamiseksi. Lisäksi halusimme kuulla vankien näkemyksiä heidän mahdollisuuksistaan ja motivaatioistaan rikollisuudesta irrottautumiseen. Tämän kautta pyrimme saamaan vastuksia siihen, miten nuorten vankien rikollisuudesta irrottautumisen prosessia voidaan tukea nuorten osastolla suljetussa vankilassa. Näiden tavoitteiden pohjalta muodostui seuraavat tutkimuskysymykset:

1. *Millaisia erityistarpeita nuorilla vangeilla on suljetussa vankilassa?*
2. *Minkälaista toimintaa nuoret pitävät tärkeänä suljetussa vankilassa?*
3. *Mitkä tekijät vaikuttavat vankeusaikana rikollisuudesta irrottautumiseen ja sen tukemiseen suljetussa vankilassa?*

5.2 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöprosessimme alkoi opinnäytetyöstartilla 4.11.2016, jonka jälkeen valitsimme opinnäytetyön aiheen ja aloimme suunnitella alustavaa aikataulua opinnäytetyön toteuttamiseen. Kevään 2017 aikana osallistuimme opinnäytetyön tekemiseen liittyviin työpajoihin sekä seminaareihin sekä suoritimme yhden vaadittavan opinnäytetyö suunnitelman opponoinnin 6.2.2017. Oman opinnäytetyön suunnitelman esitimme suunnitelmaseminaarissa hyväksytysti 30.1.2017. Opinnäytetyösuunnitelman esittämisen ja hyväksymisen jälkeen haimme tarvittavat tutkimusluvut Rikosseuraamuslaitoksen Keskushallinnolta. Keskushallinnolta saimme tutkimusluvun 9.3.2017 (Liite 1). Tämän jälkeen haimme haastatteluluvat Helsingin vankilan johtajalta sekä Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajalta. Kaikki luvat saimme kasaan maaliskuussa 2017 ja haastattelut teimme maaliskuun-huhtikuun aikana. Noudatimme tutkimuseettisiä lähtökohtia koko opinnäytetyöprosessin ajan ja haastateltavilta pyysimme kirjalliset suostumukset toteutettaviin haastatteluihin erillisellä suostumuslomakkeella. Haastattelut litteroimme ja analysoimme sekä sen jälkeen raportoimme aineiston. Opinnäytetyömme seminaariversion jätimme 22.5.2017 ja arvioivan seminaarin pidimme 29.5.2017. Lopullisen työn jätimme 31.5.2017.

Opinnäytetyömme toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka avulla voidaan konkreettisesti kehittää Helsingin vankilaan avautuvan nuorten osaston toimintaa nuorilta vangeilta ja ehdonalaisesti vapautuneilta saatua palautetta hyväksikäyttäen. Haastateltavia vankeja kartoitimme Helsingin vankilassa toisen tämän opinnäytetyön tekijän toimesta, koska toinen meistä (Virpi Rieki) työskentelee erityisohjaajana siellä. Luvan haastatteluiden suorittamiselle pyysimme Helsingin vankilan johtajalta. Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimiston osalta olimme yhteydessä suoraan toimiston johtajaan. Haastattelimme kuutta vankia ja kuutta ehdonalaisesti vapautunutta. Haastatteluun kutsuttavia vankeja sekä ehdonalaisesti vapautuneita lähesytimme saatekirjeellä. Vankihaastattelut aloitimme välittömästi tutkimusluvan saatuaamme Helsingin vankilassa, jonka jälkeen jatkoimme Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Aineiston kerääminen ja analysointi ajoittuivat maaliskuu-toukokuun 2017 ajalle. Aineiston analysointi aloitettiin jo aineiston keruun aikana ja toteutettiin aineistolähtöisesti. Apuna analysoinnissa käytimme teemoittelua ja luokittelua sekä taulukointia. Annoimme myös alustavia tutkimustuloksia Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen sekä Helsingin vankilan käyttöön, jotta tuloksia voitiin hyödyntää nuorten osaston kehittämistyössä. Opinnäytetyömme valmistui 31.5.2017.

Haastattelurungon muokkaamisen käytimme apuna yhtä vapaaehtoista nuorta vankia Helsingin vankilasta, jolle annoimme alustavan haastattelurungon. Pyysimme rakentavaa palautetta haastattelurungon kysymyksistä. Toiveenamme oli testata, mitkä kysymykset ovat ymmärrettäviä ja mitkä tuntuvat turhilta tai vaikeilta. Vapaaehtoinen vanki halusi vastata kirjallisesti kysymyksiimme ja antoi vastaukset meille kirjallisena varsinaisen haastattelurungon suunnittelun tueksi. Tarkastelimme kyseisen vangin vastauksia, jonka perusteella karsimme kysymyksiä, joissa oli selkeästi samanlaisuutta ja turhaa toistoa. Vaikka testattavia oli vain yksi, niin koimme sen antavan suuntaa niille kysymyksille, joista oli meille eniten hyötyä opinnäytetyömme tueksi. Kyseisen testivangin vastauksia emme käyttäneet muulla tavalla opinnäytetyösämme ja hävitimme ne heti, kun olimme ne lukeneet ja työstäneet lopullisen haastattelurungon. Tämän jälkeen hahmottelimme haastattelurungon kysymyksiä ja yhteensovitimme ne teorian teemoihin.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Toteutimme opinnäytetyön kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen, jossa tavanomaista on, että aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Olimme kiinnostuneita siitä, mitä nuoret rikosseuraamusasiakkaat pitävät merkityksellisinä ja kuinka he kokevat ja näkevät reaali maailman. (Kananen 2014, 18-19.) Opinnäytetyömme lähtökohtana ei ollut teorian tai hypoteesin testaaminen, vaan aineiston kokonaisvaltainen tulkinta. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti

opinnäytetyön suunnitelma muotoutui tutkimuksen edetessä ja opinnäytetyö toteutettiin joustavasti. Tarvittaessa suunnitelmaa muokattiin aina olosuhteiden mukaisesti tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157.)

Opinnäytetyön yhtenä tutkimisen kohteena oli nuorten erityistarpeiden selvittäminen. Niitä voidaan selvittää ja kuvata laadullisen tutkimuksen keinoin ja näiden tarpeiden kokonaisvaltainen ymmärtäminen edellyttää laadullista kuvausta siitä, mistä esiin tulevissa ilmiössä on kyse. (Kananen 2015a, 71.) Tässä opinnäytetyössä tarkastelemme ilmiöitä nuorten rikosseuraamusasiakkaiden näkökulmasta, hyödyntäen heidän omakohtaisia näkemyksiään ja kokemuksiaan. Näitä näkemyksiä tavoittelimme valitsemallamme laadullisen tutkimusotteen tiedonkeruun menetelmällä, joka meillä oli teemahaastattelu. Kerättyjä aineistoja analysoimme teemoittelun ja luokittelun keinoin. Laadullisen tutkimuksen menetelmin pyrimme tutkittavien ilmiöiden merkityksen ja tarkoituksen selvittämiseen, sekä kokonaisvaltaiseen ja syvemmän käsityksen saamiseen. Tämän lisäksi tarkoituksenamme oli tuottaa rikosseuraamusasiakkaiden esiintuomien näkemysten kautta tietoa, jota voisi ottaa huomioon nuorten osaston suunnittelussa. Koska kyseessä olivat ihmiset, suunnitteluprosessia ei voitu kuitenkaan tehdä pelkkänä mekaanisena suorituksena. Opinnäytetyömme arvoa kuitenkin lisäsi se, että alustavia tuloksiamme hyödynnettiin nuorten osaston suunnittelussa ja opinnäytetyömme arvoa lisää edelleen se, jos tuloksiamme hyödynnetään myös jatkossa. Parhaimmillaan opinnäytetyömme kuitenkin herättää keskustelua työyhteisöjen sisällä ja sitäkin kautta vaikuttaa myös Helsingin vankilaan perustettavan nuorten osaston toiminnan kehittämiseen. (Kananen 2015b, 81.)

5.4 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu

Tutkimuksemme kohderyhmänä olivat ne henkilöt, joita opinnäytetyömme aihe jollain tapaa koskee ja joilla on aiheeseen liittyvää omakohtaista kokemusta. Tässä tutkimuksessa kohderyhmänä ovat Helsingin vankilaan sijoitetut nuoret vangit, jotka tuottivat ongelmaan oman viitekehyksensä mukaista aineistoa. Vankeja haastatteleamalla saimme nuorten osaston kehittämistyön kannalta aitoa tietoa, joka auttaa ymmärtämään vankeudesta ja nuoruusiästä nousevia ilmiöitä ja ilmiön kanssa toimivia ihmisiä. (Kananen 2015a, 81.) Lisäksi käytimme verrokkiryhmää, joka koostui ehdonalaisesti vapautuneista rikosseuraamusasiakkaista. Ehdonalainen vapaus tarkoittaa, että ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittu vanki päästetään suorittamaan loppuosa rangaistuksesta vapaudessa. Verrokkiryhmäläisemme olivat suorittaneet osan tai koko rangaistuksensa suljetussa vankilassa ja olivat haastatteluhetkellä yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaita. Yhdyskuntaseuraamustoimiston tehtävänä on vankilasta ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta. Molemmista ryhmistä haastatelimme kuutta henkilöä ja yhteensä haastateltavia oli 12.

Aineiston keruun menetelmäksi valikoitui haastattelu. Kun tutkitaan ihmisiä, kannattaa käyttää hyväksi sitä etua, että tutkittavat voivat itse kertoa itseään koskevia asioita. Haastattelussa tavoitteena oli saada tietoa nuorten vankien erityistarpeista, joita pyrittiin kysymysten avulla kartoittamaan. Haastattelut toteutettiin yksilohaastatteluna. (Kananen 2015b, 82.) Vaikka aineistoa kerättiin haastattelulla, hyödynnettiin haastattelutilanteissa myös havainnointia. Havainnoinnin yhdistämisellä haastatteluun, pyrittiin minimoimaan haastateltavan tuottama muuntunut tai vääristynyt tieto. Lisäksi oikean tulkinnan tehostamiseksi teimme haastattelut kahden haastattelijan yhteistyönä. Näin minimoimme haastattelijan omasta tulkinnasta johtuvat vääristymät. (Kananen 2015a, 134.) Haastattelutilanne tallennettiin äänitallentimella myöhemmää tarkastelua varten ja tutkimustulosten laadun takaamiseksi.

Haastattelun muodoksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka kohdennettiin teemoihin. Kysymykset oli laadittu etukäteen teoreettista viitekehystä hyödyntäen. Kysymykset esitettiin siinä järjestyksessä, miten ne luontevasti haastattelutilanteessa asettuivat. Olimme laatineet teemahaastattelurungon nuorille vangeille (Liite 2) sekä ehdonalaisesti vapautuneille nuorille (Liite 3). Kysymysten määrän jätimme aluksi tarkoituksella suureksi, sillä testasimme haastattelurunkoa yhdellä vapaaehtoisella vangilla Helsingin vankilassa. Testauksesta saatuja tuloksia hyödyntäen tarkensimme varsinaiseen haastattelurunkoon jääviä kysymyksiä ja niiden määrää. Teemahaastattelu sopi mielestämme hyvin tällaiseen aiheeseen, kuten erityistarpeiden kartoittaminen. Opinnäytetyömme aiheessa käsiteltiin emotionaalisesti arkojakin aiheita ja kysyttiin aiheista, joista haastateltavat eivät ehkä olleet tottuneet puhumaan. Teemahaastattelu antoi haastateltaville kehyksellistä valinnanvapautta siinä, millä tavoin hän kysymyksiin vastasi. Esitimme pääasiassa avoimia kysymyksiä, joihin ei ollut valmiita vastausvaihtoehtoja. (Kananen 2015b, 148-150.)

Lähestyimme haastateltavia saatekirjeellä, jonka liitteenä oli selitetty opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus. Lisäksi liitteenä oli suostumuslomake opinnäytetyöhön osallistumisesta sekä haastattelurunko kysymyksineen. Vankilassa haastateltavien valikoitumiseen käytimme apuna projektityöntekijää, joka oli palkattu kehittämään nuortenosaston toimintaa. Hän ehdotti meille sellaisia haastateltavia, joita oli itse tavannut Helsingin vankilassa ja joiden hän oli ajatellut hyötyvän nuortenosastosta. Projektityöntekijä ehdotti meille haastatteluihin ensin kuutta vankia, joita lähestyimme kirjeitse. Yksi heistä kieltäytyi, yksi oli siirtynyt toiseen vankilaan ja neljä heistä ilmoittautui vapaaehtoiseksi haastatteluihin. Tämän jälkeen saimme projektityöntekijän kautta vielä kaksi mahdollista haastateltavaa vankia lisää, jotka suostuivat haastatteluihin. Yhdyskuntaseuraamustoimistosta saimme apua rikosseuraamustyöntekijöiltä, jotka rekrytoivat meille kuusi haastateltavaa. Päädyimme haastattelurungon lähettämiseen etukäteen oman intuitiomme pohjalta, sillä arvelimme sen auttavan haastateltavia miettimään kysymyksiä ennakkoon sekä osallistumaan haastatteluihin ennakkoluulottomammin.

5.5 Aineiston analyysi

Laadullinen tutkimus etenee perinteisen tutkimusprosessin mukaan sillä erotuksella, että tiedonkeruu ja analyysi vuorottelevat. Laadulliselle tutkimukselle luonteenomaisesti, voidaan siis aineistoa kerätä ja analysoida osittain samanaikaisesti. (Kananen 2014, 99.) Tämä mahdollisti sen, että pystyimme antamaan alustavia tutkimustuloksia Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen sekä Helsingin vankilan käyttöön ennen kuin opinnäytetyö oli kokonaisuudessaan valmis. Opinnäytetyömme analysoitiin sisällönanalyysillä teemoitellen ja luokitellen. Näiden avulla saatiin aineistoista kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Analysointi jäsennettiin sekä kirjoitettiin opinnäytetyön raporttiin aineiston ja teorian teemojen mukaisesti.

Nauhoitettu haastattelu purettiin kirjoitetuksi tekstiksi eli litteroitiin. Haastattelujen litteraatioissa käyttämämme fontti oli Trebuchet MS, fonttikoko 10 ja riviväli 1,5. Näillä asetuksilla vankien ja ehdonalaisesti vapautuneiden haastatteluista tuli litteroitua tekstiä yhteensä 96 sivua. Vastausten laadun varmistamiseksi tekstiin merkittiin myös puheilmaisuuksiin liittyvät tekijät, joilla oli merkitystä tulkitsemiselle, kuten esimerkiksi ironian esiintymiselle. Kysymyksiimme kohdentuneet vastaukset koodattiin johdonmukaisesti tekstiin myös. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 163.) Aineisto luettiin läpi huolellisesti ja useampaan kertaan ja tällä tavoin varmistettiin aineiston keskeisten elementtien hahmottaminen. Hahmottamista ja tulkintaa tuettiin jäsentämällä tekstin rakennetta ja sisältöä. Jäsentämisen avuksi käytettiin konkreettista merkintää kuten alleviivauksia ja reunamerkintöjä. Tekstin tulkintoja olemme perustelleet aiemmalla tieteellisesti tutkitulla tiedolla ja uskottavuuden olemme pyrkineet perustelemaan riittävästi ja pätevästi. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 163.)

Sisällönerittelyn teimme teemoitellen ja luokitellen aineistosta, joka oli kerätty havainnoinnilla tuetulla teemahaastattelumenetelmällä. Teemat aineistoon muodostuivat teemahaastattelurungon teemojen mukaisesti ja aineistosta etsittiin tekstikokonaisuuksista sekä yhdistäviä että erottavia seikkoja. Aineiston pilkkomisen tarkoituksena oli löytää tekstikokonaisuudet, jotka liittyivät tutkittavaan ilmiöön ja olivat tutkimusongelman kannalta oleellisia. (Kananen 2014, 105-107.) Teemoitellen kootut tekstikokonaisuudet tiivistettiin ja määriteltiin sisältöä kuvaavalla ilmaisulla, eli koodilla. Koodauksessa otettiin huomioon teoreettiset ennako-oletukset niin, että ne tukivat tutkittavaa ilmiötä. Koodauksen avulla aineisto selkiytettiin ja tiivistettiin, jotta aineistosta saatiin esille tutkimusongelman kannalta oleelliset asiat. Koodauksen avulla pyrimme myös löytämään aineistosta eri ulottuvuuksia ja käsitteellisiä kerroksia. (Syrjälä ym. 1995, 163-164.)

Koodauksen jälkeen loimme kolme sarakkeisen taulukon (kts. taulukko 6.), joka oli jäsennelty teemoitellen. Teimme siis jokaiselle haastattelurungon teemalle erikseen oman luokittelutaulukon. Keräsimme litteroinneista koodatut vastaukset luokittelutaulukkoon, ja lokeroimme ne teemahaastattelussa kysytyjen kysymysten linjaamina. Taulukkoon kirjasimme vastauksista poimitut ja koodatut ilmaukset sekä kysymysrungosta johdetut käsitteet ala- ja yläluokkiin. Poimimme haastatteluista suoria lainauksia, jotka merkitsimme taulukkoon pelkistetyn ilmauksen muodossa. Alaluokkasarakkeeseen ryhmittelimme pelkistetystä ilmauksesta oleellisen sisällön muutamalla käsitteellä. Käytimme samoja menetelmiä sekä kuuden vangin että kuuden ehdonalaisesti vapautuneen teemahaastattelun luokitteluun. Liite 6 sisältää esimerkin käyttämämme luokittelutaulukosta.

Koska laadullisen aineiston analyysia tapahtuu kaikissa tutkimuksen vaiheissa, ei analyysia voi kuitenkaan erottaa omaksi erilliseksi vaiheeksi. Olemme valinneet sisällönerittelyn ja teemoittelun tutkimuksemme analyysimenetelmiksi, sillä teemoittelu on luonteva etenemistapa mm. teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Teemat ovat aiheita, jotka toistuvat aineistossamme kokonaisvaltaisesti. Analyysimenetelmänä teemoittelussa edetään teemojen muodostamisesta ja ryhmittelystä niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. Jotta aineiston analysointi johtaisi teorian muodostumiseen, pitäisi tutkimustuloksista esille nousevat ilmiöt kyetä kuvaamaan ja selittämään yleisellä käsitteellisellä tasolla sekä löytää niistä säännönmukaisuutta. Tässä opinnäytetyössä kuitenkin on tavoitteena tekstin ja toiminnan kokonaisvaltainen merkityksen ymmärtäminen eikä teorian muodostaminen. (Syrjälä ym. 1995, 166-167.)

5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tutkimuskäytännön tavoitteena on tuottaa mahdollisimman luotettavaa ja eettisesti hyväksyttävää tutkimustietoa. Näin ollen objektiivisuus tulee taata toteuttamalla tutkimus tieteen sääntöjä noudattaen, sekä oikeanlaisella tiedonkeruulla ja tulkinnalla. Hyvä tieteellinen käytäntö perustuu yhdeksään keskeiseen lähtökohtaan. Nämä tutkimuseettiset lähtökohdat perustuvat rehellisyyteen, tarkkuuteen ja huolellisuuteen. Koko tutkimusprosessiin kuuluu olennaisesti eettiset ja hyväksytyt toimintatavat sekä menetelmät. Huomioon tulee ottaa muiden tutkijoiden tekemä tutkimustyö ja kunnioittaa tutkijoiden tekemää työtä viittaamalla asianmukaisesti heidän julkaisuihinsa. Tutkijoina olemme lähtökohtaisesti itse vastuussa hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta koko tutkimusprosessin ajan. Lisäksi on muistettava, että hyvän tieteellisen käytännön mukaiset loukkaukset ovat tutkimusta vahingoittavia toimintoja. Nämä epärehelliset ja epäeettiset teot ja toiminnot, mitätöivät pahimmassa tapauksessa koko tutkimuksen tulokset. Loukkauksiksi arvioitavat teot voivat johtua huolimattomuudesta tai olla tahallisesti tehtyjä. Vaikka niiden tarkka määrittäminen onkin vaikeaa, on eettisesti vastuu-

ton toiminta silti kuvailtavissa. Loukkaukset jaotellaan kahteen kategoriaan: vilppi tieteellisessä toiminnassa ja piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-9.)

Opinnäytetyömme tulokset perustuvat aineistoon eivätkä omat mielipiteet saa vaikuttaa tuloksiin. Tulokset ja prosessin aikaiset valinnat on pystyttävä perustelemaan. Opinnäytetyötä tehdessä käytetään tieteellisiä menetelmiä, jotka valitaan huolella ja perustellusti ja kaikki tieto tulee kuvata sekä valinnat perustella. Kuvaukset ja valinnat dokumentoidaan raportiksi, jotta ulkopuolisten lukijoiden ja arvioitsijoiden on mahdollista arvioida opinnäytetyöprosessin vaiheita, sekä tulosten luotettavuutta. Tieteellistä työtä ilmaisee sen kaikissa vaiheissa läpinäkyvyys, joka taataan tarkalla dokumentaatiolla (Kananen 2014, 42, 62-63.) Opinnäytetyömme luotettavuuden varmistamiseksi olemme käyttäneet laadukkaita sekä luotettavia lähdemateriaaleja. Luotettavuuden arviointiin käytimme välineenä lähdekritiikkiä ja kiinnitimme huomiota erityisesti lähteiden aitouteen, riippumattomuuteen, alkuperäisyyteen ja puolueettomuuteen. (Mäkinen 2006, 128.)

Opinnäytetyömme on ihmistieteellinen tutkimus, jolloin oli muistettava, että meidän ja tutkittavien vankien ja ehdonalaisesti vapautuneiden nuorten kohtaamisessa olisi voinut ilmentyä ennalta arvaamattomia tekijöitä. Näin ollen olisimme me tutkijoina vastanneet kuitenkin itse opinnäytetyömme eettisistä ja moraalisisista ratkaisuisista. Työmme eettiset periaatteet ovat: tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen, yksityisyys ja tietosuoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017a.) Osa haastateltavista oli toiselle meistä myös entuudestaan osittain tuttuja ja tämän huomioimme eettisyyttä pohdittaessa. Opinnäytetyötämme tehtäessä pidimme mielessä, että meidän tulee olla hypoteesittomia eli meillä ei tule olla ennako-oletuksia, jotka voisivat vääristää kysymysten asettelua, vastausten tulkitsemista tai tutkimuksen tuloksia.

Tutkimukseen osallistumisen tulee aina perustua vapaaehtoisuuteen ja ennen siihen suostumista tulee tutkittavalla olla tiedossa kaikki tutkimuksen tekemiseen tarvittava informaatio. Suostumus osallistumisesta annetaan luotettavimmin kirjallisesti. Tutkimuksesta tiedottamisessa tutkittaville kuvataan tutkimuksen aihe ja kerrotaan, mitä osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa, sekä annetaan arvio ajankulusta. Lisäksi tutkittavan tulee saada tietoonsa tutkijan yhteystiedot ja kerättävän aineiston käyttötarkoituksen sekä tiedon säilytyksestä. Tutkittavia tulee kohdella kunnioittavasti ja arvostavasti tutkimustilanteessa sekä tutkimusjulkaisun kirjoittamistavassa. Vuorovaikutusta sisältävissä tutkimuksissa kuten haastattelu, tutkittaviin tulee suhtautua kohteliaasti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittavasti sekä huolehtia vapaaehtoisuuden periaatteen toteutumisesta myös vuorovaikutustilanteessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017a.) Yksityisyyden suojan periaatteiden lähtökohtana on pyrkimys sovittaa yhteen

luottamuksellisuuden ja tieteen avoimuuden periaatteet. Tunnisteellinen aineisto on suojattava huolella ja luotettavasti, sekä hävittettävä asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017a.) Valmiissa tutkimuksessa tutkittavien henkilöllisyys salataan esimerkiksi viittamalla tutkittaviin numeroilla tai kirjaimilla. Anonymiteetin säilyttäminen rohkaisee ihmisiä olemaan rehellisiä ja puhumaan suoraan, sekä näin helpottaa myös tutkimuksen kannalta oleellisten tietojen keräämistä. (Mäkinen 2006, 114-115.) Näiden periaatteiden toteutumista pohdimme tässä opinnäytetyössä myöhemmin luvussa 9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.

Opinnäytetyöaineistomme keräämisen eettisyyden ja luotettavuuden olemme varmistaneet haastateltavien asianmukaisella informoinnilla. Informoinnin laadulla onkin vaikutusta esimerkiksi siihen, halutaanko tutkimukseen ylipäättänsä osallistua. Lisäksi tutkimuskäytäntö edellyttää, että tutkittavilta vangeilta ja ehdonalaisesti vapautuneilta saadaan suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Suostumus edellyttää, että haastateltavat saavat tarvittavat tiedot tutkimuksesta, ja että he myös ovat ymmärtäneet saamansa informaation. Olemme huolehtineet tämän toteutumisesta tiedottamalla vangeille ja ehdonalaisesti vapautuneille osallistumisen vapaaehtoisuudesta, sekä nimettömyydestä. Olemme lisäksi informoineet haastateltavia asianmukaisesti ja varmistaneet, että informaatio on tullut ymmärretyksi sekä olemme saaneet heiltä kirjallisen suostumuksen haastatteluun. Haastatteluista saatu tieto on käsitelty luottamuksellisena ja osallistujien anonymiteetti taattu kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Opinnäytetyön tekijöinä olemme kantaneet vastuun osallistujien yksityisyyden suojasta. Opinnäytetyön materiaali (haastattelut) on säilytetty siten, että vain opinnäytetyön tekijöillä, sekä ohjaavalla opettajalla on ollut pääsy aineistoon. Anonymiteetin varmistamisen tarkoitus on ollut estää mahdolliset negatiiviset seuraukset, joita haastateltaville voisi aiheutua opinnäytetyön julkaisemisesta, mikäli heidät tunnistettaisiin. Lisäksi anonymiteetti lisäsi mahdollisesti vastausten rehellisyyttä ja nosti osallistumishalukkuutta. Käsittelimme keräämämme aineiston luottamuksellisesti, joka tarkoittaa sen säilyttämistä, julkaisemista ja materiaalien hävittämistä asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017a.)

Ennen haastatteluja pyysimme tutkimukseen osallistuvilta kirjalliset suostumuslomakkeet (Liite 4), joissa kerroimme tutkimuksen tarkoituksen ja haastateltavien oikeudet. Lähetimme haastateltaville myös etukäteen saatekirjeen (Liite 5), jossa kerroimme tutkimuksemme tarkoituksesta ja tavoitteista sekä osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja luottamuksellisuudesta. Saatekirjeessä kerroimme myös heidän anonymiteettisuojastaan ja painotimme siitä huolehtimisesta.

Opinnäytetyössämme tiedonkeruumenetelmä oli haastattelu. Sen vuoksi oli pohdittava vastausten luotettavuuden varmistamista. Haastattelun reliabiliteetin eli luottavuuden ja validiteetin eli pätevyyden varmistamiseksi kiinnitimme huomiota kysymysten asetteluun, sekä haastatte-

luun valittavien oikeaan kohdentumiseen. Kysymykset laadittiin yksiselitteisiksi eivätkä ne olleet johdattelevia. Tämän varmistamiseksi olemme testanneet kyselyrunгон yhdellä vangilla ja korjanneet kysymysten asettelua ennen varsinaista kyselytutkimusta. Testaus onnistui hyvin ja nosti esiin sellaisia kysymyksiä, jotka eivät mitanneet sitä, mistä haluamme tietoa. (Mäkinen 2006, 92-93.)

6 Opinnäytetyön tulokset

Tässä tulososiossa esittelemme opinnäytetyömme kannalta keskeiset tulokset. Teemahaastattelun avulla kerätyt keskeiset tulokset koostuvat haastateltavien omakohtaisista kokemuksista ja näkemyksistä siitä, millaisia erityistarpeita heillä on, ja miten ne voitaisiin huomioida suljetuissa vankilaolosuhteissa. Haastattelimme puolistrukturoitua teemahaastattelua apuna käyttäen kuutta vankia sekä kuutta ehdonalaisesti vapautunutta. Teemahaastattelun avulla saimme vastauksia kysymyksiin, jotka oli laadittu teoreettisen viitekehiksemme pohjalta. Kysymykset oli aseteltu teemoittain ja ne esitettiin mahdollisimman avoimina. Näin haastateltavat saivat kertoa itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina kahdella haastattelijalla ja kaikki haastattelut tallennettiin.

Ensimmäisessä aluvuossa esittelemme asiakkaiden taustatiedot, jonka jälkeen varsinaiset tulokset käsitellään haastattelurungosta esille nousseiden teemojen mukaan. Teemat ovat: nuoruusiän tarpeet, syrjäytymiseen vaikuttaminen, kuntoutus ja rikollisuudesta irrottautuminen. Käytimme tulosten keräämistä varten suljetun vankilan vankien lisäksi verrokkiryhmää, joka koostui ehdonalaisessa vapaudessa olevista rikosseuraamusasiakkaista. Verrokkiryhmän käyttämisen ideana oli tutkia sitä, onko vankilassa olevien ja vankilasta vapautuneiden näkemyksissä eroavaisuuksia. Käytännössä ajatuksena oli se, että vankilassa olevilla näkemykset saattavat olla vielä ajattelun ja suunnittelun tasolla, kun taas vankilasta vapautuneilla on jo kokemusta sellaisista asioista, joista esimerkiksi ensimmäistä kertaa vankilassa olevilla ei ole. Nämä asiat liittyvät yleisimmin vapautumisen jälkeiseen toimintaan. Lisäksi ajattelimme, että vankilasta vapautuneilla on helpompi puhua kriittisemmin vankilassa tapahtuvasta toiminnasta, kuin vankilassa parhaillaan olevilla. Tuloksia tarkasteltaessa huomasimme kuitenkin, että näiden ryhmien välisissä vastauksissa ei tullut esiin merkittäviä eroavaisuuksia. Tämän johdosta esittelemme molempien ryhmien haastatteluista nousseet tulokset yhdessä. Olemme nostaneet kuitenkin ne ryhmien väliset tulokset erikseen esille, joissa ilmeni selkeitä eroavaisuuksia.

6.1 Rikosseuraamusasiakkaiden taustatiedot

Haastattelimme yhteensä kahtatoista rikosseuraamusasiakasta, joilla jokaisella oli omakohtaista kokemusta vankilassa olost ja jotka olivat suorittaneet ainakin osan vankeusrangaistuksesta suljetussa vankilassa. Haastateltavista kuusi suoritti rangaistustaan suljetussa vankilassa ja kuusi oli ehdonalaisesti vapautunut. Haastateltavamme olivat kaikki 17-24-vuotiaita miehiä ja heidän vankilakertaisuutensa vaihtelivat yhdestä kerrasta neljään. Ensikertalaisia vankeustuomion saaneita haastateltavista oli suurin osa eli kahdeksan. Loput heistä olivat olleet vankilassa joko kaksi tai neljä kertaa. Haastatteluhiimme osallistuneiden rikosseuraamusasiakkaiden tuomioiden pituudet vaihtelivat aina reilusta vuodesta yli kuuteen vuoteen.

Suurin osa haastateltavista oli joko naimisissa tai parisuhteessa ja vain kaksi heistä oli yksin eläviä. Parisuhteessa haastateltavista oli seitsemän ja naimisissa oli kolme. Lapsia oli yhdellä haastateltavalla ja neljälle oli lapsi tulossa. Haastateltavien perhesuhteet omiin vanhempiin ja sisaruksiin olivat pääsääntöisesti hyvät. Kolme haastateltavista kuitenkin ilmoitti, että vaikka perhesuhteet olivat olemassa, ne koettiin hajanaisiksi. Ainoastaan yksi haastateltava ei kertonut perhesuhteistaan lainkaan.

Kaikki haastateltavat olivat suorittaneet peruskoulun, mutta muuten koulutushistoria oli suurimmalla osalla varsin vähäinen tai repaleinen. Haastateltavista vain yksi oli suorittanut lukion, yksi ammattistartin ja yksi yhden osatutkinnon. Kesken jääneitä koulutuksia sen sijaan oli neljällä. Matalan koulutustason lisäksi haastateltavista viisi ei ollut tehnyt lainkaan töitä ja lopuilla seitsemällä työt olivat olleet suurimmaksi osin satunnaisia.

Haastateltavista suurin osa asui puolison tai tyttöystävänsä kanssa. Kaksi sen sijaan asui omissa vuokra-asunnossaan ja yksi lastensuojelulaitoksessa. Yksi asui tuetussa asumispalveluyksikössä ja yksi haastateltava oli vailla asuntoa. Hän kertoi asustelevansa kaverien nurkissa. Haastatelluissa selvisi myös, että noin puolet heistä oli asunut lapsuudessa lastensuojelulaitoksessa.

6.2 Nuoruusiän tarpeet ja voimavarat mielekkään elämän tavoittelussa

Yksi haastattelumme pääteema oli nuoruusiän tarpeet. Teeman liittyvillä kysymyksillä haluttiin selvittää nuoruuteen liittyviä tarpeita ja voimavaroja mielekkään elämän tavoittelussa. Näihin liittyen kysyimme haastateltavilta, minkälaiset asiat tuottavat heille mielihyvää ja onnellisuutta. Vastauksista näkyi, että läheisten tuki on hyvin merkityksellistä nuorille ja myös läheisten asenteilla on vaikutusta. Lähes kaikkien haastateltavien mielestä tärkeimmät mielihyvän ja onnellisuuden tuojat ovat oma perhe, tyttöystävä ja muut hyvät ihmissuhteet. Se tunne, että on jollekin tärkeä, joku joka tarvitsee ja joku joka välittää. Myös oma lapsi nähtiin mahdollisuutena päästä irti vanhasta elämästä.

”Se tuo varmaan eniten onnellisuutta, jos jonkun hyvän tytön löytää.” H7

”Tunnen että joku tarvii mua ja että mä oon jollekin tärkeä ihminen. Et mulla on hyviä ihmisiä lähellä. Semmonen tekee onnellisuutta. Ja sitten et on perus asiat kunnossa.” H1

”Ennen oli ihan sama, mut nyt ku mä mietin et ku mul on kummiski vaimo kotona ja lapsi tulossa, ei oo kiva soittaa putkasta äitillekään.” H11

Puolet haastatelluista kertoi, että mielihyvää tuottavat myös harrastukset ja liikunta. Mielekkään tekemisen koettiin nostavan mielialaa ja liikunnan merkitystä mielihyvän tuojana kuvattiin seuraavasti:

”Nyrkkeily on pitäny mut pois noista muista jutuista. Se on niiku hyvä paikka mennä ku ahistaa tai muuten vaan on mielen päällä jotakin.” H10

Hyvien ihmissuhteiden ja liikunnan lisäksi mielihyvän ja onnellisuuden tuojina haastateltavat kertoivat rahan, opiskelun, vapaudesta haaveilun sekä hyvän terveyden tuottavan mielihyvää ja onnellisuutta. Haastateltavien näkemysten mukaan onnellisuuteen tarvitaan perusturvallisuuden tunne, jonka esimerkiksi riittävä varallisuus mahdollistaa. Opiskelun nähtiin tuovan elämään uutta sisältöä ja mahdollistavan uuden suunnan omalle elämälle.

”No sillei et vankeusaikana sais ainakin alotettua vaik koulun. Tiiätkö että sit ku sä tuut pois täältä ni sulla olis jotain valmiina niiku joku suunnitelma et sais tehtyä siihen oman elämän eteen” H1

”Raha on se juttu. Oikeesti ku raha riittää ni kaikki on hyvin.” H8

Mielekkään elämän tavoittelussa keskeisenä tekijänä omien tarpeiden lisäksi on tunnistaa omat vahvuudet. Selvitimme haastateltavien tuntemusta heidän omista vahvuuksistaan kysymällä heiltä, mitä hyviä ominaisuuksia he tunnistavat itsellään olevan ja missä he tuntevat olevansa hyviä. Puolet haastatelluista kertoivat olevansa hyviä urheilussa, omaavansa hyvät sosiaaliset taidot sekä kyvyn tulla ihmisten kanssa toimeen.

”Oon hyvä kaikessa urheilussa. Tykkään ihan sama mitä urheilua. Pesäpalloa, jalkapalloa ja koripalloa oon pelannut. Vantaan vankilassa liikuin ja kävin salilla, mut nyt mä oon kuihtunu ihan täysin. Silloin treenasin koko aika.” H3

”Mä tuun toimeen ihmisten kanssa. Se on mun vahvuus. Mä tuun kaiken maa-laisten ihmisten kanssa toimeen.” H11

Oon tullu vähä sillee tasa-arvoseks, et niiku arvostan ihmistä ihmisenä. Jokai-nen on omalaatunen ja jokaisella on omat virheensä, osaan hyväksyä ihmiset. Sen mä koen että se on mun hyvä ominaisuus (...) Ja tota kai mulla on ihan hy-vät sosiaaliset taidot. H1

Neljännes haastatelluista koki olevansa hyviä rikosten tekemisessä, kuten esimerkiksi autojen varastamisessa ja huumeiden myymisessä. Yleisesti ottaen haastateltavat nostivat esille sitä, että ne asiat joista on itse kiinnostunut sujuvat hyvin, ja motivaation löydyttyä uusia asioita oppii hyvinkin nopeasti.

”Mä oon hyvä tekee keikkoja ja pöllii autoja ja siitähän mulle on tullu se, et haluun autoalalle ku mä tiän autoista nii paljon.” H2

Osa haastatelluista kertoi myös, että he ovat hyviä auttamaan toisia ihmisiä. Nuoret kertoivat, että toisten auttaminen saa tuntemaan itsensä merkitykselliseksi ja siitä tulee hyvä olo. Haas-tateltavien mukaan omama vahvuutena voidaankin pitää halua auttaa toisia ihmisiä.

”Mä oon kova auttaa ihmisiä. Tykkään auttaa ihmisiä noissa huonoissa piireissä ja hyvissä piireissä, et aina ollu vähä niiku muitten asiat tärkeämpiä kuin omat, ja halunnu niiku selvittää ja auttaa muita.” H4

Nuoruusiän tarpeisiin ja voimavaroihin liittyen halusimme selvittää, miten nuoret ovat oppineet hallitsemaan omia tunteitaan ja millaisilla keinoilla he ovat saaneet palkitsevia sekä voimia antavia kokemuksia omasta mielen hallinnasta. Enemmistö haastatelluista kertoi, että puhumi-nen auttaa parhaiten ja puolet nuorista kertoivat pyrkivänsä hallitsemaan omia tunteita rauhoittamalla itse itsensä. Itsensä rauhoittamiseen koettiin hyväksi keinoiksi musiikin kuuntelu ja hyvien asioiden miettiminen. Kolmasosa haastatelluista nuorista koki omien tunteiden hallinnan vaikeaksi ja osa heistä toi esille taipumuksensa väkivaltaisuuuteen.

”Mä tuon asian kyllä usein aika suoraan julki. Se auttaa et se ei jää paina maan. Mul on käyny silleen et johonki menee hermot ni pitää sen sisällä. Sit joskus menee pahemmin hermot, ni sit se purkautuu sillee, et se ei enää selviä sillee enää puhumalla. Monesti ku mua ärsyttää joku, ni meen kysyy suora et miks sä teet näin ja näin.” H1

”Semmonen et sais kuunneltu jotain musiikkia. Monet nuoret rauhoittuu oikeesti musiikin kuuntelulla.” H9

Neljännes haastatelluista kertoi, että paras keino hallita omia tunteita on lähteä tilanteesta pois. Hyväksi havaittuja keinoja oli, että keksii jotain tekemistä tai menee vaikkapa tupakalle. Toiset puolestaan vastasivat haluavansa selvittää asiat heti. Huomionarvoista oli, että kaikki, jotka vastasivat haluavansa selvittää asiat heti, olivat vankeja. Ehdonalaisesti vapautuneet kertoivat, että heitä auttaa tunteiden hallinnassa säännöllinen päivärytmi, urheilu ja kannabiksen käyttö. Osa nuorista kertoi, etteivät he koe lainkaan negatiivisia tunteita.

”Mul on yleensä vaa se et lähtee pois haukkaa vähä happeen ni se auttaa mua ainakin. Se on yks keino millä mä saan rauhotettuu itteni (...) tääl vankilas jos tulee joku tilanne ni sä et oikee voi vaa lähtee siitä pois et se kyl yleensä selvitetään paikan päällä (...) kyl se pitää selvittää puhumalla tai nyrkeillä se on jompikumpi. Riippuu tietysti tilanteesta.” H5

Teemamme liittyen halusimme myös selvittää, millainen käsitys nuorilla on itsestään ja pystyvätkö he näkemään itsessään myös omat heikkoudet. Tällä halusimme kartoittaa nuorten rikosseuraamusasiakkaiden itsetuntemusta ja heidän näkemyksiään omista mahdollisuuksistaan hallita omaa elämää. Kysyimme haastateltavilta, mitä he haluaisivat muuttaa itsessään ja miten he muutokseen voisivat itse vaikuttaa. Nuoret kertoivat kaipaavansa eniten muutosta omiin haitallisiin käyttäytymismalleihin ja haitalliseen ajatusmaailmaan. Lähes puolet vastaajista oli sitä mieltä, että heidän omat asenteensa ja ajatukset olivat esteenä itseään tyydyttävälle elämälle. Kaikilla haastatelluilla sen sijaan oli halu irtaantua rikollisesta elämäntavasta ja suurin osa vastaajista kertoi sen voivan onnistua mieluisalla työpaikalla ja hyvällä rahallisella toimeentulolla.

”Haluaisin muuttaa mun omaa ajatusmaailmaa. Ku on sillei kasvanu sellasessa kierossa ajatusmaailmassa et aina ajattelee et tolta mä saan sitä ja ton kaa voin tehdä tätä. Ettei näkisi ihmisiä ja tilanteita enää sillei. Se ois aika tärkeä juttu, jos meinaa normaalia elämää joskus vielä saada. Pääsis siitä rikollisesta ajatusmaailmasta pois.” H1

”Haluan muuttaa itsessäni et vois elää semmosta elämää missä ei olis tota rikollisuutta (...) Mä oon nähnyt tota vankilaelämää ja rikollista elämää eikä siinä jää oikeen mitään käteen muuta ku kurjuutta (...) Jos ittellä on vaikka päivätyö tai päivisin muuta tekemistä, ni sillan välttyy aika paljolta.” H12

Puolet ehdonalaisesti vapautuneista toi esille, että he kokevat haitallisen kaveripiirin huonontavan heidän omaa elämänlaatuaan ja muutama haastateltava haluaisi lopettaa huumeiden käytön. Päihteiden käyttöä pidettiin itsestään selvänä esteenä itseään tyydyttävälle elämälle.

”Huumeitten käyttö on niiku se ensimmäinen mitä mä tulin tänne (vankilaan) työstämään (...) mä oon miettiny et entinen kaveripiiri pitää jättää periaatteessa kokonaan ja sit yks muija auttaa mua siinä.” H2

Kun nuorilta kysyttiin, miten he voisivat haluttuun muutokseen vaikuttaa, he kertoivat keinojen olevan, joko kaveripiirin vaihto tai kyky muuttaa omia toimintatapojaan viettäessään aikaa kavereidensa kanssa. Näiden lisäksi haastatellut toivoivat parempaa fyysistä terveydentilaa ja parempia ongelmanratkaisutaitoja.

”Tommosia ongelmanratkasutapoja vähä erilaiseks (...) On se aika iso prosentti joutuu johonkin nyrkkitappeluun tuol noi pilkun jälkeen, ku se et sä istut kotona tai tuut vaikka aikasemmin kotiin tai oot jonku kaverin luona. Et on vähä pitäny kattoo mis menee ja kenen kaa (...) ennen mä olin pää edellä joka paikassa.” H11

Haastateltavien vastausten mukaan hyvät ihmissuhteet ovat korostuneet nuoruusiän tarpeina ja voimavaroina. Teemarunkomme kysymysten mukaisesti halusimme selvittää, minkälaisia ihmissuhteita nuorilla rikosseuraamusasiakkailta on ja minkä laatuina he ihmissuhteitaan pitävät. Halusimme myös kartoittaa, tunnistavatko nuoret itselleen hyviä ja mielekästä elämää tukevia ihmissuhteita. Kysyimme haastateltavilta, minkälaiset ihmissuhteet ovat heille tärkeitä ja minkälaisia ihmisiä he arvostavat. Suurin osa haastatelluista vastasi oman perheen kuuluvan heidän tärkeimpiin ihmissuhteisiinsa ja puolet kertoi oman vaimon tai tyttöstävän olevan heidän mielekästä elämää tukevin ihmissuhteensa. Lisäksi lähes puolet haastatelluista kertoi ystävien kuuluvan myös heidän tärkeimpiin ihmissuhteisiinsa. Haastatelluista muutamat korostivat tärkeimpinä ihmissuhteinaan koko päihteetöntä lähipiiriään.

”En halua, että mun elämässä on enää sellaisia ihmisiä, jotka käyttää päihteitä, mitään lieviäkään päihteitä, koska päihteet muuttaa niin paljon ihmistä. (...) On mulla muutamia kavereita, jotka on eläny elämänsä hyvin. Niistä pitää itekkin ottaa mallia.” H4

”Vaikka on ollut riitoja niin mun perhe on aina pysynyt (...) ne yrittää olla hyviä sillee et ne sanoo et tuu tänne äläkä mee tonne tyhmäilee. Ne on surullisia mun

puolesta et niiku rakastaa mua ja yrittää olla mulle hyviä, vaikka mä tyysin ite kaikkee.” H3

Kun haastateltavilta kysyttiin, minkälaisia ihmisiä he arvostavat, lähes kaikkien nuorten mukaan tärkeimmät piirteet toisessa ihmisessä olivat rehellisyys ja luotettavuus. Neljäs osa haastatelluista arvosti toisissa ihmisissä lisäksi empaattisuutta ja avuliaisuutta. Nuorten mielestä arvokkaimpia ihmisiä ovat ne, jotka ovat rehellisiä ja luotettavia. Sekä ne, jotka tukevat ja joihin vai tarpeen tullen turvautua. Haastatelluista erityisesti vangit kertoivat lisäksi arvostavansa ahkeria ja kunnollisia ihmisiä. Sellaisia, jotka elävät normaalia arkea ja tekevät töitä pienelläkin palkalla. Eräs ehdonalaisesti vapautunut nuori sen sijaan kertoi arvostavansa suuresti sosiaalisia ja täsmällisiä ihmisiä.

”Mä arvostan rehellisiä ihmisiä ja sit niiku et ei oo mikään kaksnaamanen vaan et puhutaan kaikista asioista suoraan eikä puhuta tuolla selän takana paskaa. Ja sit et on luotettava ihminen.” H5

”Kaikki on omalla tavallaan hienoja ihmisiä. Rehellisiä ja luotettavia ihmisiä arvostan. Sellasia ihmisiä ei nykyään helposti löydy. Sen oon huomannu.” H9

Yhteenvedon voidaan todeta, että kaikki haastateltavat osasivat nimetä asioita, jotka tuottavat heille mielihyvää ja onnellisuutta. Haastateltavien kannanotoissa nousi vahvasti esille se, että merkityksellisimmät tekijät nuorten mielihyvän ja onnellisuuden tuojina ovat erityisesti hyvät ja läheiset ihmissuhteet. Onnistuneiden ihmissuhteiden luonnin ja ylläpitämisen lisäksi toinen keskeinen tekijä mielihyvän tuottajana oli urheilu. Tässä on selkeä yhteys siihen, että haastateltavat toivat myös vahvimmin esille urheilullisuutta ja sosiaalisia taitojaan omina vahvuuksinaan. Kokemus siitä missä tuntee olevansa hyvä ja missä kokee onnistumista tuottaa mielihyvää. Sosiaaliset taidot korostuivat myös omien tunteiden hallinnassa, sillä suurin osa haastateltavista kertoi parhaimmaksi keinoksi hallita tunteitaan puhumalla niistä toisten kanssa, sekä selvittää asiat heti. Vaikka useimmat kertoivatkin rauhoittuvansa myös hyvin itsekseen, koettiin negatiivisten tunteiden hallinta silti yleisesti vaikeaksi ja haastavaksi.

Lähes jokainen haastateltava osasi nimetä omia heikkouksiaan ja vastauksissa korostui erityisesti haitalliset käyttäytymismallit ja haitallinen ajatusmaailma. Näitä vastauksia vahvisti myös kokemukset huonosta itsetunnosta, siitä ettei kelpaa muille sekä heikot negatiivisten palautteiden sietokyvyt. Yleisesti ottaen haastateltavien keskeisin muutosmotivaatio keskittyi omien asenteiden korjaamiseen sekä ongelmanratkaisutaitojen kehittämiseen. Haastatelluista nousi esiin myös tietoisuus haitallisen kaveripiirin vaikutuksista heidän oman elämänsä mielekkyyteen. Haasteeksi tulosten perusteella voidaan kuvata kuitenkin se, että vaikka haitallisen ka-

veripiirin kielteiset vaikutukset tiedostetaankin, nimettiin kaverit yhdessä perheen ja puolisoiden kanssa tärkeimmiksi ihmissuhteiksi. Tämän lisäksi haastateltavat olivat varsin yksimielisiä siitä, että rehellisiä sekä luotettavia ihmisiä on nykyään hyvin vaikea löytää. Rehellisyys sekä luotettavuus nousivatkin arvostettavien ihmisten tärkeimmiksi ominaisuuksiksi.

6.3 Vankeusajan vaikutus syrjäytymiseen

Yhtenä haastattelun pääteemana oli nuorten syrjäytymiseen liittyvät tekijät. Teemaan liittyvillä kysymyksillä haluttiin selvittää, miten positiivinen ajattelu ja myönteiset tunteet vaikuttavat nuoria havaitsemaan mahdollisuudet ympärillään, sekä selviämään elämässään paremmin. Kysyttäessä haastateltavilta mikä heitä auttaa jaksamaan vankilassa, korostui mielekkään tekemisen merkitys vahvasti. Puolet haastateltavista mainitsi tärkeäksi kaiken mielekkään tekemisen. Lähes puolet pitivät mielekkäänä tekemisenä vankilaolosuhteissa television katsomista ja kirjojen lukemista.

”Makaan sellissä. Mitä muutakaan täällä voi tehdä? Kattelen telkkaria.” H6

”Sörkassa olin sijoittelussa 23 tuntia vuorokaudesta sellissä. Se oli masentavaa. katoin vaan tv:tä ja se varmaan autto jaksamaan.” H8

”Mä katon paljon leffoja ja luen. Ensimmäisen kirjan luin Vantaalla, vaikka mulla on luki- ja kirjoitushäiriö.” H2

Työntekoa vankilassa piti mielekkäänä reilu neljännes haastateltavista. He perustelivat näkemystään sillä, että töissä aika kuluu nopeammin ja se on helppoa, kun näkee samoja ihmisiä koko ajan. Lisäksi mielekkyyttä lisäsi se, että päiviä ohjaa samat rutiinit. Myös liikuntaa piti reilu neljännes haastateltavista tärkeänä tekijänä vankilassa jaksamisen kannalta.

”Vaikka mä oon nyt vankilassa ni silti mä koen et mun asiat on aika hyvin niiku tääl vankilan sisällä. Mä oon sellasessa työssä missä mä tykkään käydä eikä päivät oo sellasta puurtamista.” H1

Huomion arvoista oli, että kaikki ehdonalaisesti vapautuneet toivat esille ryhmätoimintojen ja yksilökeskustelujen merkityksen vankilassa jaksamiselle. Näistä osa mainitsi erityisesti ulkopuolisten toimijoiden vetämät ryhmät, ja osa erityisesti yksilökeskustelujen merkittävyyden. Ryhmätoiminnassa mielekkäiksi koettiin muun muassa ryhmät, joissa kokattiin yhdessä ruokaa sekä ulkopuolisten vetämät ryhmät. Haastatteluissa nousi esille merkityksellisenä asiana vankilassa jaksamiselle se, että osastolla on oma ohjaaja, joka vetää osastolla ryhmiä ja kenen kanssa saa keskustella asioista. Ohjaajan läsnäolon koettiin myös rauhoittavan osastoa.

”No toiminnat siellä oli hyvin sellasia jotka auttoi sitten. Siellä oli tota kerhoja, sellasia pieniä kerhoja minne tuli ulkopuolelta joitakin työntekijöitä. Siellä tehtiin kaikkea semmosta niiku pelejä pelattiin ja sitte tehtiin ryhmätöitä ja puhuttiin niistä ja tuotiin julki vähän ittestä ja osaamisia ja puhuttiin sitte miten on joutunut esimerkiksi tähän vankeuteen ja mitä vois tehdä et välttyä siltä. Tämmösiä hyviä rakentavia keskusteluja.” H12

”Osastolla pitäis olla sellasia ihmisiä jotka vetää sen osaston niiku. Eihän sii oo mitään järkee et se on vaa semmonen osasto et siel vaa asuu nuoret. Omat ohjaajat sinne ja mitä muuta sinne nyt tarvii.” H1

Fyysisen tekemisen lisäksi puolet haastateltavista toi esille siviilissä olevien perheenjäsenten tuen. Puolet haastateltavista koki tärkeäksi, että vankilassa on sellaisia ystäviä, kelle pystyy puhumaan, ja joilta saa myös neuvoa esimerkiksi vankilan käytännön asioihin.

”Haluun parantaa mun perheen kanssa välejä. Nyt kun mutsi ja faija tuli kattoo mua tänne (vankilaan), niin mä en edes muista milloin olin nähny niitä viimeksi.” H2

”Mulla on täällä sellanen ystävä kelle mä voin puhua ihan kaikesta. Vaik et jos mua painaa joku asia ni mä voin sanoa sille näin näin ja näin ja se pystyy antaa mulle sellast elämänneuvoa siihen.” H1

Ehdonalaisesti vapautuneiden kokemusten mukaan vankilassa auttoi jaksamaan lomat, joita lähes neljännes piti tärkeänä. Saman verran vastaajista koki helpottavaksi olla miettimättä vankilassa ollessaan siviilissä olevia asioita. Lisäksi neljännes kertoi, että heitä auttoi jaksamaan ajatus siitä, että vankila on vanhan elämän pysäyttävä käännekohta. He uskoivat myös, että vankilasta vapautumisen jälkeen he aloittaisivat uuden, paremman elämän.

”Avovankilaan ku pääs ni siellä oli tosi paljon lomina (...) se oli tosi kova juttu.” H11

”Näistä kaikista huolimatta, kyl mä nään tulevaisuuden aika kirkkaana. Vähän oon päässy kummiski miettimään, et ei nää niinku kaada elämää kummiskaa. Ku mä muistan, et mistä pitää kiinni.” H10

Halusimme selvittää, miten omat tavoitteet ohjaavat ihmisten päivittäistä käyttäytymistä. Kysyimme haastateltavilta heidän tavoitteita omalle elämälle. Suurin osa vastaajista kertoi keskeisimmäksi tavoitteekseen saada jotain aikaiseksi omassa elämässään. Haastateltavat tavoittelivat yleisesti ottaen ihan normaaleja asioita, kuten koulutusta, työtä, riittävää toimeentuloa ja hyvää terveyttä. Lähes puolet vastaajista tavoitteli omaa perhettä (vaimo, lapsia). Edellisten lisäksi vangit kertoivat tavoittelevansa perheen lisäksi huumeiden käytön lopettamista. Tämä tavoite korostui suurimmalla osalla haastateltavien kommentteissa.

”Kuhan mä saan sen työn ja lapsikin tulee. Perhe-elämää, sitä mä tässä ootellen.” H9

”No mun tavoitteet on sellast et joku päivä mä saan lopetettua tän että mä vedän huumeita ja lusin. Että sais jotain aikaseks. Mitä vaan se sit ois, et perustais oman firman tai eläms jossain vaiheessa tulis et sais omaa perhettä ja lapsia ja tollasta.” H1

Vaikka pääsääntöisesti vastaukset olivat samansuuntaisia, kuin kellä tahansa muillakin nuorilla aikuisilla, oli joukossa silti vankeuteen ja vapautumiseenkin liittyviä tavoitteita. Neljännes haastateltavista kertoi tavoittelevansa vankilakierteen katkeamisesta. Tämän lisäksi nuoret kertoivat tavoitteidensa olevan sääntöjen noudattaminen, yhteiskuntaan sopeutuminen sekä asteittainen vapautuminen.

”Lähitulevaisuuden tavoitteet mulla on päästä avovankilaan ja sitä kautta koevapauteen. Et pääsis niinku porrastettuna vapautumaan, koska se sit enneltaehkäisee sitä, et mä en palais tänne niin helposti.” H5

Kysyttäessä haastateltavilta, mitkä asiat voivat olla esteenä heidän tavoitteidensa saavuttamiselle, lähes puolet haastateltavista kertoivat suurimman haasteen olevan vanha elämäntyyli sekä rikoshistoria. Vaikka elämänmuutos olikin merkityksellinen tavoite omassa elämässä, koettiin se haasteelliseksi ja vaikeaksi, sillä se heikentää myös toimeentuloa ja uusi elämä pitää aloittaa ”pohjalta”. Alle neljännes haastateltavista nimesivät esteiksi myös haitallisen kaveripiirin ja huumeet. Haitallisesta kaveripiiristä irrottautuminen koettiin pelottavana ja yksin jäämisen tunteen tuottavana asiana. Haastattelussa vangit nostivat tavoitteidensa esteinä esiin myös ongelmanratkaisukyvyttömyyden sekä sietämättömät vastoinkäymiset.

”Esteenä tekis mieli sanoa et kaverit, et jos sattumoisin tekis niiden kanssa jotain tyhmää. Se on este tai ainakin hidaste. Jep.” H8

”Jos jotain huonoa tapahtuu, ni mä sit omalla käytöksellä teen sen et kaikki menee pieleen. Pitäs löytää niitä ongelmanratkaisukykyjä, et miten toimii siten kun jotain huonoa tapahtuu.” H1

Haastateltavilta kysyttiin myös, miten vankila ja vankilan henkilökunta voisivat tukea heitä tavoitteidensa suhteen. Yli puolet haastateltavista painotti yksilökeskusteluiden merkityksellisyyttä omalla kohdallaan. Alle neljännes koki hyötyneen, siitä että sai käydä omaa tulevaisuuttaan läpi työntekijän ohjauksessa. Tämän lisäksi alle neljännes kertoi tarvitsevansa tukea vankeusaikana lähinnä vapautumisen suunnitteluun, asunnon hankkimiseen, päihdehoidon aloittamisessa sekä koulunkäynnin aloittamisen vankeusaikana.

”Sitku sä tuut pois täältä (vankilasta), ni sulla olis jotain valmiina niiku joku suunnitelma (...) mun mielestä ihmistä pitää auttaa täällä siinä missä sillä on ongelma. Kumminki mitä mä oon vankilahenkilökunnan kanssa tehny töitä ni ne on koulutettuja ihmisiä ja hyviä omalla alallaan. Ne osaa auttaa ja ymmärtää.” H1

”Mä oon yrittäny päihdetyöntekijällekin saada yksilöaikoja, mutta hänellä ei oo siihen niiku resursseja ja tälläst ni en mä sit niiku koe et mä saan mitään apua täältä.” H5

”Kivitalossa oli vaisua, en saanut kämppäasioissa tarpeeksi tukea. Siinä olis tarvinnu apua.” H7

Noin puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että vankilassa on saatavilla kiitettävästi apua ja tukea, varsinkin erityishenkilöiltä. Avovankiloissa koettiin henkilökunnalla olevan aikaa keskittyä heihin enemmän, kuin suljetuissa vankiloissa. Neljännes haastateltavista koki, etteivät he saaneet tukea lainkaan, tai se oli hyvin vähäistä ja puutteellista. Alle neljännes ei halunnut tukea vankilan henkilökunnalta ollenkaan.

”Siellä (vankilassa) virkailijoilla oli aina niin kiire (...) vankilan työntekijöillä oli niin paljon ylitöitä niin niillä ei ollu aikaa olla paljon vankien kanssa.” H12

”Kyl mua on tuettu ihan niin paljon ku varmaan voidaan tukea. Kyl oon saanu kaiken tuen mitä oon halunnu. Mulla oli sellasia työntekijöitä Suomenlinnassa, jotka autto mua ihan kaikessa, myös arjen asioissa.” H11

Halusimme selvittää, miten vangit sopeutuvat vankilan jälkeiseen elämään ja minkälaiset asiat vaikuttavat heidän yhteiskuntaan sopeutumiseensa. Kysyimme haastateltavilta, että millaisena

he näkevät tulevaisuutensa ja mitä esteitä tai mahdollisuuksia he näkevät sen suhteen. Vastauksissa korostui opiskelun ja työn tuomat mahdollisuudet. Yhteiskuntaan sopeutumista helpottavana tekijänä nähtiin tärkeät ihmissuhteet, mutta samanaikaisesti lähes puolet haastateltavista näki tärkeiden ihmissuhteiden katkeamisen isona esteenä. Puolet vastaajista kertoi koulutuksen tai työn edistävän heidän tulevaisuuden mahdollisuuksia.

”Tulevaisuuden nään vähäsen parempana, ku silloin kun olin vankilassa. Terve oon nytten ja mietin vähän tota tulevaisuutta et saan ton koulutuksen. Et ihan valoisana.” H12

”Esteenä olis jos tää epäonnistuis jotenki tää koulunkäynti. Pidän sitä isona tekijänä tulevaisuudelle.” H8

”Nyt mulla on motivaatiota rakentaa se erilainen elämä ja se perustuu ihmissuhteisiin. Jos ne ihmissuhteet katkee täällä vankeusaikana ni mä en tiedä mitä mä ajattelen sitten sen jälkeen.” H1

Haastatteluissa nousi esille usein se, että rikoksia tehdään pääsääntöisesti rahan takia. Neljännes vastanneista mainitsikin heikon taloudellisen toimeentulon olevan esteenä tulevaisuuden mahdollisuuksille. Vangit toivat esille esteinä myös huumeiden käytön, takaisin lastensuojelulaitokseen joutumisen vapautumisen jälkeen ja vankilan jättämän leiman. Neljännes kertoi esteiksi vanhoista jutuista tulevien tuomioiden odottelun. Heidän mielestään tuomioiden odottaminen estää menemästä elämässä eteenpäin.

”Se olis ainoa este jos mä en mistään töitä saa. Sillä sais rahaa ni ei tarttis noita rikoksia tehdä.” H5

”Mulla on muutama vanha oikeudenkäynti tulossa, mistä mulle varmaa tulee joku pieni vankeusrangaistus. En tiijä millon ne menee käräjille, mut sit jossain vaiheessa. Ei oo kyl kivaa sit et vauva tulee vankilaan kattomaan mua.” H11

Yleisesti ottaen haastatteluissa nousi useampaan kertaan esille se, että menneisyyteen ei voi enää vaikuttaa, mutta tulevaisuuteen voi. Eräs ehdonalaisesti vapautunut kiteytti asian näin:

”Menneisyys on vähän niiku mennyttä se aika, et ainut asia on mitä pystyn vaikuttaa et mitä sit edessä tapahtuu (...) näistä kaikesta huolimatta kyl mä nään (tulevaisuuden) aika kirkkaana. Vähän on päässy miettimään et ei nää kaada elämää kummiskaan, ku mä muistan et mistä pitää kiinni ni kyl sitä saavuttaa

(...) mä en oikeestaan mitää muuta tarvii ku tota todistusta ni kaikki on ihan okei.”

H10

Yhteenvetona voidaan todeta, että tärkeät ihmissuhteet ovat merkittävässä asemassa syrjäytymisen ehkäisyssä. Perheen ja muiden läheisten tuki ja yhteydenpito kantaa ajatuksia kohti vankeusajan päättymistä. Toisaalta tiedostettiin rikollisen kaveripiirin haitallisuus esteenä oman elämän kuntoon saamisessa. Haastatteluissa nousi vahvasti esille perheen, läheisten ja vankikavereiden tuki vankilassa jaksamiselle. Myös mielekäs tekeminen, kuten työ, liikunta, ulkoilut, ryhmätoiminta, tv:n katsominen ja rutiinit tuli esille kaikilla haastateltavilla merkityksellisimpänä asiana vankilassa jaksamiselle. Turvallisuuden tunne korostui myös merkittävänä tekijänä sille, että vankilassa olo on edes siedettävää.

Haastateltavat toivat lähes yksimielisesti esille tavoitteinaan sen, että oma elämä voisi olla joskus normaalia. Yleisesti ottaen haastateltavat tavoittelivat mahdollisuuksia saada jotain aikaiseksi omassa elämässään, ja kantavana ajatuksena oli saada koulutus, työpaikka ja oma perhe. Haaveet hyvien ja terveiden ihmissuhteiden luomisesta ja ylläpidosta sekä ongelmista poissa pysyminen näkyi haastateltavien pohdintoissa keskeisesti. Näihin pohdintoihin liittyi myös oleellisesti halu lopettaa päihteiden käyttö ja irtaantuminen päihteitä käyttävästä kaveripiiristä, sekä luopuminen vanhasta elämäntyylistä. Näin kokonaisvaltainen elämänmuutos koettiin kuitenkin haastavaksi toteuttaa.

Vaikka yleisesti ottaen haastateltavat toivat esille, että kukaan ei halua joutua vankilaan, nähtiin vankeudessa myös paljon positiivisia asioita. Vankeusaika koettiin vanhan elämän pysäyttäjänä ja merkittävänä mahdollisuutena paremmalle tulevaisuudelle. Vankilassa koettiin tuen tarvetta erityisesti oman tulevaisuuden läpikäymiseen ja suunnitteluun, arjentaiteiden oppimiseen sekä asunnon, koulu- tai työpaikan ja päihdehoidon saamiseen. Eniten hyötyä koettiin olevan yksilökeskusteluista, joissa voitiin keskustella omista henkilökohtaisista asioista turvallisesti luotettavan työntekijän kanssa. Haastateltavat kokivat pääsääntöisesti tukea olevan tarjolla hyvin ja erityisesti erityistyöntekijöiden ammattitaitoon luotettiin. Henkilökunnan vähyys ja ajan puute tuli toisaalta kuitenkin esille esteenä riittävän tuen saamisessa.

Haastateltavien kannanotoissa näkyi yhteisenä piirteenä elämänkulkujen eri variaatioista huolimatta toiveikkuus valoisaan tulevaisuuteen. Monilla tuli esille koulunkäynnin ja työn merkitys elämän eteenpäin menemisessä sekä vanhasta elämästä pois pääsemisessä. Koulutuksen ja työn koettiin parantavan toimeentulollisia mahdollisuuksia sekä tilaisuuden solmia uusia terveitä ihmissuhteita. Lisäksi merkityksellisen tekemisen täyttäässä päivät, ei aikaa jää päihteiden käytölle eikä rikolliselle toiminnalle. Haastateltavat toivat esille myös pelkoa epäonnistumisesta opiskelussaan, työskentelyssään sekä tärkeissä ihmissuhteissaan. Tärkeiden ja hyvien ihmissuhteiden pysyvyys onkin hyvin merkittävä tekijä myös emotionaalisen tuen kannalta. Näin ollen

onkin ymmärrettävää, että tärkeiden ihmissuhteiden katkeaminen vähentää jaksamista ja motivaatiota muutosprosessiin.

6.4 Kuntoutuksen ja toiminnan merkitys vankeusaikana

Yksi haastattelumme pääteema oli kuntoutus. Teeman liittyvillä kysymyksillä haluttiin selvittää kuntouttavaan toimintaan liittyviä tarpeita vankeusaikana. Halusimme selvittää, millaisia arjen toimintoja, aktiviteetteja ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia nuoret pitävät tärkeinä tekijöitä vankeusaikana. Lisäksi halusimme selvittää, millaisilla tekijöillä on merkitystä mielekkään vankeusajan suorittamisessa. Kysyimme haastateltavilta, minkälaisia asioita he kokevat toimiviksi yleisesti vankilassa sekä heidän omalla asuinosaastollaan. Haastateltavat korostivat toimivina asioina monipuolisia aktiviteetteja ja toimintaa, joita vankilassa järjestettiin ja joihin oli mahdollisuus osallistua. Sellin ulkopuolisen ajan tärkeys nousi esille kaikkien haastateltavien kohdalla joko suoraan tai erilaisten toimintojen yhteydessä. Haastateltavista noin puolet piti tärkeänä liikuntasalin käytön mahdollisuutta tai yleisesti ottaen muita liikunnallisia aktiviteetteja. Haastatellut kertoivat tärkeiksi asioiksi myös mielekkään työtoiminnan järjestämisen sekä erilaiset ryhmät, kerhot ja arjentoiminnot.

"No mun omalla kohalla mulla on aamusta iltaan ovi auki. Mun mielestä se on ihan hyvä ja mul on tuurii, et mä oon sellases työpaikassa ku monella ei oo." H1

"Siellä toimii kaikki. Ryhmät toimii ja kaikki on täysillä messissä (...) Et opettais ruoanlaittoa ja arjen asioita (...) ja et puhutaan ja ollaan rehellisiä." H2

Sekä vangit että ehdonalaisesti vapautuneet pitivät vankeusaikana tärkeänä tekijänä osaston vankien keskeistä ilmapiiriä. Lisäksi ehdonalaisesti vapautuneet korostivat ulkoilun tärkeyttä, henkilökunnan asennetta ja läsnäoloa, kerhoja sekä vankiosastolla olevien laitteiden, kuten esimerkiksi kodinkoneiden toimivuutta.

"Ne oli jotenkin niin mukavia (...) ne kuunteli jos oli jotain asiaa tai mihin liittyen kyl laitto nopee eteenpäin (...) No vartijat ja oikeestaan koko henkilökunta." H10

"Liikuntasalin käyttö. Porukalla pääs kaikki pelaa joukkuepelejä (...) ihmiset tuli sitten toimeen paremmin. Sitten oli ulkoilut pidempiä. Siitä oli paljon hyötyä. Kerhot oli erittäin hyödyllisiä." H12

Nuorten osaston kehittämiseen liittyen, haastateltavilta tuli paljon hyviä kehittämisideoita. Kysyttäessä mitä he kehittäisivät nuorten osastolla, painottuivat vastaukset yleisesti ottaen

sellin ulkopuolella olemisen sekä toiminnan tärkeyteen, ulkoiluun, yhdessä olemiseen, ryhmätoimintoihin sekä liikuntasalin käytön mahdollisuuteen. Lisäksi muutama haastateltava oli kokenut musiikin harrastamisen tärkeäksi aikaisempiin kokemuksiin viitaten, ja suosittelivat sitä nuorten osastolle. Kolmasosa haastatelluista piti hyvin tärkeänä huomion kiinnittämistä osastolle tulevien vankien rekrytointiin, ja he kertoivat kokevansa päihteettömyyden ja väkivallattomuuden olevan siinä tärkeitä ja huomioitavia asioita.

"Vankila on mun mielestä kuitenkin sellainen paikka, missä sun pitää pitää miettiä niitä sun omia ongelmia ja ratkoa niitä. Ei se mitään auta, et sut vaa lyödään koppiin ja pannaan ovi kiinni." H11

"Jos osasto pistettäis täyteen nuoria, jotka on väkivaltarikollisia, niin se ois sitten tosi levoton. Jos tullaan ekaa kertaa vankilaan ja on mittava väkivaltausta, niin sittenhän se on näyttämisenhalu vankilassakin." H4

Kysyttäessä kehitysideoita nuorten osastolle, vankien haastatteluista saadut tulokset erottuivat selkeästi ehdonalaisesti vapautuneiden haastatteluista saaduista tuloksista. Vangit luettelivat tärkeiksi toiminnoiksi erilaiset kuntouttavat ryhmät sekä ohjelmatoiminnat, joita nuorille kannattaisi järjestää. Vangit ehdottivat yleisesti erilaisia ryhmätoimintoja, ja sen lisäksi ohjelma-toimintaan liittyviä ryhmiä. Näitä olivat päihteettömyyteen, väkivaltaan, rikolliseen käyttäytymiseen ja suuttumuksen hallintaan keskittyvät ryhmät. Lähes kaikki haastatellut korostivat kokiryhmiä ja kolme arjentaitojen opettamista. Puolet vangeista toi edellisten toimintojen lisäksi kehittämis ehdotuksena esille vankilan ulkopuolisten toimintojen mahdollistamista. Tällaisia vankilan ulkopuolisia toimintoja olivat esimerkiksi retket ja perheleirit. Vangit kokivat tärkeiksi asioiksi lisäksi vertaisryhmät, sekä vankilan ulkopuolisiin vertaistukipaikkoihin tutustumiset. Muutama vanki kertoi päihteettömän ympäristön ja tuloinfon järjestämisen olevan tärkeää nuorille vangeille.

"Mä näen tärkeeksi, että siellä olisi tottakai päihdeettömyyttä tukevia ryhmiä, kun kaikilla kuitenkin on jonkunlainen varmaankin päihdeongelma. Ja sitte niinku rikollista niinku semmosta toimintaa niinku rikolliseen käyttäytymiseen puuttuvaa toimintaa." H1

"Niin et ne kävis jumpalla ja soittaa jotain ja retkillä (...) Kuunnellen yhdessä musiikkia, kun sulleissä ei saa olla enää mankkoja. Mä kuuntelen vaan Harjua ja Pöntistä." H2

Ehdonalaisesti vapautuneiden vastaukset erosivat vankien vastauksista sillä, että he eivät korostaneet niinkään vankiloissa järjestettävien ryhmien tärkeyttä nuorten osaston kehittämisen

suhteen, vaan enemmänkin liikunnan tärkeyttä. Lähes kaikki ehdonalaisesti vapautuneet korostivat liikuntasalin käyttömahdollisuutta ja urheilumahdollisuuksien järjestämistä nuorten osaston vangeille. Lisäksi yksi heistä piti ulkopuolisten tahojen järjestämiä ryhmiä tärkeänä.

"Liikuntaa ainakin paljon enemmän mitä nykypäivänä on. Et niit salikertoja vois olla paljon enemmän mitä nyt on, koska se kuitenkin auttaa ihmisiä pääsee pois niist ajatuksista muutenkin. Et se ei aina riitä se tunnin tota ulkoilu." H10

Kysyttäessä haastateltavilta minkälaisiin kuntoutus- ja ohjelmatoimintoihin he olivat itse osallistuneet ja olivatko saaneet niistä apua, selvisi että lähes kaikki haastateltavat olivat osallistuneet vankilassa järjestettyihin ryhmä- ja ohjelmatoimintoihin hyvin kattavasti. Ainoastaan muutamalla haastateltavalla ei ollut mitään kokemusta ryhmä- tai ohjelmatoiminnoista. Osallistuminen erilaisiin toimintoihin oli hajanaista, eikä mikään toiminta noussut selkeästi muiden edelle. Osalla oli kokemusta jopa useammasta ryhmä- ja toimintaohjelmasta. Lisäksi neljäsosa haastateltavista oli asunut Vantaan vankilan nuorten osastolla. Ryhmä- ja ohjelmatoiminnat joihin haastateltavat olivat osallistuneet, olivat mm. Marttajärjestön vetämät kokkurssit, päihdeohjelmat (yhteisökuntoutus, Antiriippuvuudet kurssi, luontoavusteinen päihdekurssi ja päihdeettömyyttä tukeva osasto), suuttumuksenhallintakurssi, Aggredi (vankilan ulkopuolella), Helsingin ev.lut. seurakuntayhtymän erityisnuorisotyön keskus Snellun ryhmä, korukerho, Mies-sakit ry:n väkivaltaa kokeneet miehet -hanke, vuorovaikutuskurssi, ulkopuolisten järjestämät infot vankilassa, AA sekä yksilökeskustelut erityisohjaajan ja psykologin kanssa. Neljäsosa haastatelluista mainitsi kuntouttavana toimintana myös työtoimintaan osallistumisen.

"Mä olin päihdeettömällä osastolla. Siellä oli ryhmäjuttuja tai ryhmii. Ne oli ihan hyvii. Sitten mä kävin Antiriippuvuudet kurssin täällä ja sekin oli ihan hyvä." H1

"Musta ne oli aika hyödyllisiä (yksilökeskustelut). Sen mä muistan ainakin. Me puhuttiin just kaikkee vankilan ulkopuolella olevasta elämästä ja jatkosta ja näin." H9

Halusimme selvittää teemamme liittyen myös, mikä saa nuoret innostumaan ja mistä he saavat lisää itseluottamusta. Kysyimme haastateltavilta asioista, jotka saavat heidät innostumaan. Yli puolet haastateltavista piti innostavina asioina erityisesti ihmissuhteisiin liittyviä asioita, kuten perhettä, puolisoa/tyttöystävää, kavereita, lapsia ja tulevaa vauvaa. Lähes puolet haastatelluista kertoi innostavia asioita olevan urheilu ja harrastukset. Lisäksi nuoret nimesivät heitä innostaviksi asioiksi koiran kanssa olemisen sekä jännittävät, uudet ja hauskat jutut.

"Koiria. Ihmiset tekee missä ne kokee olevansa hyviä (...) Kai mä tykkään ihan perusjutuista, viettää kavereiden ja perheen kanssa aikaa ja leikkiä koiran kanssa." H6

Sen lisäksi, mikä saa nuoret innostumaan, halusimme selvittää nuorten innostumisen, onnistumisen ja hyväksytyksi tuleminen tunteiden yhteyttä itseluottamuksen vahvistumiseen. Kysymme haastateltavilta, minkälaisia asioita he pitävät itseluottamuksen kannalta tärkeinä tekijöinä? Haastateltavista puolet totesi itseluottamusta lisäävänä tekijänä onnistumisen tunteen. Lähes puolet mainitsi muiden kehuilla ja kannustuksella olevan selkeän merkityksen itseluottamusta lisäävinä tekijöinä. Lisäksi itseluottamusta nuoret kertoivat saavansa oikein toimimalla ja muiden auttamisesta. Erityisesti vangit kertoivat itseluottamusta nostattavina tekijöinä selviytymisen vaikeista tilanteista, vuorovaikutustaitojen lisääntymisen, läheisten tuen, keskustelut erityisohjaajan kanssa sekä kuntosalilla käymisen.

"Kaikki kehuu et oon päässy eteenpäin ja lähteny mukaan ja kyl siitä tulee hyvä mieli." H2

"Et ku toiset ihmiset kehuu, et jotain hyvää, eikä aina vaa pahapahapaha." H3

"Itsetunto kohoaa kun on saanut itselle onnistumisen tunnetta (...) Kun musta on ollu jotain hyötyä ja mä oon auttanu ja hoitanu mun siskon lapsia." H12

Haastateltavat kertoivat hyvien vuorovaikutustilanteiden olevan merkityksellisiä tekijöitä heidän hyvän itseluottamuksen kannalta. Halusimme selvittää miten vankilan henkilökunnan toiminta ja läsnäolo koettiin vaikuttavan nuorten vankilassa oloon. Kysyttäessä haastateltavilta, minkälaista henkilökuntaa he sijoittaisivat nuorten osastolle, nousi vartijoiden rooli toiminnan tukena esille korostetusti. Lähes kaikki haastateltavat pitivät tärkeinä, että nuorten osastolle valittaisiin sellaisia vartijoita, jotka olisivat mukavia, rentoja, aktiivisia ja sosiaalisia. Lähes puolet haastateltavista pitivät tärkeinä sellaisia vartijoita, jotka puhuvat vangeille. Edellä mainittujen piirteiden lisäksi todettiin, että vartijoiden tulisi olla silti johdonmukaisia, säännöistä kiinni pitäviä ja jämäköitä. Lisäksi toivottiin vartijoita, joilla olisi kärsivällisyyttä ja pitkä pinna. Henkilökunnan toiminta ja läsnäolo olivat haastateltaville tärkeitä turvallisuutta lisääviä tekijöitä vankilassa. Vartijoiden rooli nähtiin tärkeänä, mutta heiltä toivottiin enemmän läsnäoloa ja yhteistä kommunikointia.

"Semmosii tääl on moni hyvä vartija tääl Sörkassa. Semmoset hyvät vartijat sinne (...) niinku rennot ja semmoset mukavanoloiset. Se on sit ku siellä on sellanen kiree vartija (...) se pilaa sen koko tunnelman heti koko osaston tunnelman. Ei sen tarvi sen vartijan tietenkään olla sellanen, et se lepsuis säännöistä

tai silleen, et säännöt on säännöt ja niitä noudatetaan ja niiden mukaan menään, mut silleen et se pitää vankia ihmisenä." H1

"Mä toivon kuitenkin, että siellä olis sellaisia, jotka on samaa aikaa tiukkoja mut reiluja. Et sellainen balanssi pysy kummiski, ettei menis ihan pelleilyks kummiskaan (...) Että niillä on hyvät vuorovaikutustaidot. Sillain että vartijat puhuu vangeille niinku ne ois ihmisiä." H10

Valvontahenkilökunnan lisäksi haastateltavat toivoivat nuorten osastolle omia ohjaajia ja ohjaajavartijoita sekä muuta kuntouttavaa henkilökuntaa. Haastatellut ehdottivat nuorten osastolle sosiaalityöntekijöitä, pappia, opinto-ohjaajaa, ulkopuolisia ryhmänohjaajia, psykoterapeuttia ja päihdeohjaajaa.

"Se olis hyvä, et olis sellaset vanginvartijasuhde. Se vois edustaa asioita. Turvallisuutta ja nuorten syrjäytymistä (...) Sosiaaliohjaaja olis hyvä ja pappi olis hyvä, koska papille voi puhua paljon kahdenkeskisiä asioita, mitä nuorelle on tärkeitä jos on vaikeeta (...) (Sosiaalityöntekijän rooli). Perhe-elämän pysyminen ja valmistautuminen siviiliin pääsyyn. Esivalmistelut ja sitten se voi auttaa monessa asiassa ja olla perheeseen yhteydessä ja saada tapaamisia ja hakemuksia laittaa (...) Opo on hyvä ja sitten ulkopuoliset työntekijät". H12

"Sellaset jotka osaa asioita, sossuja ja näin. Jotka auttais vaikka kaikissa paperiasioissa nuoria ja asuntoasioiden hoitamisessa ja tämmösis." H3

Selvitimme vielä nuorten osaston toiminnan kehittämistä varten, minkälaista vapaa-ajan tekemistä nuoret laittaisivat osastolle? Vastauksissa korostettiin sitä, että nuorilla on aktiivisuutta ja energiaa, jota pitää päästä purkamaan. Tekemisen puute lisää turhautumista varsinkin suljetuissa laitososuhteissa, mikä saattaa johtaa energian purkamiseen väärällä tai ei-toivotulla tavalla. Haastatteluissa korostui edelleen yhteisen tekemisen mahdollistaminen, jossa ilmeni tarve myös fyysisten tilojen kuten ryhmätilan tai yhteisen ajanviettotilan tärkeys. Lähes puolet haastateltavista ehdotti, että osastolle kannattaisi sijoittaa pingispöytä. Yhtä monta ääntä sai myös pelikortit. Kolmasosa suositteli lautapelien hankkimista. Lisäksi haastateltavat ehdottivat nuorten osastolle järjestettäväksi paljon liikuntaa, ulkoilua ja urheilua, omaa punttisalia, omia saunavuoroja, lukemista, pelikonsolia, noppia, nyrkkeilysäkkiä ja biljardipöytää. Lisäksi yhteistä ruoanlaiton mahdollisuutta piti hyvänä asiana kolmasosa haastatelluista.

"Kesäisin vois olla kaks ulkoiluu (...) tietysti käyttäytymisen mukaan (...) et ne tietää, jos hoitaa hommansa hyvin, niin niille suotais yks ulkoilu lisää (...) ruo-anlaittoa ja (...) No korttipakka pöydälle, et ne pystyy keskustelea niinku toisten kanssa." H2

"Ulkoilu ja punttis (...) saunaan useammin (...) et sinne sais sitä aktivitetiä, koska nuorilla on just se, et hormoonit hyrrää ja noin ni ne tarvitsee sitä liikuntaa ja enemmän ruokaa (...) Muuten ne käy heti ylikerroksilla, sitten ne vaan hyppii ja pomppii ja tekee kaikkea." H9

Yhteenvedon voidaan todeta, että vankilassa järjestettävällä toiminnalla näyttäisi olevan suuri merkitys arjessa jaksamisen tukemisessa. Vankien ja ehdonalaisesti vapautuneiden haastateltavien kohdalla ilmeni selkeästi aktiivitoimintojen ja vankilarutiinien tärkeys. Ulkoilun ja urheilun tärkeys tuli korostetusti esille ja se, että nuorille tulisi järjestää paljon erilaista toimintaa. Haastateltaville oli myös tärkeää yleinen ilmapiiri ja vuorovaikutussuhteet vankilassa. Nuorten osaston kehittämistä ajatellen haastateltavat ehdottivat osastolle järjestettäväksi paljon kuntouttavia- sekä toiminnallisia ryhmiä. Osastolle rekrytoinnissa kehoitettiin kiinnittämään huomiota rekrytoitavien edellytyksiin tulla toimeen keskenään, jotta hyvän ryhmädynamiikan syntymiselle olisi edes edellytykset. Turvallinen ilmapiiri koettiin avaintekijäksi osaston toiminnan kannalta.

Haastateltavat kokivat yleisesti ottaen innostuvansa hyvin tavallisista asioista, jossa perheen, ihmissuhteiden ja vapaa-ajan toimintojen merkitys näkyi erityisesti. Itsetuntoa kohottavina tekijöinä korostuivat toisten kannustus ja onnistumisen tunteet. Haastateltavat olivat osallistuneet hyvin laajasti erilaisiin kuntouttaviin toimintoihin ja kokeneet ne pääsääntöisesti hyödyllisiksi. Valvontahenkilökunnan vuorovaikutus ja osallistuminen koettiin hyvin tärkeänä. Lisäksi valvontahenkilökunnan läsnäolo koettiin erityisen tärkeäksi arjen toimintojen sekä yleisen turvallisuuden säilyttämisen vuoksi. Vapaa-ajan toimintojen tärkeys ja niiden monipuolinen tarjonta nähtiin tärkeänä, sillä nuoret kaipaavat paljon toimintaa purkaakseen yleistä energiaa, ettei se kohdennu vääränlaiseen toimintaan.

6.5 Vankeusajan mahdollisuudet rikoksettoman elämäntavan edistäjänä

Viimeisin teemamme liittyi rikollisuudesta irrottautumiseen ja sen mahdollistaviin tekijöihin. Halusimme selvittää minkälaiset asiat tukevat mielekkään elämän saavuttamisessa ja minkälaisia keinoja he näkevät rikollisuudesta irrottautumisen kannalta olennaisena. Kysyimme haastateltavilta, millaisten asioiden saavuttaminen tukee mielekkään elämän mahdollisuuksia. Haastateltavat listasivat erilaisia asioita, kuten rahallisen tuen tarpeen, tukea asumiseen ja työn saantiin, tukea elämän aloittamiseen ja uudenlaisen arjen opetteluun. Perheen ja ystävien tuki

nähtiin tässäkin yhteydessä tärkeänä. Lähes puolet haastateltavista mainitsi mielekästä elämää tukevaksi seikaksi mahdollisuuden hoitaa omaa päihdeongelmansa, sillä se liittyi olennaisesti työpaikan ja perhesuhteiden säilymiseen sekä kaveripiiriin.

"No tohon päihitteitten käyttöön. Mulla on työpaikka siinä ja tälleen, et mulla olis kaikki valmiina kunhan vaan kaikki menee hyvin, mut sit jos mä sorrun huumeisiin, ni sithän se elämä menee taas ihan erilailla." H1

"Mä tarvitsen vielä tukea henkisesti noissa huumeiden ja irtautua vääristä kaveriporukoista. Oon mä aika paljon saanut perheeltä tukea. Muutama hyvä ystävä on." H12

Kysyttäessä minkälaiset asiat tukevat siviiliin siirtymisessä, vastaukset olivat hyvin samanlaisia kuin edellä. Yksi lisäsi tähän vielä lastensuojelun jälkihuollon, jolla hän koki olevan suuri merkitys itsenäisen elämän aloittamisessa laitossijoitusten jälkeen. Ehdonalaisesti vapautuneet pystyivät vastaamaan kysymykseen konkreettisemmin, sillä he pystyivät kokemustensa pohjalta kertomaan, minkälaiset asiat olivat heitä auttaneet vankilasta vapautumisen nivelvaiheessa sekä vapautumisen jälkeen. Osa heistä koki koevapauden ja asteittaisen vapautumisen merkityksen tärkeänä siviiliin siirtymisen tukijana. Lisäksi osa koki asunnon ja koulupaikan saamisen tulevaisuudessa selviytymisen kannalta tärkeinä.

"Mä pääsin nyt tuomiolla koevapauteen ja kaikkee, ni mun mielestä se on tosi hyvä juttu, et ei sen paremmin voi tavallaan tukee ihmistä siviiliin siirtymisessä (...) Ni sit ku pääs puoleks vuodeks tavallaan harjoittelee sitä et oot aikaisin kotona (...) ku oli se nilkkapanta, ni piti yheksän aikaan olla kotona ja tietyt jutut hoitaa, ni se oli jotenki hyvä homma. Se koevapaus oli mun mielestä tosi hyvä juttu ja opetti niinku paljon." H11

"Ehkä toi, et mä sain asunnon. Jos ihmisestä näkee, et se halua muuttua, niin tarjotaan siihen mahdollisuus, kun ihminen vapautuu niin ei oo hyvä, et heitetään kadulle." H8

Halusimme selvittää millä keinoin vaikeiden elämäntapahtumia voitaisiin kääntää voimavaroiksi. Ajatuksena oli selvittää, pystyisivätkö haastateltavat tunnistamaan sellaisia tekijöitä, joiden myötä he ajautuivat usein toimimaan tavalla, josta aiheutui heille haitallisia asioita. Kysyimme haastateltavilta, miten he voisivat kääntää vaikeat elämäntapahtumat voimavaroiksi ja miten he voisivat kehittää uutta mielekästä sisältöä omaan elämäänsä. Lähes kaikki haastateltavat sanoivat, että menneistä tapahtumista voi ottaa opiksi. Kommentit sisälsivät päihdeistä kieltäytymiseen, kaveripiirin vaihtamiseen sekä menneiden unohtamiseen liittyviä tekijöitä.

"Et muistaa, et mihin ne sit ihan oikeesti vie, jos ihan oikeesti haluaa niinku elää, ni se ei kyl kyl oo oikeen elämää, jos vaan istuu. Ku pääsin vankilasta ekan kerran, ni sit vähä lipsahti sinne puolelle taas, mistä haluun pois. Ja sit tajusin taas miten kovaa vauhtii taas sinne suuntaan mennään, ni oli pakko lopettaa kaikki ja etittiin just se urheilu siihen ja koulut." H10

Uudenlaista sisältöä elämäänsä haastateltavat toivoivat saavansa harrastuksista, oman perheen kanssa olemisesta ja ammatin saamisesta. Ehdonalaisesti vapautuneiden vastaukset liittyivät konkreettisemmin siviilielämään, kuten omaan firmaan, työpaikkaan ja kouluun. Puolet ehdonalaisesti vapautuneista haaveilivat matkustamisesta ja aikoivat sen toteuttaa.

"Firma-asia (...) oon venannu, et saisin massii. Haluisin päästä Laosiin (...) olla jossain metsässä yksin, jossa kukaan ei puhu Suomee. Haaveena lähtee pyörii Aasiaan, Kambotsaan, Vietnamiin ja niin edelleen. Ykköstavoite on kuitenkin firma, ku jos tuun takas Suomeen, eikä oo sit mitään." H7

"No vähän ku on kerenny vauvan kaa olee ni ajattelin hakee sinne kouluun tai sinne oppisopimuskoulutukseen jonneki. Mua kiinnostaa se nuorisokoulutus vaikka en pääsiskää sit töihin, mut ainakin et sais sen koulutuksen ja tolleen noin, et se ois tärkeä, et sais ainakin jonku ammatin." H11

Halusimme kuulla vielä erikseen haastateltavien mielipiteitä niistä keinoista, jotka auttavat rikollisuudesta luopumisessa. Lähes puolet mainitsivat työpaikan saamisen olevan hyvin tärkeää. Haastateltavat kokivat, että sosiaalituen varassa he eivät tule toimeen, mikä johtaa helposti rikosten tekemiseen. Neljännes totesikin rikollisuudesta luopumisen kannalta tärkeäksi seikaksi rahan.

"Eihän kukaan tee rikoksia, muuta ku rahan takia. Raha on kynnyskysymys." H6

"No se on oikeesti ainoa se työn saanti. Ei sitä muuten tekis rikoksia, mutta kun ei niillä sossun tuilla elä ni sitä on vaa vähä pakko repii sitä rahaa jostain (...) Mun mielestä kaikki vangit pitäis niinku pyrkii saamaan tohon asteittaiseen vapautumiseen (...) koska siinä on aika huonot lähtökohdat, et tästä vapautuu tost portilta suoraan (...) Ja sit tietysti et vankeusaikana vois alkaa jo valmistautuu, et työpaikkoja ja tällasii vois alkaa ettimään jo. Et ois sellanen valmis paketti, ku pääsee tonne siviiliin ni jo kasassa, ni sit ei nii helposti tuu tänne enää takasin." H5

Rikollisuudesta luopumisen kannalta tärkeiksi tekijöiksi lähes puolet haastateltavista mainitsivat perheen merkityksen. Tärkeinä asioina pidettiin myös normaalin arkirytmien noudattamista, mielekästä tekemistä ja opiskelua. Lisäksi neljännes totesi uuden kaveripiirin hankkimisen ja entisestä elämästä luopumisen tukevan oleellisesti rikollisuudesta irrottautumista.

”Sosiaaliset yhteydet, läheiset välit läheisten kanssa, verkostot, perheen tuki, mielekäs ajanviete, viihtyisä työpaikka.” H12

”En mä voi sanoa et kavereilta saisin tukea, kun kaikki on tällasia. Et varmaan perheenjäseniltä, ja jos saan uusia kavereita koulusta. Sitäkin oon miettiny, et jos hakisin jonnekin eri paikkakunnalle kouluun.” H2

Kysyimme vielä haastateltavilta, minkälaisia arjentaitoja he olivat vankilassa oppineet, ja minkälaisissa asioissa he kokivat tarvitsevansa vielä harjoitusta. Puolet haastateltavista kertoi oppineensa laittamaan ruokaa ja reilu neljännes kertoi oppineensa siivoamaan. Neljännes koki myös oppineensa noudattamaan päivärytmiä ja rutiineja. Neljännes haastateltavista puolestaan koki tarvitsevansa lisää harjoitusta ruoan laittamisessa. Näiden lisäksi muita seikkoja, joissa haastateltavat kokivat tarvitsevansa edelleen harjoitusta, olivat käyttäytymistyylit, ongelmanratkaisukeinot, huumeista eroon pääseminen, lomakkeiden täyttäminen, vastuunotto omasta elämästä ja vuorovaikutustaidot.

”Pyykin pesemisen. En ollu sitä enennen käyttäny pesukonetta koskaan (...) perus siivoomista niinku esim moppasin siellä ja tollee. Ruoanlaittotaidot parani myös siellä (...) Siellä on myös sellasii kokkikerhoja. Ne oli tosi kivoja ja kaikki tykkäs siitä.” H11

”Arjessa tarvittavia taitoja (...) työssä käyminen (...) myös sellanen päivärytmi (...) vastuuta itsestään (...) No siivoomista oon oppinu, ruoanlaitto oon oppinu ja tota.” H1

”Osissa omien asioiden hoitamisessa tarviin apua, esim lomakkeiden kanssa kuten Kela ja asumistuki.” H3

Yhteenvetona voidaan todeta, että rikollisuudesta irrottautuminen näkyi haastateltavien kohdalla perustuvan hyvin tavallisiin arkisiin asioihin. Tuen tarve liittyi monella asumiseen, työhön ja toimeentuloon. Yhtenä mielekkään elämän saavuttamiseen liittyvänä tekijänä koettiin olevan päihdeongelman hoitaminen. Siviiliin siirtymisen nivelvaiheessa asteittainen vapautuminen ja koevapauden merkitys nousivat esille. Näistä osalla haastatelluilla olikin hyviä kokemuksia.

Vaikeat elämäntapahtumat pystyttiin näkemään voimavarana, joista haastateltavat kokivat oppineensa tulevaisuutta varten. Rikollisuudesta irrottautumiseen nähtiin keinoiksi edelleen toimeentuloon, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät tekijät. Läheisten tuen merkitys rikollisuudesta irrottautumiseen oli ilmeinen. Lisäksi koevapauden merkitys tässäkin yhteydessä nähtiin rikollisuudesta irrottautumisen ja yhteiskuntaan integroitumisen yhtenä tärkeänä välihenenä. Haastateltavat kertoivat myös oppineensa vankilassa paljon arjentaitoja, kuten siivoamista, ruoanlaittoa ja arkirytmien noudattamista sekä yleistä arjenhallintaa. Lisäksi he kokivat edelleen tarvetta erinäisten ongelmien tuottavien käyttäytymismallien muuttamisessa, vastuunotossa, paperiasioiden hoitamisessa ja vuorovaikutustaidoissa.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa käsittelemme vastauksia opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin ja peilaamme niitä opinnäytetyömme teoreettiseen viitekehykseen. Kiteytetyt johtopäätökset tuloksista on jäsennelty tutkimuskysymysten mukaisesti. Tutkimuskysymyksemme olivat: Millaisia erityistarpeita nuorilla vangeilla on suljetussa vankilassa? Minkälaista toimintaa nuoret pitävät tärkeänä suljetussa vankilassa? Sekä mitkä tekijät vaikuttavat vankeusaikana rikollisuudesta irrottautumiseen ja tukemiseen suljetussa vankilassa?

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää vankien näkemyksiä heidän omista tarpeistaan, jotka voivat johtua nimenomaan nuoruusikään liittyvästä erityisyydestä. Halusimme myös saada tietoa siitä, millaisia toimintoja nuoret vangit kokivat tarvitsevansa ja millaisiin toimintoihin he kokivat tarvitsevansa tukea sujuvamman arkielämän saavuttamiseksi. Lisäksi halusimme kuulla vankien näkemyksiä heidän mahdollisuuksistaan ja motivaatioistaan rikollisuudesta irrottautumiseen. Tämän kautta pyrimme saamaan vastuksia siihen, miten nuorten vankien rikollisuudesta irrottautumisen prosessia voidaan tukea nuorten osastolla suljetussa vankilassa.

7.1 Nuorten vankien erityistarpeet suljetussa vankilassa

Opinnäytetyömme tulosten mukaan vankeja ja ehdonalaisesti vapautuneita yhdistää kokemus läheisten tuen merkityksellisyydestä mielihyvän ja onnellisuuden tuojana. Nuoruudessa vanhempien sekä läheisten tuki on erityisen tärkeää ja sen vuoksi myös läheisten asenteet sekä ymmärrys vaikuttavat siihen, miten nuorta kyetään auttamaan esimerkiksi hänen muutospyrkimyksissään (Sinkkonen 2010, 209-212). Tulostemme mukaan on tavallista, että nuorilla vangeilla on elämässään ainakin jollain tapaa omia perheenjäseniä läsnä. Vangeilla on suuri tarve olla yhteydessä siviilissä oleviin läheisiin, sillä perheen ja muiden tärkeiden läheisten sosiaalinen tuki siviilistä lisää vankien henkistä ja sosiaalista pääomaa. Henkisen pääoman vajeet voivat konkretisoitua vankeusaikana muina ongelmina, kuten esimerkiksi sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmina sekä näköalattomuutena. Opinnäytetyömme tuloksia tukee THL:n tutkimus

(2013), jonka mukaan nuorten psyykkistä hyvinvointia suojaavia tekijöitä ovat hyvät suhteet vanhempiin, hyvä itsetunto ja seurustelusuhde (Mustonen, Huurre, Kiviruusu, Berg, Aro & Marttunen 2013, 3-4.)

Opinnäytetyömme tulokset osoittavat myös, että nuoret vangit tarvitsevat suljetuissa vankilaolosuhteissa mahdollisimman paljon monipuolista liikuntaa ja urheilua. Aineistosta nousi esille se, että vangit kokivat pääsääntöisesti olevansa hyviä urheilussa ja sitä pidettiin myös omana vahvuutena. Urheilun koettiin nostavan mielialaa ja auttavan myös tunteiden hallinnassa. Tästä voidaan päätellä, että kun ihminen saa toteuttaa itseään siinä, missä hän kokee olevansa hyvä, se nostaa itseluottamusta ja vahvistaa itsetuntoa. Hyvä itsetunto lisää valmiuksia nähdä omat mahdollisuudet ympärillä ja huono itsetunto päinvastoin kaventaa niitä. THL:n tutkimuksen (2013) mukaan esimerkiksi masennukselta suojaavia tekijöitä ovat erityisesti hyvä itsetunto nuoruudessa ja läheinen ihmissuhde varhaisaikuisuudessa. Nämä tekijät näyttivät suojaavan masennukselta riippumatta perhetaustasta. (Mustonen ym. 2013, 42.)

Kiviruusun tutkimuksen (2017) mukaan hyvään itsetuntoon nuoruudessa vaikuttaa positiivisesti ja erityisesti hyvä koulumenestys sekä vanhempien korkeampi sosioekonominen asema (Kiviruusu 2017, 4). Tulostemme mukaan vangit saavat mielihyvää vankilassa opiskelusta ja työntöstä. Hyvää koulumenestystä, halua oppia uutta sekä toisten auttamista voidaankin pitää tavoiteltavana vahvuutena. Tärkeä tekijä oman onnellisuuden tavoittelussa on myös perusturvallisuuden tunne, jonka esimerkiksi olemassa olevat taloudellisen pärjäämisen edellytykset luovat. Yleisesti nuoruuden kehitystehtävät keskittyvätkin tulevaan ammattiin ja siihen liittyvään koulutukseen, perheen suunnitteluun ja kaverisuhteiden ylläpitämiseen (Nurmi ym. 2014, 152-153.)

Opinnäytetyömme tulosten mukaan nuorilla vangeilla on pääsääntöisesti omasta mielestään hyvät sosiaaliset taidot ja he hyväksyvät myös ihmisten erilaisuuden. He kokevat kuitenkin yleisesti ottaen omien tunteiden hallinnan vaikeaksi, ja useasti tuloksissa nousi esiin myös oma taipumus väkivaltaisuuuteen. Tämän vuoksi tuloksissa ei ollut yllättävää myöskään se, että turvallisuuden tunne korostui yhtenä erityisenä tarpeena suljetussa vankilassa. Arjenhallinta on omien tietojen ja taitojen avulla omaan elämään ja lähiympäristöön vaikuttamista. Arjenhallinnassa olennaista on vuorovaikutustaidot ja lähtökohtana on kyetä luomaan tila, joka tuo fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista turvallisuutta. Kivelä & Lempinen 2010, 12.) Nuoruus on myös herkkää aikaa tunneperäisille ongelmille ja nuoruusiässä onkin aikuisikää enemmän erilaisia tunneperäisiä vaikeuksia, kuten esimerkiksi käytöshäiriöitä, tarkkaavaisuuden häiriöitä, päihteiden ongelmakäyttöä ja masennusta sekä ahdistuneisuutta (Sinkkonen 2010, 43).

Nuorilla on erityinen tarve hakea elämyksiä, ottaa riskejä ja kokeilla monenlaisia asioita. Tämä käyttäytyminen johtuu siitä, että nuoruusiässä aivojen palkitsemisjärjestelmä on hyvin aktiivinen, kun taas otsalohkoissa sijaitsevat oman toiminnan säätely- ja kontrollijärjestelmät toimivat selvästi hitaammin ja puutteellisemmin. Tämä epäsuhta välittömän mielihyvän tavoittelussa ja hetkessä elämisessä altistaa nuorta harkitsemattomiin tekoihin, sekä erilaisiin riippuvuutta aiheuttaviin kokeiluihin. (Sinkkonen 2010, 209-212.) Tulostemme mukaan sellaisen osaston ryhmädynamiikka koetaan haastavaksi, missä on paljon sellaisia nuoria keskenään yhdessä, joilla on taipumusta väkivaltaisuuteen tai muuhun häiriökäyttäytymiseen. Tuloksissa korostuikin toive, että nuorten osastolle vankeja rekrytoitaessa nämä ryhmäytymiseen vaikuttavat asiat voitaisiin ottaa huomioon. Tulosten mukaan tunteiden hallintaan nuorilla auttaa mahdollisuus puhua sellaisten henkilöiden kanssa, jotka he kokevat ymmärtävän heitä. Lisäksi tunteiden hallinnassa tarvitaan mahdollisuus sellaiseen omaan tilaan, missä voi rauhoittua itsekseen. Tulosten mukaan muita ahdistavia tunteita auttaa hallitsemaan suljetussa vankilassa päivärytmin säännöllisyys ja mahdollisuus selvittää mieltä painavat asiat heti.

Opinnäytetyömme tulosten mukaan nuorilla on pääsääntöisesti halu lopettaa rikosten teko ja tuloksissamme nouseekin vahvasti esille motivaatio työstää rikollisesta elämäntavasta luopumista vankeusaikana. Yleisesti muutosta halutaan omiin haitallisiin käyttäytymis- ja ajatusmalleihin sekä asenteisiin. Rikoksista irrottautumisessa auttavia tekijöitä ovat iän mukanaan tuoma kypsyminen, sosiaaliset sidokset kuten uudet ihmissuhteet, työ ja opiskelu sekä identiteetin uudelleen rakentuminen elämän tuoman ymmärryksen ja itsensä tulkitsemisen kehittymisen kautta (McNeill 2009, 18). Tulostemme mukaan rikollisesta elämäntavasta irtaantumiseen motivoi mieluisa työ ja hyvä taloudellinen toimeentulo, irtaantuminen haitallisesta kaveripiiristä, huumeiden käytön lopettaminen, ongelmanratkaisutaitojen kehittyminen, itsetunnon parantuminen, fyysisen terveyden parantuminen ja menneisyyden käsitteleminen ja ymmärtäminen. Tuloksiamme tukee Suontaustan (2013) sekä Kivivuoren & Linderborgin (2009) tutkimukset, joiden tulokset ovat samansuuntaisia. Tutkimuksissa todetaan, että desistanssi- eli rikoksista irrottautumisprosessin aloittaa nuoren oma muutosmotivaatio ja oman motivaation lisäksi nuori tarvitsee ympäristöltä tukea omien ajatustensa vahvistamiseen. Desistanssia tukee usko omaan onnistumiseen, jo koetut onnistumisen kokemukset sekä tulevaisuuden haaveet ja usko niiden saavuttamiseen. Vertaistukiverkostoilla, viranomaisverkostoilla ja läheisillä ihmisillä on merkittävä rooli muutosmotivaatioon tukemisessa. Mahdollisuutta osallistua päihdekuntoutuksellisiin toimenpiteisiin sekä keskustella omasta tilanteestaan vankilassa, koettiin merkitykselliseksi. Rikollisesta käyttäytymisestä luopumisen yhteydessä syntyy nuoren elämään tyhjiö, joka ympäristön täytyy voida täyttää vaihtoehtoisella ja nuorelle itselleen merkityksellisellä tavalla. (Kivivuori & Linderborg 2009, 131-139, Suontausta 2013, 50-51.)

Opinnäytetyömme tuloksissa korostui nuorten vankien tarve tuntea kuuluvansa joukkoon ja tuntea yhteenkuuluvuutta yhteisössään. Toimivissa ja omia emotionaalisia tarpeita tyydyttävissä

ihmissuhteissa korostui oman kokemuksen merkitys siitä, kuinka rehellisenä, luotettavana ja empaattisena toinen ihminen koetaan. Tämä nousi tuloksissamme esiin merkityksellisenä tarpeena myös vanki-työntekijäsuhteiden osalta. Nuorilla korostuu tarve, että osastolla työskentelevät työntekijät olisivat osaston omaa tuttua henkilökuntaa ja näin ollen olemassa olisi mahdollisuudet myös luottamuksellisen suhteen muodostumiselle. Luotettavuuden lisäksi vankien turvallisuuden tunnetta lisää työntekijöiden näkyvyys, lähestyttävyyys ja kokonaisvaltainen läsnäolo. Tutkimuksemme tuloksia tukee myös Järvisen (2015) tekemä tutkimus, jonka mukaan luottavaisessa asiakas-työntekijäsuhteessa on tilaa asiakkaan omaa identiteettiä uudelleen rakentavalle vuorovaikutukselle, ja mahdollisuus häpeän, syyllisyyden ja leiman käsittelyyn asiakkaan kanssa. Tutkimuksessa todetaan, että kuntoutuminen tapahtuu suhteessa ja vuorovaikutuksessa merkityksellisiin ihmisiin. Toivo, kannustus ja vahvuuksien sekä positiivisen asioiden korostaminen ovat tärkeitä elementtejä rikoksettoman elämänsuunnan omaksumisessa. (Järvinen 2015, 234-236.)

7.2 Vankeusaika mahdollisuutena ja hyvinvoinnin lisääjänä

Opinnäytetyömme tulosten mukaan on hyvin tärkeää, että suljetussa vankilassa on nuorille vangeille tarjolla mielekästä ja kuntouttavaa toimintaa. Vangeilla on kaiken kaikkiaan monenlaisia kuntoutustarpeita ja niitä ilmenee keskimääräisesti muuta väestöä enemmän. Kuntoutuksen merkitys liittyy vankien palauttamiseen yhteiskunnan jäseneksi vankeuden jälkeen. (Karsikas 2005, 20.) Nuorten osaston kehittämiseen liittyvät tuloksemme osoittavat, että painopisteet tärkeälle toiminnalle painottuivat yleisesti ottaen sellin ulkopuoliseen aikaan, ulkoiluun, yhdessä olemiseen ja ryhmätoimintoihin sekä liikuntasalin käytön mahdollisuuteen. Mahdollisuus musiikin harrastamiselle nähtiin myös arvokkaana lisänä. Nuoret arvostavat henkilökunnan huomion kiinnittämistä osastolle tulevien vankien rekrytointiin, erityisesti päihteettömyyden ja väkivallattomuuden näkökulmasta.

Vankeinhoidossa kuntoutus pitää sisällään sosiaalisen kuntoutuksen keskeisiä periaatteita, joita ovat osallisuuden ja toimijuuden tukeminen, sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen sekä oman elämän hallintapyrkimysten tukeminen. Niiden taustalla vaikuttaa ymmärrys ongelmien kasautumisesta ja pitkittymisestä samalle yksilölle, jotka ovat johtaneet sosiaalisen toimintakyvyn heikkenemiseen. Kuntoutuksen tavoitteet voivat olla esimerkiksi arkielämän taitojen oppimista, päihteettömän arjen hallintaa, koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden harjoittelua tai tukea ryhmässä toimimiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Opinnäytetyömme tulosten mukaan tärkeitä toimintoja ovat erilaiset kuntouttavat ryhmät sekä ohjelmatoiminnat, joita nuorille kannattaisikin järjestää. Näissä toiminnoissa nousi esille erityisesti päihteettömyyteen, väkivaltaan, rikolliseen käyttäytymiseen, suuttumuksen hallintaan

sekä arjentaitoihin keskittyvät ryhmät. Arjentaitoihin keskittyvistä ryhmistä esiin nousi erityisesti kokkiryhvät. Edellisten toimintojen lisäksi kehittämisehdotuksena nousi esille vankilan ulkopuolisten toimintojen mahdollistamista, kuten retket ja perheleirit. Vertaistuen merkitys tuli myös esille, ja vertaisryhmiä sekä vankilan ulkopuolisia vertaistukipaikkoja sekä niihin tutustumista pidettiin tärkeänä. Myös työtoiminta koettiin tärkeäksi kuntouttavana toimintana. Vertaissuhteilla on myös erityisen merkittävä rooli syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten elämään. Ne vaikuttavat nuorten elämässä asenteiden, arvojen ja normien omaksumiseen sekä vuorovaikutustaitojen ja kognitiivisen ajattelun kehittymiseen. Ryhmään kuulumisen on tärkeimpiä nuoren sosiaalisia tarpeita ja ryhmän ulkopuolelle jääminen voi olla erityisen haitallista nuorten syrjäytymisen näkökulmasta. (Linna & Rantala 2014, 67-72.)

Vapaa-ajanviettomahdollisuudet ovat nuorille tärkeitä tekijöitä, joilla on suuri kuntoutuksellinen merkitys mielekkään vankeusajan suorittamisessa. Nuoret turhautuvat helposti, jonka vuoksi aktiviteettien tärkeys korostuu varsinkin suljetuissa laitosoissa. Vankilassa on tarjolla olosuhteisiin sopivaa ohjattua vapaa-ajantoimintaa sekä mahdollisuus harrastaa omaehtoisesti tiettyjä toimintoja (Rikosseuraamuslaitos 2013b). Opinnäytetyömme tuloksien mukaan vapaa-ajan toiminnoissa korostui edelleen yhteisen tekemisen mahdollisuus sekä tarve fyysisille tiloille, kuten ryhmätiloille tai yhteisille ajanviettotiloille. Tuloksissa nousi esille myös toiveet sijoittaa osastolle oma punttisali, pingispöytä, nyrkkeilysäkki tai biljardipöytä. Kannatusta saivat myös saunavuorot, lautapelit, kirjat ja lehdet, pelikonsoli ja nopat. Lisäksi hyvänä ideana pidettiin myös yhteistä ruoanlaiton mahdollisuutta.

Vankien kuntoutustarpeet tunnistetaan onneksi hyvin, sillä vankilassa kartoitetaan vankien työ- ja toimintakykyä sekä arvioidaan vankila-ajan hyödyntämisen mahdollisuuksia uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi. (Karsikas 2005, 17.) Opinnäytetyömme tuloksissa ilmeni, että osallistuminen erilaisiin kuntouttaviin ohjelmiin oli yleistä ja lähes kaikilla oli kokemusta yhdestä tai useammasta kuntouttavasta toiminnasta. Tuloksemme osoittavat myös, että lähes kaikilla nuorilla vangeilla on tarvetta yksilölliseen psykososiaaliseen tukeen. Tuen tarvetta koettiin erityisesti oman tulevaisuuden läpikäymiseen ja suunnitteluun, arjentaitojen oppimiseen sekä asunnon, koulu- tai työpaikan ja päihdehoidon saamiseen. Eniten hyötyä koettiin olevan yksilökeskusteluista, joissa voitiin keskustella omista henkilökohtaisista asioista turvallisesti luotettavan työntekijän kanssa. Työntekijän ja nuoren asiakkaan välisessä vuorovaikutussuhteessa korostuvat luottamuksen rakentaminen, nuorten yksilöllinen kohtaaminen sekä nuorten ongelmien ymmärtäminen tapauskohtaisesti. Nuoren syrjäytymiseen voidaan vaikuttaa luottamuksellisella ja yksilöllisellä vuorovaikutussuhteella. Nuori vastaanottaa neuvoja ja ohjeita parhaiten silloin, kun luottamus nuoren ja häntä auttavan henkilön välillä on olemassa. (Linna & Rantala 2014, 67-72.) Myös tarve nuorten osastolla työskentelevälle ohjaajalle on ilmeinen ja tarve sille, että osastolla on oma ohjaaja, joka vetää osastolla ryhmiä. Yksilölliseen keskustelumahdollisuuteen toivottiin myös jäävän resursseja. Ohjaajan läsnäolon koettiin myös rauhoittavan osastoa. Näitä

opinnäytetyömme tuloksia tukee Järvisen tutkimus (2015), jonka mukaan rikosseuraamustyön kentällä keskeisessä asemassa on vuorovaikutuksen kautta tehtävä työ, jolloin esiin nousee myös asiakas-työntekijäsuhteen merkityksellisyys. Kuntouttavan työskentelyn näkökulmasta onkin merkityksellistä, miten tässä asiakas-työntekijäsuhteen luomisessa ja ylläpitämisessä ollaan onnistuttu. (Järvinen 2015, 22.)

Riitta Granfelt (2008) on tutkinut nuorille järjestettävän WOP-ohjelman toimintaa vankilassa. Tutkimuksessa todetaan, että nuorten osastolla tulee olla omat vartijat, joiden tehtävänsisältöön tulee kuulua tavanomaista monipuolisempi ja intensiivisempi vuorovaikutus vankien kanssa. Vartijoiden rooli on toimia lähityöntekijöinä, minkä vuoksi heidän merkitys kuntoutusmyönteisen yhteisön rakentumisessa on merkittävä. Vartijoilla tulee myös olla mahdollisuus hankkia ohjelmatyön koulutusta ja tätä kautta hankkia pätevyys toimintaohjelmien ohjaajiksi. Lisäksi vartijoiden tulee saada työnohjausta. (Granfelt 2009, 97.) Valvontahenkilökunnan rooli korostui myös opinnäytetyömme tuloksissa. Valvontahenkilökunnan läsnäololla koettiin olevan suuri turvallisuutta tuottava tekijä vankilan arjessa. Lisäksi valvontahenkilökunnalta toivottiin enemmän osallistumista arjen toimintoihin sekä vuorovaikutuksellista otetta. Valvontahenkilökunnalta toivottiin ammatillista työtettä, joka sisälsi rentoa vuorovaikutuksellista kanssakäymistä vankien kanssa, mutta siten että vartija säilyttäisi samalla jämäkän roolin turvallisen toiminnan hallitsemisen suhteen. Rikosseuraamuslaitoksen linjauksissa yhtenä tärkeänä kehittämistyön kohteena onkin vankiloissa toteutettava lähityö. Teoreettisesti käsite kuntouttava lähityö voi tarkoittaa vuorovaikutusta, huolenpitoa, motivointia ja ohjausta päivittäisessä arjessa. Hyvin toteutuessaan lähityö yhdistää ongelmia ennaltaehkäisevän valvonnan ja kuntouttavan sekä aktivoivan vuorovaikutuksen. (Ylisassi, Seppänen, Uusitalo, Kalavainen & Piispanen 2016, 17-18, 34.)

7.3 Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaminen

Rikollisuudesta irrottautuminen ja sen tukeminen ovat olennaisia tekijöitä vankien syrjäytymiskiirteen katkaisemisessa. Granfelt (2015) mainitsee, että vapautuvien vankien asunnottomuutta on perusteltua lähestyä osana syrjäytymistä, eriarvoisuutta sekä osattomuutta. Rikollisuus, päihteet ja asunnottomuus ovat keskeisiä arjessa näkyviä ongelmia, jotka ilmenevät rikosseuraamusalan asiakkaiden arjessa. Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttavat tekijät ovat usein sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä sekä näiden yhdistelmiä. Sisäiset tekijät liittyvät ajatteluun, käyttäytymiseen ja asenteisiin sekä ulkoiset tekijät asumiseen, työhön, opiskeluun ja ihmissuhteisiin. Tulostemme mukaan rikollisuudesta irrottautumisen kynnyskysymyksenä on haasteet taloudellisen toimeentulon turvaamisessa. Lisäksi asunnon, työpaikan ja opiskelupaikan saaminen osoittautui tärkeäksi yhteiskuntaan integroitumisen mahdollistajana. Granfelt (2015) tuo esille tutkimuksessaan ”Asunto ensin -peri-

aate” korostuvan yksilön itsemääräämisoikeuden. Lisäksi hän korostaa oman asunnon merkittävyyttä rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttavassa desistanssiprosessissa. (Granfelt 2015, 11-24.)

Opinnäytetyömme tulosten mukaan työpaikan saamisella ja taloudellisen toimeentulon turvaamisella näyttää olevan asumisen lisäksi suuri yhdistävä merkitys rikollisuudesta irrottautumisessa. Vapautuvilla vangeilla on muita väestöryhmiä enemmän vaikeuksia kiinnittyä työelämään, jonka vuoksi työkykyiset vapautuvat vangit integroituvat yhteiskuntaan pääsääntöisesti sosiaaliturvariippuvuuden kautta. Lisäksi joidenkin vankien kohdalla suuret rikosperäiset korvaukset pitävät huolen siitä, että osa heistä tekee työtä ilman verokirjaa, vahvistaen harmaan talouden toimintaa. Yhteiskunta haluaa kuitenkin pitää kiinni integroititavoitteestaan ja uskoo, että vangeista tulisi yhteiskuntaan sopeutuvia, palkkatyöllä itseään elättäviä kansalaisia huolimatta siitä, että heidän hyvinvointiaan turvataan heikosti. Ongelmallista on myös kuitenkin se, että suurin osa vangeista vapautuu vankilasta ilman asuntoa suoraan kadulle. (Näkki 2006, 165.) Asunnottomuus koskettaa edelleen nykyisellä vuositasolla noin 2000 vankia. Erityisessä riskiryhmässä ovat juurikin nuoret, ja lyhyttä tuomiota suorittavat vangit. Rikosseuraamuslaitos on käynnistänyt vuonna 2016 tilanteen korjaamiseksi asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen, joka on osa laajempaa kansallista asunnottomuusohjelmaa (AUNE-hanke). (Rikosseuraamuslaitos 2017.)

Nuorten rikollisuutta ja sen syitä tutkittaessa on nostettu esiin eräitä keskeisiä nuorten rikokäyttäytymisen syitä. Yksilöiden kohdalla rikollisuutta selittäviä tekijöitä ovat muun muassa yksilölliset käyttäytymisalttiudet vuorovaikutuksessa ympäristötekijöiden kanssa ja varhaisen kasvuympäristön riskitekijät. Lisäksi rikollisuutta suosivien asenteiden oppiminen esimerkiksi mediasta ja vertaisryhmistä pidetään rikollista käyttäytymistä selittävinä tekijöinä. Näiden lisäksi merkittävä syy on rangaistukset, jotka heikentävät nuorten kiinnittymistä yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten parisuhteeseen ja työhön. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 347.) Opinnäytetyöhömme osallistuneista peräti kahdeksan oli ensimmäistä kertaa vankilassa. Hypenin (2004) tekemän tutkimuksen mukaan yli puolet vapautuneista palaa jossain vaiheessa takaisin vankilaan. Tämä ei kuitenkaan koske suurinta osaa vankilassa ensimmäistä kertaa olevia. Toisaalta tiedetään myös se, että nuoret uusivat rikoksia useammin ja nopeammin, kuin iältään vanhemmat rikosentekijät. (Hypen 2004, 31.) Tämän seurauksena voisikin todeta, että ensikertalaisiin nuoriin kannattaa panostaa. lästä johtuvan uusimisriskin lisäksi heillä on kuitenkin vielä suojaavana tekijänä usein se, että he ovat suorittamassa vankeusrangaistustaan ensimmäistä kertaa. Tällä on todettu olevan oleellinen vaikutus rikosten uusimisen suhteen.

Ihmissuhteilla on suuri merkitys muutoksen tukemisessa ja perheen tärkeys nousikin opinnäytetyömme tuloksissa tärkeänä muutosta ja rikollisuudesta irrottautumista tukevana voimavarana

esille. Vanhoilla ja rikollista elämäntapaa tukevilla kaveripiireillä nähtiin olevan oleellinen vaikutus rikollisuudesta irrottautumisen suhteen, ja osa näkikin vanhoista rikollisuutta tukevista kaverisuhteista luopumisen yhtenä muutosta tukevana tekijänä. Nuorten rikollisten sosiaalisia suhteita käsittelevän teoksen (Kivivuori 2011) mukaan nuorisoriikollisuuden ilmentymää selittävä merkityksellinen tekijä on ryhmäytyminen, eli rikosaktiiviset nuoret etsiytyvät samaan kaveripiiriin. (Kivivuori 2011, 94.) Rikosten uusimisen ehkäisemisen kannalta olennaista olisikin nuorten kiinnittyminen uudenslaisiin verkostoihin, jotka eivät tue nuorten rikoskäyttäytymistä vaan päinvastoin.

Päihdeongelmaisten rikollisuuden ja vankien päihdeongelmien yleisyys ovat olleet tiedossa jo pitkään, mutta ongelmien laajuudesta ei ole ollut kuitenkaan sen tarkempaa tietoa. Päihteidenkäyttöä sekä rikollista käyttäytymistä käsitteleviä ohjelmia on kehitetty ja niitä käytetään vankilan kuntouttavassa toiminnassa. Vankeuteen johtaneen rikollisuuden yleisyys ja sen huomiointi tulisi ottaa laajemmin huomioon suunniteltaessa ja kehitettäessä päihdehoitoa sekä ennaltaehkäisevää työtä. (Pitkänen, Kaskela, Tourunen & Tyni 2016, 138.) Vankien päihdeongelmat nousivat myös aineistostamme esiin. Opinnäytetyön tulosten mukaan yhtenä tärkeänä muutoksen mahdollistajana nähtiinkin päihdeongelmat ja niiden hoitaminen. Päihteiden käytön lopettamisella nähtiinkin olevan oleellinen vaikutus rikoksettoman elämäntavan edistäjänä. Tulos on siinäkin mielessä huomionarvoinen, sillä haastattelurungossa ei kysytty yhdessäkään kohdassa päihteidenkäyttöön tai päihdeongelmaan liittyviä asioita. Silti päihdeongelmaan vaikuttaminen nousi useammassa teemassa esille ja sillä nähtiin olevan suuri merkitys rikollisuudesta irrottautumisessa. Päihdekuntoutuksen kehittäminen rikostekijöille on suuri haaste, joka Rikosseuraamuslaitoksen lisäksi koskee myös päihdepalveluyksikköjä sekä kuntasektoria. Rikosseuraamusasiakkaat edustavat marginaalissa elävää päihdeongelmaisten ryhmää, mikä lisää kehittämisen tarvetta kuntoutus- ja kuntoutusjatkumoiden kehittämisen suhteen. (Rantanen, Lindqvist, Lindström, Vuorinen & Weckroth 2016, 11.)

Valvotun koevapauden hyödyntäminen nousi opinnäytetyömme tuloksissa esille vapautumisen nivelvaiheen tukemisessa. Tulosten perusteella valvotulla koevapaudella on suuri merkitys mahdollistaen pehmeämmän laskun siviiliin ennen varsinaista vankilasta vapautumista. Valvottu koevapaus valmentaa normaalien elämäntaitojen harjoittelussa, kuten päivärytmin noudattamisessa ja asumisesta sekä opiskeluista huolehtimisesta. Tämänkaltaisen omasta elämästä huolehtiminen ja vastuunotto lisäävät kiinnittymistä uudenslaisiin rikoksettomuutta edistäviin tekijöihin ja tätä kautta mahdollistaa vaiheittaisen yhteiskuntaan integroitumisen. Irina Remes on pro gradu-tutkielmassaan (2010) tutkinut vankien kokemuksia valvotusta koevapaudesta. Tutkimus osoittaa, että valvotussa koevapaudessa olleille kokemus valvotusta koevapaudesta on ollut merkityksellinen, mikä on edistänyt sosiaalisten suhteiden vahvistumista ja vapauden kokemusta. Erityisen merkityksellistä valvottu koevapaus on ollut elämän hallintaa lisäävänä tekijänä niiden kohdalla, joilla on ollut aiemmin päihdeongelma. Lisäksi kertomukset

valvotusta koevapaudesta sekä sen merkityksestä osittavat, että valvotulla koevapaudella on mahdollista monin eri tavoin edistää vankeudesta vapautuvien ihmisten elämänhallintaa ja tätä kautta auttaa heitä jälleen yhteiskuntaan integroitumisessa. (Remes 2010, 1, 69.)

Oppiminen vanhoista käyttäytymismalleista ja opettelemalla uusia toimintamalleja vanhojen tilalle, voidaan nähdä vahvistavana tekijänä rikollisuudesta irrottautumisessa. Aineistostamme nousseiden tulosten mukaan vaikeat elämäntilanteet auttaa näkemään asioita kokemuksellisen oppimisen kautta. Tällä keinoin ne voidaan nähdä myös muutosta vahvistavina tekijöinä. Aikaisemmista kokemuksista voidaan ottaa opiksi ja sitä kautta välttää sellaisia tekijöitä, jotka saattavat ajaa takaisin vanhoihin totuttuihin rikollisuutta tukeviin käyttäytymismalleihin. Tämä pitää sisällään tekijöitä, jotka altistavat palaamaan uudestaan päihteiden käyttöön tai rikollisuutta tukevan kaveripiirin pariin. Tulosten mukaan uusien toimintamallien ja ongelmanratkaisukeinojen löytäminen nähtiin myöskin tärkeiksi tekijöiksi muutoksen saavuttamisessa. GLM-malli korostaa yksilön vahvuuksia, jonka keinoin pyritään kehittämään yksilön sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja sekä valmentamaan henkilöä elämään sosiaalisesti hyväksyttävää, henkilökohtaisesti tyydyttävää sekä mielekästä elämää. Teorian mukaan yksilö tavoittelee toiminnallaan mielekkään elämän eri osa-alueita (ensisijaisia tarpeita), mutta käyttää väärin tapoja (toissijaiset tarpeet), koska omaa puutteelliset ongelmanratkaisutaidot. Rikollinen käyttäytyminen on seuraus puutteellisesta elämänsuunnitelmasta, mikä heijastaa suoraan tai epäsuorasti ensisijaisten tarpeiden tavoittelua. GLM-mallissa tarkoituksena on muodostaa käsitys henkilön elämän suunnitelmasta ja siihen sisältyvistä ensisijaisista tarpeista ja näiden merkityksistä. Rikollista käyttäytymistä pyritään vähentämään muokkaamalla toissijaisia tarpeita siten, että ensisijaisten tarpeiden tyydyttämiseen käytettäisiin sosiaalisesti hyväksyttäviä toissijaisia tarpeita antisosiaalisten sijasta. (Tyni 2015, 65-66.)

Aineistostamme esiin tulleiden tulosten perusteella osalla kuntoutukseen osallistuneista oli kokemusta uusien toimintamallien muodostumisesta. Yhtenä esimerkkinä ilmenivät onnistumisen kokemukset, jotka liittyivät rikosten tekemiseen. Näiden kautta nuoret olivat saaneet muiden hyväksyntää ja kokemuksen tuntee olevansa hyviä jossakin. Kuntoutusohjelmiin osallistumisen kautta pystyttiin saavuttamaan onnistumisen kokemuksia ja hyväksyntää toimimalla uudella tavalla, kuten muita auttamalla, oikein toimimalla sekä opettelemalla uusia taitoja. Uudenlaista hyvää koettiin saavutettavan myös urheilulla, päihteistä kieltäytymällä, omien vahvuuksien löytämisellä opiskelun tai työnteon suhteen, arkielämäntaitojen oppimisella, vuorovaikutustaitojen paranemisella sekä omaan elämänhallintaan vaikuttamalla. Näiden kautta koettiin löytävän uudenlaista hyvää elämässä rikollisen toiminnan tilalle, joka mahdollistaa sitä kautta rikollisuudesta irrottautumisen ja yhteiskuntaan takaisin integroitumisen.

8 Pohdinta

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyöprosessia ja refleктоimme omaa ammatillisuutta. Lisäksi pohdimme tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta, sekä tuomme esille oman näkökulmamme tutkimuksemme hyödyllisyydestä. Lopuksi tuomme esille meidän kehittämisideoita sekä pohdimme jatkotutkimusehdotuksia.

8.1 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista ja omaa ammatillisuuden reflektionia

Opinnäytetyöprosessi oli opettavainen, vaativa ja antoisa kokemus. Koemme, että kokonaisuudessaan noin puolivuotta kestänyt prosessi vahvisti ja syvensi omaa oppimistamme sekä ammattiosaamista. Lisäksi opinnäytetyöprosessi loi uudenlaista lähestymiskulmaa rikosseuraamusalalla tehtävään työhön näin tutkimuksellisesta perspektiivistä käsin. Koemmekin opinnäytetyön lisänsen erilaista inspiraatiota myös rikosseuraamusalan perustyön tekemiselle. Opinnäytetyöprosessin vaativin osa oli ehdottomasti opinnäytetyöhön kuluva aika ja sen löytäminen. Pystyimme kuitenkin tekemään työtä paljon itseksemme kumpikin omilla tahoillamme, hyödyntäen reaaliajassa toimivaa verkkoympäristöä. Kokonaisuutta ajatellen koemme, että parityöskentely toimi meillä erittäin hyvin ja olimme erittäin tyytyväisiä päätökseemme toteuttaa opinnäytetyö parityönä. Tätä ajatusta oli tukemassa jo prosessin alusta alkaen yhteiset näkemyksemme opinnäytetyöstä ja tavoitteemme kohtasivatkin jo heti opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa. Kaiken kaikkiaan pidimme muutamia yhteisiä työskentelypäiviä, ja muuten olimme aktiivisesti tekemisissä toistemme kanssa puhelimitse sekä sähköpostilla. Monimuoto-opiskelijoina tällainen työskentelytapa tuntuikin meille luontaiselta, sillä olimme tottuneet työskentelemään ja tekemään ryhmitöitä samalla tapaa koko koulutuksen ajan. Kirjoittamisen kannalta olemme kokeneet koko koulutuksen ajan, että tuotamme keskenään hyvin samankaltaista tekstiä. Opinnäytetyön tekeminen vahvisti tätä käsitystä ja toimi vahvuutenamme koko prosessin ajan.

Nuorten haastattelut koimme hyvin antoisiksi ja pystyimme hyödyntämään niissä omaa ammatillista ja menetelmällistä osaamistamme. Toinen meistä oli ammattilainen toimimaan nuorten kanssa ja toinen vankien kanssa. Uskomme, että tällä oli suuri vaikutus hyvin onnistuneisiin ja miellyttäviin haastattelutilanteisiin. Haastattelut sujuivat suunnitelmiamme mukaan ja olimme tyytyväisiä ennalta tekemäämme teemahaastattelun runkoon. Aineistoa analysoidessamme ja työn tuloksia avatessamme oivalsimme, että vastauksia kysymyksiimme nousi esiin myös epäjohtonmukaisesti muiden kysymysten yhteydessä. Näin ollen se toi haasteita luokitteluvaiheessa, kun poimimme haastateltavien pohdintoja oikeiden teemojen alle. Tähän haasteeseen kuitenkin auttoi se, että aineistoa luki uudelleen moneen kertaan ja keskeiset tulokset ikään kuin saturoituivat mieleen. Uskomme tämän auttaneen meitä myös myöhemmin johtopäätösten

tekemisessä, sillä opinnäytetyömme teoriapohjan ja aineiston yhteensovittaminen tuntui selkeältä ja saumattomalta.

Vankien haastattelut sujuivat suunnitelmien mukaan ja yhteistyö Helsingin Vankilan kanssa oli mutkatonta. Tämän koimme johtuvan osittain siitä, että toinen opinnäytetyön tekijöistä työskenteli siellä, joka helpotti sekä nopeutti osaltaan asioiden hoitamista. Vasta Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistoon mennessämme koimme ensimmäisen takaiskun. Heti ensimmäisenä sovittuna haastattelupäivänä jouduimme kokemaan karvasta pettymystä siitä, ettei yhtään haastateltavaa saapunut paikalle. Tämä turhautti meitä suuresti ja aloimme välittömästi miettimään varasuunnitelmaa työmme toteutumisen suhteen. Mietimme, että joutuisimmeko hankkimaan lisää haastateltavia vankilasta ja pienentämään verrokkiryhmää. Onneksi kuitenkin tilanne oli muuttunut seuraavalla yrityskerralla ja paikalle saapui kaikki ennalta sovitut haastateltavat. Tämä loi uutta luottamusta opinnäytetyömme suunnitellulle etenemiselle ja lopulta saimmekin tehtyä kaikki kuusi haastattelua myös yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaille.

Opinnäytetyön tuloksia tarkasteltaessa yllättävintä oli huomata tulosten vähäiset eroavaisuudet vankien ja ehdonalaisesti vapautuneiden kesken. Olimme alustavasti arvioineet vastausten eroavan enemmän toisistaan. Tämän kautta jouduimmekin miettimään uudestaan, miten tuloksia kannattaisi tuoda esille. Opinnäytetyömme kohderyhmän erot olivat myös osittain yllättäviä. Suurin osa haastateltavista oli tai oli ollut ensimmäistä kertaa vankilassa, mutta silti heillä oli paljon kokemusta erilaisista kuntouttavista ohjelmista ja toiminnoista. Lisäksi haastateltavat asuivat tai olivat asuneet hyvin erilaisilla vankilan asuinosaistoilla. Osa oli ollut myös avolaitoksessa ja valvotussa koevapaudessa. Eriytyisen yllätyksellistä meille oli se, että nuorilla vangeilla ja ehdonalaisesti vapautuneilla oli kaikilla läheisiä, tukea antavia ihmisiä ympärillään ja usealle heistä oli myös tulossa perheenisäystä.

Opinnäytetyömme aihe oli työelämälähtöinen tilaustyö, jonka alkuvaiheessa saimme tukea Etelä-Suomen rikosseuraamuslaitoksen aluekeskuksen kehityspäälliköltä. Kävimme muutaman kerran neuvotteluja opinnäytetyöhömmme liittyvistä odotuksista ja muokkasimme aiheen palvelemaan työltä odotettavia tuloksia. Saimme opinnäytetyöprosessin ajan tukea sekä ohjaavalta opettajalta ja tarvittaessa työelämänedustajalta. Helsingin vankilassa emme tarvinneet käytännön asioihin apua, koska toinen meistä työskenteli siellä jo valmiiksi. Nuorten vankien valintaan saimme apua nuorten osaston kehittämistyöstä vastaavalta projektityöntekijältä. Hänen ansiosta meidän ei tarvinnut miettiä, miten hankkisimme tutkimuksen näkökulmasta riittävän luotettavan otannan haastateltavia. Näin varmistuimme myös siitä, ettei omat mielipiteemme ja vankituntemuksemme vaikuttaisi haastateltavien valintaan. Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimiston rikosseuraamustyöntekijöiltä saamamme apu oli äärimmäisen tärkeää ja heidän avulias suhtautuminen opinnäytetyöhömmme todella kiitettävää.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut ehdottomasti koko ammattikorkeakouluopintojen vaativin, mutta antoisin projekti. Opinnäytetyön tekeminen opetti meille erityisesti tutkimustyöstä ja siihen perehtyminen lisäsi käsitystämme myös koko rikosseuraamusalalla tehtävä tutkimustyötä kohtaan. Ammatillisuutemme kannalta koemme tämän hyvin merkitykselliseksi. Haastattelut ja rikosseuraamusalan asiakkaiden kohtaaminen tutkijan näkökulmasta tuntui aluksi hämmentävältä, mutta haastatteluiden edetessä oivalsimme sen lisäävän myös ammatillista kasvuamme. Tutkimustyössä hyvin olennaista on ollut eettinen pohdinta, jonka olemmekin kokeneet vahvistaneen myös omaa ammatillisuuttamme. Tutkimustyössä nousi vahvasti esille luotettavuuden ja eettisyyden periaatteet. Niihin tutustuminen ja niiden tarkka noudattaminen ovat lisänneet myös omaa huolellisuuttamme rikosseuraamusalan ammatillisina.

Olemme opinnäytetyöprosessin kokonaisuuteen tyytyväisiä ja koemme tehneemme lupaaamme työn sovituissa aikataulussa. Uskomme tästä tutkimuksesta olevan hyötyä nuorten osaston toimintakokonaisuuden kehittämässä ja antavan uutta näkökulmaa myös muille rikostaustaisten nuorten kanssa työskenteleville. Koemme saavuttaneemme omat tavoitteemme ja yllätimme itsemme loppurutistuksen aikana, jolloin opinnäytetyön teko sai kunnolla tuulta siipien alle ja työ valmistui tavoiteaikataulustamme jopa hieman etuajassa.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kumpikaan meistä tämän opinnäytetyön tekijöistä ei ole kokenut tutkija, joten kiinnitimme eettisyyden ja luotettavuuden periaatteisiin erityistä huomiota koko opinnäytetyöprosessin ajan. Näin pyrimme varmistamaan, että tämä opinnäytetyö antaa luotettavaa ja eettisesti hyväksyttävää tutkimustietoa. Pohtiessamme opinnäytetyöprosessiamme kokonaisuutena, koimme onnistuneemme noudattamaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita jokaisessa prosessin vaiheessa koko tutkimusprosessin ajan. Otimme huomioon opinnäytetyön prosessissa myös sen, että toinen meistä tunsu osan haastateltavista entuudestaan ja oli kuullut heidän näkemyksiään vankien tarpeista Helsingin vankilassa aikaisemminkin.

Korostaaksemme opinnäytetyön luotettavuutta asetuimme tutkijan ja haastattelijan rooliin, sekä tarkastelimme tutkimuksemme aineistoa vain näistä rooleista käsin. Emme antaneet aiemmin esille tulleiden tietojen ja ennako-oletusten vaikuttaa tutkimuksemme tuloksiin tai niiden analysointiin. Tämän pystyimme todentamaan luotettavaksi sillä, että päädyimme samoihin tuloksiin, vaikka toinen meistä ei tuntenutkaan haastateltavia entuudestaan. Kiinnitimme tähän myös erityistä huomiota haastattelutilanteissa ja pyrimmekin esittämään kysymyksemme mahdollisimman avoimina sekä välttämään johdattelevia lisäkysymyksiä. Otimme tämän huomioon myös jo suunnitteluvaiheessa, kun päädyimme tekemään haastattelut yhdessä. Näin minimoimme mahdollisuuden myös sille, että aiemmat tiedot haastateltavista vaikuttaisivat tulosten analysointiin. Alustavasti pohdimme sitä, mitä vaikutuksia ennakkotiedoilla voisi tulosten

kannalta olla. Huomasimme kuitenkin, etteivät ne olleet merkityksellisiä tutkimusaineistoa analysoitaessa. Opinnäytetyömme tulokset nousivat suoraan haastateltavien vastauksista ja oli luonnollista perustaa tulokset suoraan haastatteluissa esille tulleiden aineistojen pohjalle.

Luotettavuuden kannalta sekä tutkijoiden että haastateltavien sitoutuminen prosessiin oli tärkeää virhemahdollisuuksien minimoimiseksi. Tiedotimme etukäteen haastateltaville osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja olimme iloisesti yllättyneitä siitä, ettei kukaan kieltäytynyt haastattelusta. Tämä lisäsi käsitystä sille, että haastateltavat kokivat opinnäytetyömme merkitykselliseksi, joka nosti mielestämme vastausten laatua antaen sisällöltään hyvin rikasta aineistoa. Tutkimuksemme luotettavuutta lisää se, että kaikki haastateltavat sitoutuivat vapaaehtoisesti haastateltaviksi, eikä kukaan heistä halunnut keskeyttää haastattelutilannetta. Haastateltavat kokivat haastattelutilanteet mielekkäiksi tilanteiksi ja pitivät tutkimusta tärkeänä. Opinnäytetyön tulosten luotettavuuden ja monipuolisuuden vuoksi, koimme tärkeäksi, että haastateltaviksi kohdentui mahdollisimman heterogeeninen ryhmä kohderyhmämme sisältä. Huolehdimme, että haastateltavat olivat tietoisia heidän anonymiteettinsä säilymisestä, joka rohkaisi heitä olemaan rehellisiä ja he pystyivät puhumaan suoraan sekä avoimesti.

Opinnäytetyömme luotettavuutta lisää, että haastattelimme nuorten vankien lisäksi verrokki-ryhmänä saman ikäisiä ja samaa sukupuolta olevia ehdonalaisesti vapautuneita. Vaikka aluksi ajattelimme, että vastaukset näiden ryhmien välillä voisivat olla erisuuntaisia keskenään, huomasimme kuitenkin opinnäytetyöprosessin edetessä, ettei niin ollutkaan. Vastaukset olivatkin yllättävän samansuuntaisia keskenään ja näin ollen kyllästivät tuloksiamme huomattavasti. Tämä lisäsi niin ikään tulostemme yleistettävyyttä ja tuloksiamme voidaankin hyödyntää myös yleisemmällä tasolla samantapaisten ilmiöiden tarkastelussa. Opinnäytetyömme tulosten tulokset ovat vertailukelpoisia muiden aikaisempien tutkimusten kanssa, ja tulostemme luotettavuutta lisää se, että ne olivat keskenään yhteneväisiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Arvioimme tarkasti opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä jokaisessa opinnäytetyöprosessin vaiheessa, sillä opinnäytetyöprosessissa edellytetään ammattieettisten ja tutkimuseettisten periaatteiden noudattamista. Jokaisessa prosessimme vaiheessa olemme pyrkineet täydelliseen rehellisyyteen ja huolellisuuteen välttääksemme tahattomien virheiden syntymistä. Olemme onnistuneet tässä mielestämme kiitettävästi, sillä peilasimme keskenämme omia näkemyksiämme siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Omien näkemystemme pohjana käytimme ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettisiä periaatteita. Nämä periaatteet ovat: tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyys ja tietosuojat. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017a.) Kysyimme myös aina tarvittaessa muiden opinnäytetyöhömmme liittyvien yhteistyötahojen näkemyksiä sellaisista asioista, joista

olimme epävarmoja. Pidimme myös opinnäytetyön ohjaavaa opettajaa ajan tasalla tekemisistämme ja kävimme keskustelua aktiivisesti opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa.

Opinnäytetyön tekijöinä olemme vastuussa siitä, että haastateltavat ovat ymmärtäneet opinnäytetyöhömmme liittyvät oleelliset asiat, ja että he ovat saaneet kaiken tarpeellisen informaation ennen kuin lupautuivat antamaan meille haastattelun. Tätä olemme noudattaneet kertomalla haastateltaville heidän oikeuksistaan ja vapaaehtoisuudestaan. Olemme kertoneet heille tutkimuksestamme, sen aiheesta ja siitä, mitä osallistuminen opinnäytetyöhömmme konkreettisesti tarkoittaa. Olemme jakaneet tietoa haastateltaville etukäteen saatekirjeessä ja huolehtineet, että haastateltavat ovat ymmärtäneet opinnäytetyömme aiheen ja sen tarkoituksen. Olemme lisäksi pyytäneet haastateltavilta kirjalliset suostumukset opinnäytetyöhömmme osallistumisesta ja painottaneet edelleen osallistumisen olevan vapaaehtoista sekä heidän oikeuttaan keskeyttää osallistuminen koska tahansa ilman syytä.

Opinnäytetyöntekijöinä olemme myös vastuussa opinnäytetyöhömmme osallistuneiden haastateltavien identiteettisuojasta ja tietojen täydellisestä luottamuksellisuudesta. Tämä on edellyttänyt meitä kiinnittämään erityistä tarkkuutta aineiston keruun toteuttamiselle ja sen säilyttämiselle turvallisesti. Valmiissa opinnäytetyössämme olemme huolehtineet, että kirjoitusasu on haastateltuja kunnioittavaa. Haastattelutilanteissa kiinnitimme erityisesti huomiota kohteliaisuuteen ja haastateltavien ihmisarvon kunnioittamiseen. Huomioimme näitä muun muassa kiinnittämällä huomiota tilanteesta johtuvaan henkiseen ja fyysiseen rasitukseen sekä tunnekokemuksiin (pettymys, ilo, suru, viha, häpeä, turhautuminen jne.), sekä olimme varautuneet tarvittaessa niiden läpikäymiseen ja niistä johtuvaan keskeyttämisen mahdollisuuteen.

Yksityisyyden suojaa koskevia periaatteita olemme noudattaneet huolehtimalla, että tutkimusaineisto on suojattu ja säilytetty huolellisesti sekä hävitetty asianmukaisesti. Valmiissa opinnäytetyössämme haastateltavien tunnistetiedot on poistettu. Erityistä huomiota kiinnitimme myös suoriin aineisto-otteisiin ja pohdimme niitä erityisesti tunnistamisen näkökulmasta. Tässä kohden käytimme myös erityistä tarkkuutta pohtiessamme sitä, mitä epäsuoria tunnisteita julkaistavan otteen yhteyteen jätetään, mitä pelkistetään ja mitä jätetään kokonaan pois.

Ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettisten periaatteiden lisäksi olemme pohtineet opinnäytetyömme raportoinnissa seikkoja, jotka voisivat loukata tieteellisiä käytäntöjä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017b.) Tieteellisen käytännön loukkauksien ja vilppien eri muotojen syntymisen estämiseksi, olemme kiinnittäneet erityistä tarkkuutta huolellisuuteen esimerkiksi lähdeviitteiden merkitsemisessä. Lisäksi olemme pyrkineet ylläpitämään yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä sekä tulosten esittämisessä. Hyvän tieteen käytän-

nön mukaista on myös kunnioittaa muiden tutkijoiden työtä ja saavutuksia. Siksi olemme kiinnittäneet erityistä huomiota oikeaan viittaamistekniikkaan viitatessamme aikaisempiin tutkimustuloksiin sekä pyrkineet huolelliseen tutkimustulosten raportointiin.

8.3 Opinnäytetyön hyödyllisyys, kehittämisideat ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää nuorten, miespuolisten vankien erityistarpeita heidän omien näkemystensä kautta, sekä tuottaa tietoa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projektin työntekijöille nuorten vankien erityistarpeista. Tarkoituksena oli lisäksi tutkimustiedon tuottaminen Helsingin vankilaan avattavan nuorten osaston toimintakokonaisuuksien suunnittelua varten.

Opinnäytetyömme avaa nuorten vankien erityistarpeita vankeusaikana. Uskomme että nuorilta saatujen kehittämisehdotuksien huomioiminen nuorten osaston kehittämistyössä auttaa muodostamaan selkeämmän toimintakokonaisuuden, joka palvelee suoraan nuorten vankien tarpeita. Opinnäytetyö avaa myös nuorten näkemyksiä keinoista, joiden avulla he voisivat saavuttaa mielekkään elämän hallinnan. Lisäksi tutkimus tuottaa tietoa nuorten näkemyksistä erilaisiin keinoihin, joiden avulla he uskovat pääsevänsä irrottautumaan rikollisuudesta, ja integroitumaan takaisin yhteiskuntaan. Tämän kautta uskomme tästä tutkimustiedosta olevan hyötyä myös kaikille nuorten rikosseuraamusasiakkaiden kanssa työskenteleville yksiköille.

Opinnäytetyöntulosten pohjalta löysimme omia kehittämisideoita nuorten osaston toiminnan suunnitteluun. Tulimme siihen tulokseen, että nuorten osasto olisi hyvä pitää erillään muusta vankilasta, minkä lisäksi osaston toiminta tulisi perustua avoimuuteen, luotettavuuteen ja päihitteettömyyteen. Lisäksi nuorten osastolle tulisi järjestää enemmän aktiivitoimintoja, sillä nuorilla on selkeä tarve purkaa ylimääräistä energiaa. Turvallisen toiminnan takaamiseksi nuorten osastolle tulisi valita omat vartijat, jotka osallistuisivat osaston toimintoihin aktiivisina, nuoria tukevana aikuisina. Vartijoiden tulisikin olla kiinnostuneita nuorten kanssa tehtävästä lähityöstä sekä ohjelmatoiminnoista. Lisäksi nuorten osastolla tulisi olla oma toiminnasta vastaava ohjaaja sekä moniammatillinen työryhmä takaamaan laadukkaan toiminnan sisällön. Toiminnan vakiinnuttua nuorten osaston ohjelmassa voitaisiin hyödyntää mentoriapuna esimerkiksi päihitteettömällä osastolla olevia yhteisökuntoutukseen osallistuvia vanhempia vankeja, jotka voisivat toimia kuntoutuksellisena esimerkkinä nuorille. Tämä tuli esille myös tutkimustuloksissa, jossa puhuttiin vertaistuen merkityksestä. Yhtenä vertaistuen muotona voisi näin ollen toimia vankilassa olevat vanhemmat vangit, joilla on paljon samanlaisia kokemuksia kuin nuorilla ja jotka tavoittelevat muutosta ja rikollisuudesta irrottautumista. Mentoritoiminta voisi tapahtua aluksi esimerkiksi yhteisten pallopelien kautta, ja edetä sitä kautta mahdollisesti jonkinlaiseen ryhmätoimintaan. Nuorille tulisi myös suunnitella erilaisia yksilöllisiä ja räätälöityjä palveluita van-

keusajalle ja sen jälkeen. Tämän tukena kannattaisi hyödyntää erilaisia ulkopuolisia toimitsijoita osana osaston toimintaa, sekä tehdä aktiivista verkostotyötä rikosseuraamuslaitoksen sisällä ja kuntien sekä kolmannen sektorin kanssa.

Pohtiessamme opinnäytetyömme jatkotutkimuksen aihetta, pidämme tärkeänä nuorten osaston toiminnan sisällöllistä arviointia ja kehittämistä. Tämän kautta olisi mahdollista kehittää toiminnalle selkeä ideologia ja teoreettinen viitekehys, johon nuorten osaston toiminta pohjaisi. Mentoritoiminnan kehittämisestä ja vaikuttavuudesta haluaisimme myös tulevaisuudessa lukea enemmän ja pidämmekin sitä hyvänä jatkotutkimusaiheena myös tälle opinnäytetyöllemme. Lisäksi nuorten osaston toiminnan vakiinnuttua yhtenä jatkotutkimuksen aiheena näkisimme vaikuttavuustutkimuksen, jossa tutkittaisiin nuorten osaston toiminnan vaikutusta nuorten vankeiden kuntoutumiseen. Viimeisenä, mutta ei suinkaan vähempiarvoisena tutkimusaiheena näemme seurantatutkimuksen. Seurantatutkimuksen siitä, mitä nuorille tapahtuu osastojakson jälkeen jatkopolkujen aikana ja vapautumisen jälkeen.

Lähteet

Andrews, D & Bonta, J. 2007. Risk-Need-Responsivity. Model of Offender Assessment and Rehabilitation. Her Majesty the Queen in Right of Canada.

Arola-Järvi, A. 2012. Suunnitelmallisen vankeusajan käsikirja. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, oppikirja 1/2012. Tampereen yliopistopaino Oy.

Bonta, J. 2003. Rikollista käyttäytymistä selittävät teoriat. Teoksessa Järvenpää, R. & Kempas, M. (toim.) 2003. What Works. - Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa? Vankeinhoidonkoulutuskeskuksen oppikirja 1/2003. Vantaa: Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. WSOYpro Oy, Helsinki.

Fortune, C-A & Ward T. 2014. Integrating Strength-Based Practice with Forensic CBT. The Good Lives Model Of Offender Rehabilitation. Teoksessa Tafrate, R & Mitchell, D. Forensic CBT: A Handbook for clinical practice. Published by John Wiley & Sons, Ltd.

Granfelt, R. 2008. Osalliseksi omaan elämään - Work out -ohjelma nuoren vangin tukena. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 4/2008. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala

Granfelt, R. 2014. Asunto vai rikoksettomuus ensin? Asumissosiaalisen työn tuella irti asunnottomuudesta ja rikollisuudesta. Teoksessa Sosiaalityö ja Sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Linderborg, H & Suonio, M, Lassila, T (toim.). Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014. Suomen yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Haapasalo, J. 2006. Kasvu ympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos/Nuorisotutkimusseura. Nuorisosiain neuvottelukunta. Hakapaino Oy. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.

Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos/Nuorisotutkimusseura. Nuorisosiain neuvottelukunta. Hakapaino Oy. Helsinki.

Kananen, J. 2015a. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Suomen Yliopistopaino. Juvenes Print.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Suomen Yliopistopaino. Juvenes Print.

Kananen, J. 2015b. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Suomen Yliopistopaino. Juvenes Print.

Karsikas, V. 2005. Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala.

Karvonen, S & Kestilä, L. 2014. Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-osaisuus. Teoksessa Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (Toim.) 2014. Suomalaisen hyvinvointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen yliopistopaino Oy, Juvenes Print, Tampere.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Tuusula: Kirjapaino Jaarli Oy.

Kivivuori, J. 2011. Rikollisten veljeys. Kriminologisia näkökulmia rikollisten sosiaalisiin suhteisiin. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus Acta Poenologica 1/2011. Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes print, Tampere.

Kivivuori, J. 2013. Rikollisuuden syyt. Hansaprint, Vantaa.

Kivivuori, J & Linderborg, H. 2009. Lyhytaikaisvanki. Tutkimus lyhytaikaisvankien alinoloista, alämätkulusta ja rikollisuudesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2009. Hakapaino, Helsinki

Kyngäs, M. 2000. Vankeus miehen elämätkulussa: tutkimus nuorena rikosentekijänä vankilaan tuomittujen miesten lapsuudesta, vankeusajasta ja vankeuden jälkeisestä elämästä. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Tietosanoma, Helsinki.

Laitinen, A & Nyholm, M-L. 1995. Luvaton nuoruus. Painatuskeskus Oy, Helsinki.

Montiuk, L. 2003. Rikollista käyttäytymistä selittävät teoriat. Teoksessa Järvenpää, R. & Kempas, M. (toim.) 2003. What Works. - Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa? Vankeinhoidonkoulutuskeskuksen oppikirja 1/2003. Vantaa: Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Muiluvuori, M-L., Blomster, P., Laurila, T., Lavikkala, R., Linderborg, H. & Tyni, S. 2016. Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2015. Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 12/2011. Edita publishing Oy.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan abc. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014 Ihmisen psykologinen kehitys. PS-kustannus, Jyväskylä.

Näkki, P. 2006. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 2006:38. Yliopistopaino, Helsinki

Pitkänen, T. Kaskela, T. Sasu, T & Tourunen, J. Päihdehoitoon hakeutuneiden rikollisuus. Rekisteri- ja hoitotietoihin perustuva seurantatutkimus vankeusrangaistukseen tuomituista päihdehoidon asiakkaista. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2016. Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Rantanen, T. Lindqvist, M. Lindström, J. Vuorinen, P & Weckroth, A. Yhteistyötä, valvontaa ja kokonaisvaltaista kuntoutusta. Tutkimus valvotun koevapauden ja päihdekuntoutuksen yhdistämisestä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 3/2016. Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Raunio, K. 2010. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Bookwell Oy, Jyväskylä.

Salmi, V. 2006. Sosiaalinen pääoma ja nuorisoriikollisuus. Teoksessa Honkatukia P. & Kivivuori J. (toim.) 2006. Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos/Nuorisotutkimusseura. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Hakapaino Oy. Helsinki.

Salmi, V., Suonpää, K. & Virtanen, M. 2015. Teoksessa Helsingin yliopisto 2015. Rikollisuus-tilanne 2014. Rikollisuuskehitys tilastojen valossa. Valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsingin yliopisto katsauksia 4/2015.
Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. WSOY, Helsinki.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjayhtymä Oy, Rauma.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Itä-Suomen yliopisto, Suomen yliopistopaino Oy, Joensuu.

Vikki-Ripatti, S. 2011. Teoksessa Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Toim. Lavikala, R & Linderborg, H. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus 2/2011. Tampereen yliopistopaino Oy-Juvenes Print, Tampere.

Yletyinen, A. 2015. Olemassaolon häpeä. Häpeänmerkitys pitkään traumatisoituneen trauma-psykoterapiassa. Teoksessa Suokas-Cunliffe, A. (toim.) Häpeästä myötätuntoon. Näkökulmia vakavaan traumatisoitumiseen. Traumaterapiakeskus ry, Helsinki.

Verkkojulkaisut

Aaltonen, M. 2010. Nuorten aikuisten koulupudokkuus, työttömyys ja väkivaltarikollisuus. väkivallan tekijät ja uhrit kansallisesti edustavan rekisteriaineiston valossa. Viitattu 4.2.2017. <https://www-edilex-fi.nelli.laurea.fi/oikeus/7375.pdf>

Barnao, M., Casey, S. & Ward, T. 2015. Taking the Good Life to the Institution. Forensic Service Users' Perceptions of the Good Lives Model. Viitattu 31.1.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0306624X15570027>

Elonheimo, H. 2010. Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Turun yliopiston julkaisuja. Painosalama Oy, Turku. Viitattu 12.1.2017. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/59505/AnnalesC299Elonheimo.pdf?sequence=1>

Good lives Model 2016. Viitattu 29.12.2016. <http://www.goodlivesmodel.com/>

Granfelt, R. 2015. Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti. Y-säätiön julkaisuja 2015. Viitattu 7.2.2017. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2015/11/asumissosiaalinen_työ_julkaisu_web.pdf

Hallituksen esitys 111/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisolaiksi. Finlex. Hallituksen esitykset. Viitattu 9.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160111#idm1860160>

Hypen, K. 2004. Vankilasta vuosina 1993-2001 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala. Viitattu 17.5.2017. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/n39KxWVtv/1-2004_Vankeusrang.uusiminen.pdf

Järvinen, M-K. 2015. Asiakas-työntekijäsuhde rikosseuraamusalalla. Dialoginen arviointi tiedontuotannon tapana. Tampereen yliopisto, Tampere. Viitattu 15.1.2017. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96536/978-951-44-9683-7.pdf?sequence=1>

Kiviruusu, O. 2017. Itsetunnon kehitys nuoruudesta aikuisuuteen ja siihen vaikuttavat tekijät. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2017:37. Unigrafia, Helsinki. Viitattu 14.1.2017. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/172663/ITSETUNN.pdf?sequence=1>

Niemi, H. 2014. Lasten ja nuorten rikosentekijöiden seuraamukset. Haaste 4/2014. Viitattu 9.2.2017. <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42014/lastenjanuortenrikosentekijoidenseuraamukset.html>

Nuorisolaki 1285/2016. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 9.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285#Pidm1954128>

McNeill, Fergus 2009. Towards Effective Practice in Offender Supervision. Glasgow: Scottish Centre for Crime and Justice Research. Report 1/09. Viitattu 8.2.2017. http://www.sccjr.ac.uk/wp-content/uploads/2012/10/McNeil_Towards.pdf

Miikkulainen, L 2012. Arjen taidot -tietopankki. Materiaalia rikoksista tuomittujen arjessa selviytymisen ja elämänhallinnan edistämiseen. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja. Viitattu 12.2.2017. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr4qakak/Arjen_taidot_tietopankki_2012.pdf

Mustonen, U., Huurre T., Kiviruusu, O., Berg, N., Aro, H. & Marttunen, M. 2013. Elämäkulku, mielenterveys ja hyvinvointi. Seurantatutkimus 16-vuotiaista tamperelaisnuorista 22-, 32- ja 42-vuotiaina (TAM-projekti). Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere. Viitattu 14.1.2017. http://thl32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/114509/URN_ISBN_978-952-245-962-6.pdf?sequence=1

Portti vapauteen 2017. Helsingin vankila. Viitattu 8.2.2017. http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/tapaajan_opas/helsingin_vankila

Remes, I. 2010. ”Näkymättömät Muurit”. Vangin kokemuksia valvotusta koevapaudesta elämänhallinnan viitekehyksessä. Sosiaalityön pro-gradu-tutkielma. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Tampereen yliopisto. Viitattu 18.5.2017. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81963/gradu04589.pdf?sequence=1>

Rikosseuraamuslaitos 2013a. Täytäntöönpano. Kuntouttava toiminta - ohjelmatyö. Viitattu 16.1.2017. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttava-toiminta-ohjelmatyo.html>

Rikosseuraamuslaitos 2013b. Vapaa-aika. Viitattu 16.5.2017. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/vapaa-aika.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015a. Täytäntöönpano, perushuolto, toiminnot. Viitattu 26.12.2016. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015b. Rikosseuraamuslaitoksen vankeja ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaita koskeva yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Viitattu 12.2.2017. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/V8DI7UJhX/Yhdenvertaisuus-ja_tasa-arvosuunnitelma_2015_net.pdf

- Rikosseuraamuslaitos 2016a. Toimipaikat. Rikosseuraamusalueet. Viitattu 11.12.2016. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/aluekeskukset.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2016b. Rikosseuraamuslaitos. Arvot ja Strategia. Viitattu 18.11.2016. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2016c. Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2016. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2016. Viitattu 7.2.2017. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/YQ5ZDg1GZ/2016-02_Rikosseuraamusasiakkaat_1.5.2016.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2016d. Pääjohtaja Esa Vesterbacka: Jokaisessa arkisessakin vuorovaikutustilanteessa on mahdollisuus edistää vankien muutostyötä. Viitattu 9.2.2017. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2016/11/paajoh-tajaesavesterbackajokaisessaarkisessakinvuorovaikutusti-lanteessaonmahdollisuusedistaavankienmuutostyota.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2017. Ajankohtaista. Hankkeet. Viitattu 16.5.2017. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/hankkeet.html>
- Rikoslaki 1889/39. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 9.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L6>
- Rytkönen, M. 2014. Nuorten vakava väkivalta ja sosioemotionaalinen terveys. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti. Viitattu 7.2.2017. <http://journal.fi/sla/article/view/41369>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 17.5.2017. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Suontausta, P. 2013. "I just had to break away from that shit". Juvenile Offenders' Narratives of Desistance. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.1.2017. <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/84935/gradu07000.pdf?sequence=1>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017a. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Viitattu 17.5.2017. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017b. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 17.5.2017. <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>
- Työ ja elinkeinoministeriö 2012. Työllisyys- ja yrittäjyysosaston raportti 8/2012. Nuorisotakuu 2012. Viitattu 18.12.2016. http://www.nuorisotakuu.fi/files/34024/Nuorten_yhteiskuntatakuu_2013_-raportti.pdf
- Vankeuslaki 2005/767. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 18.12.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>
- Ylisassi, H., Seppänen, L., Uusitalo, H., Kalavainen, S. & Piispanen, P. (2016) Aktivoiva lähityö: Vankiloiden valvonta- ja ohjaushenkilöstö vuorovaikutuksellista lähityötä kehittämässä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2016. Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Viitattu 15.1.2017. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-riisenjulkaisusarja/qmR5zNYVd/RISE_2_2016_Aktivoiva_lahityo_WEB.pdf

Julkaisemattomat lähteet

Helsingin vankilan ohjelmatoiminnan suunnitelma, 2017.

Helsingin vankilan tulo-opas. Vankilan monisteita.

Nuorten projekti 2016. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projekti 2016-2017. Projektisuunnitelma 09/ 2016.

Kuviot

Kuvio 1: Projektin vaiheet ja osatavoitteet. (Nuorten projekti 2016.)	9
Kuvio 2: NuPron neljännen osatavoitteen prosessikaavio. (Nuorten projekti 2016.)	10
Kuvio 3: Yksitoista ensisijaista tarvetta. (Fortune & Ward 2014, 439.)	33

Taulukot

Taulukko 1: Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2016 (Rikosseuraamuslaitos 2016c.).....	17
---	----

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa.....	90
Liite 2: Teemahaastattelun runko nuorille vangeille	92
Liite 3: Teemahaastattelun runko ehdonalaisesti vapautuneille nuorille.....	93
Liite 4: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen.....	94
Liite 5: Saatekirje.....	96
Liite 6: Luokittelutaulukot	97

Liite 1: Tutkimuslupa

 RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS	Päätös		
	9.3.2017 11/332/2017		
Opiskelijat Stina Nieminen / Virpi Riekki Laurea-ammattikorkeakoulu rikosseuraamusala			
Hakemuksenne 20.2.2017			
Tutkimuslupahakemus	Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii [REDACTED] Työelämän yhdyshenkilönä toimii kehityspäällikkö Minna-Kaisa Järvinen.		
Tutkimuksen aihe	Nuorten rikosseuraamusasiakkaiden näkemyksiä Helsingin vankilan nuorten osaston kehittämistyön tueksi		
Tutkimuksen toteutus	Kuusi vangin haastattelua Helsingin vankilassa sekä kuusi ehdonalaisessa vapaudessa olevan yhdyskuntaseuraamusasiakkaan haastattelua Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistossa.		
Lupahakemus	Haette lupaa haastatteluihin.		
Päätös	Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Haastattelut tulee tehdä vankilan tai toimiston johtajan suostumuksella. Haastateltavien osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen ja haastatteluihin. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohutonta haittaa Rikosseuraamuslaitoksen muulle toiminnalle.		
Osoite Lintulahdenkuja 4 00530 HELSINKI	Puhelin 029 56 88500	Telekopio 029 56 88446	Sähköpostiosoite kirjaamo.rise@om.fi

2(2)

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää sähköinen kopio tai paperikopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA). Opinnäytteestä tulee myös lähettää sähköpostitse tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pidättää oikeuden julkaista opinnäytteen intranet- ja tiivistelmän internet-sivuillaan.

Pauli Nieminen
kehitysjohtaja

Peter Blomster
erikoistutkija

Tiedoksi

Helsingin vankilan johtaja
Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja

Liite 2: Teemahaastattelun runko nuorille vangeille

TEEMA1: TAUSTATIEDOT

- Ikä
- Vankilakertalaisuus
- Nykyisen tuomion pituus
- Perhesuhteet
- Koulutus- ja työhistoria
- Asuminen

TEEMA 2: NUORUUSIÄN TARPEET

- Minkälaiset asiat tuottavat sinulle mielihyvää ja onnellisuutta?
- Mitä hyviä asioita ja ominaisuuksia tunnistat itselläsi olevan? Missä tunnet olevasi hyvä?
- Mikä auttaa sinua hallitsemaan tunteitasi?
- Mitä asioita haluaisit muuttaa itsessäsi ja miten pystyt muutokseen itse vaikuttamaan?
- Minkälaiset ihmissuhteet ovat sinulle tärkeitä? Millaisia ihmisiä arvostat?

TEEMA 3: SYRJÄYTYMISEEN VAIKUTTAMINEN

- Mikä auttaa sinua jaksamaan vankilassa?
- Mitkä ovat tavoitteesi omalle elämällesi?
- Mitkä asiat voivat olla esteenä tavoitteiden saavuttamiselle?
- Miten vankila ja vankilan henkilökunta voi tukea sinua näihin tavoitteisiin pääsemiseksi?
- Minkälaisena näet tulevaisuutesi? Mitä esteitä tai mahdollisuuksia näet sen suhteen?

TEEMA 4: KUNTOUTUS

- Mitkä asiat olet kokenut toimivaksi nykyisellä osastolla ja minkälaisia toimintoja nuorten osastolla olisi mielestäsi hyvä olla?
- Mihin kuntoutus- tai ohjelmatoimintoihin olet osallistunut? Mitä apua niistä on ollut?
- Millaiset asiat saavat sinut innostumaan?
- Mistä saat lisää itseluottamusta?
- Minkälaista henkilökuntaa toivoisit osastolla työskentelevän?
- Millaista vapaa-ajan tekemistä toivoisit osastolle?

TEEMA 5: RIKOLLISUUDESTA IRROTTAUTUMINEN

- Millaisiin asioihin tarvitset tukea, jotta elämä olisi mielekästä?
- Mikä asiat tukevat siviiliin siirtymisessä?
- Miten voisit kääntää vaikeat elämäntapahtumat voimavaroiksesi?
- Mistä voisit saada uudenlaista ja mielekästä sisältöä elämääsi?
- Minkälaiset asiat/keinot auttaisivat luopumaan rikollisesta elämäntavasta?
- Mitä arjessa tarvittavia taitoja olet oppinut vankilassa? Mitä osaat jo ja missä tarvitset vielä harjoitusta?

Liite 3: Teemahaastattelun runko ehdonalaisesti vapautuneille nuorille

TEEMA1: TAUSTATIEDOT

- Ikä
- Vankilakertalaisuus
- Nykyisen tuomion pituus
- Perhesuhteet
- Koulutus- ja työhistoria
- Asuminen

TEEMA 2: NUORUUSIÄN TARPEET

- Minkälaiset asiat tuottavat sinulle mielihyvää ja onnellisuutta?
- Mitä hyviä asioita ja ominaisuuksia tunnistat itselläsi olevan? Missä tunnet olevasi hyvä?
- Mikä auttaa sinua hallitsemaan tunteitasi?
- Mitä asioita haluaisit muuttaa itsessäsi ja miten pystyt muutokseen itse vaikuttamaan?
- Minkälaiset ihmissuhteet ovat sinulle tärkeitä? Millaisia ihmisiä arvostat?

TEEMA 3: SYRJÄYTYMISEEN VAIKUTTAMINEN

- Mitkä tekijät auttoivat sinua jaksamaan vankilassa?
- Mitkä ovat tavoitteesi omalle elämällesi?
- Mitkä asiat voivat olla esteenä tavoitteiden saavuttamiselle?
- Miten vankila ja vankilan henkilökunta olisi voinut tukea sinua tavoitteidesi suhteen?
- Minkälaisena näet tulevaisuutesi? Mitä esteitä tai mahdollisuuksia näet sen suhteen?
-

TEEMA 4: KUNTOUTUS

- Mitkä asiat koit toimiviksi sillä vankilan asuinosa-astolla, jolla asuit ja minkälaisia toimintoja nuorten osastolla olisi mielestäsi hyvä olla?
- Mihin kuntoutus- tai ohjelmatoimintoihin olet osallistunut vankilassa? Mitä apua niistä on ollut?
- Millaiset asiat saavat sinut innostumaan?
- Mistä saat lisää itseluottamusta?
- Minkälaista henkilökuntaa vankilan asuinosa-astolla olisi hyvä työskennellä?
- Millaista vapaa-ajan tekemistä olisit toivonut osastolle?

TEEMA 5: RIKOLLISUUDESTA IRROTTAUTUMINEN

- Millaisiin asioihin tarvitset tukea, jotta elämä olisi mielekästä?
- Mikä asiat olisivat tukeneet sinua siviiliin siirtymisessä?
- Miten voisit kääntää vaikeat elämäntapahtumat voimavaroiksesi?
- Mistä voisit saada uudenlaista ja mielekästä sisältöä elämääsi?
- Minkälaiset asiat/keinot auttaisivat luopumaan rikollisesta elämäntavasta?
- Mitä arjessa tarvittavia taitoja opit vankilassa? Missä olisit tarvinnut harjoitusta lisää ja mikä sujuu hyvin?

Liite 4: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurilan kampus

Olen saanut kirjallista tietoa opinnäytetyön sisällöistä, sen tavoitteista sekä nähnyt opinnäytetyöhön liittyvät teemahaastattelukysymykset (ks. lopussa)

- Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun
- Henkilötietoja ei kerätä, joten tutkimusrekisteriä ei synny
- Antamiani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa
- Kaikki vastaustiedot ovat luottamuksellisia

Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja siinä käytettävät tiedonkeruun (haastattelu/ääninauhoitteet) ja tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia (ääninauhoitteet) käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin/esittämiseen. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen, milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Tämä suostumus on kaksiosainen. Toinen osa tulee haastateltavalle ja toinen opinnäytetyön tekijöille.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

(Vastaajien tiedot eivät tule näkyviin, suostumuslomakkeet kansioidaan ja säilytetään lukitussa tilassa Laureassa)

KUVAUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

Teemme opinnäytetyötä Helsingin vankilaan perustettavaan nuorten osaston kehittämistyön liittyen. Haluamme kiinnittää opinnäytetyössä erityisesti huomiota nuorten vankien ja nuorten ehdonalaisesti vapautuneiden rikosseuraamusasiakkaiden mielipiteisiin, joita voitaisiin huomioida nuorten osaston kehittämisessä.

Pidämme nuorten kokemuksia ensisijaisen tärkeänä ja huomionarvoisina toimintojen ja palveluiden suunnittelussa. Tarkoituksenamme on haastatella Helsingin vankilassa alle 25-vuotiaita nuoria vankeusvankeja sekä Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistossa alle 25-vuotiaita ehdonalaisessa valvonnassa olevia nuoria. Haastattelut suoritamme teemahaastatteluina henkilökohtaisesti paikan päällä Helsingin vankilassa ja Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistossa.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TEEMA1: TAUSTATIEDOT

- Ikä
- Vankilakertalaisuus
- Nykyisen tuomion pituus
- Perhesuhteet
- Koulutus- ja työhistoria
- Asuminen

TEEMA 2: NUORUUSIÄN TARPEET

- Minkälaiset asiat tuottavat sinulle mielihyvää ja onnellisuutta?
- Mitä hyviä asioita ja ominaisuuksia tunnistat itselläsi olevan? Missä tunnet olevasi hyvä?
- Mikä auttaa sinua hallitsemaan tunteitasi?
- Mitä asioita haluaisit muuttaa itsessäsi ja miten pystyt muutokseen itse vaikuttamaan?
- Minkälaiset ihmissuhteet ovat sinulle tärkeitä? Millaisia ihmisiä arvostat?

TEEMA 3: SYRJÄYTYMISEEN VAIKUTTAMINEN

- Mikä auttaa sinua jaksamaan vankilassa?
- Mitkä ovat tavoitteesi omalle elämällesi?
- Mitkä asiat voivat olla esteenä tavoitteiden saavuttamiselle?
- Miten vankila ja vankilan henkilökunta voi tukea sinua näihin tavoitteisiin pääsemiseksi?
- Minkälaisena näet tulevaisuutesi? Mitä esteitä tai mahdollisuuksia näet sen suhteen?

TEEMA 4: KUNTOUTUS

- Mitkä asiat olet kokenut toimivaksi nykyisellä osastolla ja minkälaisia toimintoja nuorten osastolla olisi mielestäsi hyvä olla?
- Mihin kuntoutus- tai ohjelmatoimintoihin olet osallistunut? Mitä apua niistä on ollut?
- Millaiset asiat saavat sinut innostumaan?
- Mistä saat lisää itseluottamusta?
- Minkälaista henkilökuntaa toivoisit osastolla työskentelevän?
- Millaista vapaa-ajan tekemistä toivoisit osastolle?

TEEMA 5: RIKOLLISUUDESTA IRROTTAUTUMINEN

- Millaisiin asioihin tarvitset tukea, jotta elämä olisi mielekästä?
- Mikä asiat tukevat siviiliin siirtymisessä?
- Miten voisit kääntää vaikeat elämäntapahtumat voimavaroiksesi?
- Mistä voisit saada uudenlaista ja mielekästä sisältöä elämääsi?
- Minkälaiset asiat/keinot auttaisivat luopumaan rikollisesta elämäntavasta?
- Mitä arjessa tarvittavia taitoja olet oppinut vankilassa? Mitä osaat jo ja missä tarvitset vielä harjoitusta?

Liite 5: Saatekirje

Hei!

Olemme Laurea ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä Helsingin vankilaan perustettavaan nuorten osaston kehittämistyön liittyen. Haluamme kiinnittää opinnäytetyössä erityisesti huomiota nuorten vankien ja nuorten ehdonalaisesti vapautuneiden rikosseuraamusasiakkaiden mielipiteisiin, joita voitaisiin huomioida nuorten osaston kehittämisessä. Pidämme nuorten kokemuksia ensisijaisen tärkeänä ja huomionarvoisina toimintojen ja palveluiden suunnittelussa. Tarkoituksenamme on haastatella Helsingin vankilassa alle 25-vuotiaita nuoria vankeusvankeja sekä Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistossa alle 25-vuotiaita ehdonalaisessa valvonnassa olevia nuoria.

Haastattelut suoritamme teemahaastatteluina henkilökohtaisesti paikan päällä Helsingin vankilassa ja Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Tulemme käyttämään haastattelusta saatua aineistoa opinnäytetyössämme. Julkaistava aineisto on muotoiltu niin, että siitä ei voi tunnistaa yksittäisten tutkimukseen osallistujien henkilöllisyyttä. Näin ollen jokaisen haastateltavan anonymiteetti tulee säilymään opinnäytetyömme aineistossa ja tuloksissa. Julkaisematon materiaali kuten kirjalliset tai nauhoitetut haastatteluaineistot tuhotaan opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen.

Pyydämme Sinulta apua haastatteluiden toteuttamisessa ja toivomme että saamme haastatella Sinua tässä tärkeässä nuoria tukevassa asiassa. Näkemyksesi on kallisarvoinen ja uskomme sillä olevan tärkeä osa nuorille suunniteltavan osaston kehittämistyössä. Haastattelu kestää noin yhden tunnin. Liitteenä on kysymysruonko, johon voit tutustua etukäteen.

Kiitos ajastasi ja vastaathan tähän saatekirjeeseen, joko kielteisesti tai myönteisesti.

- Haluan osallistua teemahaastatteluun
- En halua osallistua teemahaastatteluun

Helsingissä ____/____ 2017

Ystävällisesti,

Stina Nieminen
Laurea, rikosseuraamusalan sosionomiopiskelija

Virpi Riekkö
Laurea, rikosseuraamusalan sosionomiopiskelija

Liite 6: Luokittelutaulukot

Teema: Taustatiedot		
Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
	22 (2/1) 17 (1/0) 20 (2/1) 24 (1/1) 21 (0/1) 19 (0/1) 23 (0/1)	Ikä
	4 2/0) 1 (3/5) 2 (1/1)	Vankikertalaisuus
	Reilu 6 v (1/0) 1.3 v (1/0) 2.3 v (1/0) 2.1 v (1/0) 4 v (1/1) 3 v (1/0) 2.6 v (0/1) 2.2 v (0/1) 4.5 v (0/1) 1.7 v (0/1) 1.5 v (0/1)	Tuomion pituus
	Naimisissa (1/2) Parisuhteessa (5/2) Sinkku (0/2) Lapsi tulossa (2/2) Lapsi (1/0) Perhesuhteet omiin vanhempiin/ vanhempaan/sisaruksiin kunnossa (2/6) Perhesuhteet olemassa mutta hajanaiset (3/0) Ei puhu omista perhesuhteista vanhempiin tai sisaruksiin (1/0)	Perhesuhteet
	Peruskoulu (6/6) Lukio (0/1) Ammattistartti (0/1) Kesken jääneitä koulutuksia (2/2) Osatutkinto (0/1) Satunnaisia töitä tehnyt (4/3)	Koulutus- ja työhistoria
Asunut perheen kanssa lapsuuden (2/4) Asunut laitoksessa (3/2)	Asuu puolison / tyttöystävän kanssa (4/3) Oma vuokra-asunto (1/1) Laitoksessa (1/0) Asunnoton, asuu kavereiden nurkissa (0/1) Krits, tuettu asuminen (0/1)	Asuminen

Teema: Nuoruusiän tarpeet		
<p>Pelkistetty ilmaus</p> <p>Tunne että on jollekin tärkeä, joku joka tarvii, joku joka välittää.</p> <p>Raha luo perusturvallisuuden tunteen.</p> <p>Huumeet rentouttaa.</p> <p>Nähdään lapsi mahdollisuutena parempaan elämään, jonka avulla pääsee irti vanhasta elämästä.</p> <p>Opiskelu tuo uutta sisältöä elämään ja mahdollistaa uuden suunnan omalle elämälle.</p> <p>Vankilassa halutaan paljon lomille ja mahdollisimman avoimeen rangaistuksen suorittamis-mahdollisuuteen.</p> <p>Mielekäs tekeminen nostaa mielialaa.</p> <p>Sairaudet laskee elämänlaatua.</p>	<p>Alaluokka</p> <p>Perhe (3/2)</p> <p>oma vaimo tai tyttöystävä (2/1)</p> <p>Ystävät (2/0)</p> <p>hyvät ihmissuhteet (1/2)</p> <p>Varallisuus, raha (1/1)</p> <p>Huumeet (1/0)</p> <p>haaveilu omasta perheestä ja lapsesta (1/1)</p> <p>Opiskelu (1/0)</p> <p>haaveilu vapaudesta (1/0)</p> <p>Harrastukset, liikunta, pelit (1/4)</p> <p>Terveys (0/1)</p> <p>Ei osaa sanoa (1/0)</p>	<p>Yläluokka</p> <p>mielihyvä ja onnellisuus</p>
<p>Arvostaa ihmistä ihmisenä eikä luokittele.</p> <p>Haluaa autoalalle koska tietää autoista paljon ja on kiinnostunut.</p> <p>Koulussa kiinnostavat aineet sujui hyvin.</p> <p>Kiinnostunut monipuolisesta liikunnasta.</p> <p>Hyvänolon tunne kun saa auttaa muita ihmisiä.</p> <p>Mukavaa on kun saa olla ja tehdä lapsen kanssa kaikenlaisia normaaleja juttuja.</p> <p>Oppii nopeasti uusia asioita jos on motivaatiota.</p>	<p>Ihmisten erilaisuuden hyväksyminen (1/1)</p> <p>Kokee onnistumisentunnetta tehdessään rikoksia (autojen pölliminen, huumeiden myyminen) (2/1)</p> <p>Tappeleminen (0/1)</p> <p>Verbaaliset taidot (1/2)</p> <p>Urheilu (2/4)</p> <p>Koulussa hyvä (0/2)</p> <p>Auttamishalu (1/0)</p> <p>Mukava ihminen / tulee toimeen ihmisten kanssa (1/2)</p> <p>Viettää paljon aikaa kotona lapsen kanssa (1/0)</p> <p>Halukas oppimaan uutta, ei pelkää haasteita (0/2)</p>	<p>omien vahvuuksien tunnistaminen</p>
<p>Pyrkimys selvittää asiat puhumalla ja jos ei pysty puhumaan, turvautuu usein väkivaltaan.</p> <p>Rauhoittuminen itsekseen hyviä asioita miettimällä ja musiikkia kuuntelemalla.</p> <p>Lähtee tilanteesta pois omaan tilaan tai tekemään jotain esim tupakalle.</p> <p>Ei ahdistaa, ei ärsytä koskaan.</p> <p>Urheilu auttaa hallitsemaan tunteita.</p>	<p>Tunteiden hallinta vaikeaa (3/1)</p> <p>Haluaa selvittää asiat heti (3/0)</p> <p>Taipumusta väkivaltaisuteen (3/1)</p> <p>Puhuminen auttaa (4/3)</p> <p>Itsensä rauhoittaminen (2/3)</p> <p>Tilanteesta poislähteminen (2/1)</p> <p>Ei koe negatiivisia tunteita (1/1)</p> <p>Kannabiksen käyttö ahdistuksen hoitoon (0/1)</p> <p>Urheilu (0/1)</p> <p>Säännöllinen päivärytmi (0/1)</p>	<p>tunteiden hallinta</p>
<p>Pitää omia ajatuksia esteenä itseään tyydyttävälle elämälle.</p>	<p>Haitalliset käyttäytymismallit ja haitallinen ajatusmaailma (3/2)</p> <p>Huono itsetunto (1/0)</p>	<p>omien heikkouksien tunnistaminen</p>

<p>Kokee ettei kelpaa muille ja heikko negatiivisen palautteen sietokyky.</p> <p>Haluaa lopettaa huumeiden käytön, jotta oma elämänlaatu paranisi.</p> <p>Ei halua muuttaa itsessään mitään.</p> <p>Tarvitsee rahaa, jotta ei tarttisi enää kokoajan pohtia, että miten pärjää.</p> <p>Menneisyyden tapahtumat heittelee tunteita onnellisuudesta vihaan ja lamaanutumisen tunteeseen.</p>	<p>Huonot ongelmanratkaisutaidot (1/1)</p> <p>Huumeiden käyttö (1/1)</p> <p>Ei heikkouksia (1/0)</p> <p>Fyysinen terveys (1/1)</p> <p>Huono taloudellinen toimeentulo (0/1)</p> <p>Haitallinen kaveripiiri (0/3)</p> <p>Huonomuistisuus (0/1)</p> <p>Menneisyyden asiat painaa (0/1)</p>	
<p>Rehelliset ja luotettavat ihmiset, jotka tukee ja joihin voi turvautua.</p> <p>Ihmiset, jotka elävät normaalia arkea ja tekevät töitä pienelläkin palkalla.</p> <p>Tunne että ystävyys säilyy vaikka kokoajan ei olisikaan tekemisissä.</p> <p>Tunne että on kavereita, kenen kanssa tehdä yhdessä asioita.</p> <p>Perhe joka välittää.</p> <p>Päihitteettömät ihmiset, joiden avulla pystyy itse olemaan ilman päihitteitä ja elää normaalia elämää.</p>	<p>Tärkein piirre toisessa ihmisessä rehellisyys / luotettavuus (4/5)</p> <p>Tärkein piirre toisessa ihmisessä on tukeminen ja ymmärtäminen (1/2)</p> <p>Ahkerat, kunnolliset ja pyynteettömät ihmiset (2/0)</p> <p>Sosiaaliset, hauskat, täsmälliset (0/1)</p> <p>Luotettavat, pitkäaikaiset ystävät (1/0)</p> <p>Ystävät (1/3)</p> <p>Vaimo, tyttöystävä (2/4)</p> <p>Perhe (4/5)</p> <p>Päihitteön lähipiiri (1/0)</p>	<p>tärkeät ihmissuhteet ja toisen arvostaminen</p>

Teema: Syrjäytymiseen vaikuttaminen		
Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>Sellainen ystävä vankilassa kelle pystyy puhumaan ja joka neuvoo. Töissä aika kuluu nopeammin. Punttien nosto ja fudiksen pelaaminen.</p> <p>Tehdään itse osastolla hyvää ruokaa. Vankila-aika on ajanjakso jonka jälkeen voi aloittaa kunnon elämän. On helppoa kun näkee samoja ihmisiä kokoajan ja päiviä ohjaa samat rutiinit. Vantaalla kävi Snellu ja ovet oli paljon auki. Oli hyvä että osastolla oli ohjaaja joka veti ryhmiä, kenen kanssa sai keskustella. Ohjaajan läsnäolo rauhoitti osastoa.</p>	<p>Vankikaverit (2/3) Työn teko vankilassa (1/3) Liikunta (1/3) Perheen tuki siviilistä (2/4) Mielekäs tekeminen (3/3) TV: katsominen ja lukeminen (3/2) Nukkuminen ja syöminen (1/0) Vankila nollaa elämän -> vapautuu alkaa uusi elämä (1/1) Rutiinit (0/2) Ei mieltä siviiliasioita (0/2) Ulkopuolisten toimijoiden vetämät ryhmät (0/2) Tietää että pääsee joskus pois (0/1) Hyvä henkilökunta (0/1) Ryhmät (0/2) Yksilökeskustelut (0/2) Turvallisuuden tunne (0/1) Lomat (0/2)</p>	<p>Jaksaminen vankilassa</p>
<p>Saada perhe, toimeentulo ja terveys kuntoon. Normaali perus duunarin elämä.</p> <p>Asteittainen vapautuminen ennaltaehkäisä sitä ettei joudu heti uudelleen vankilaan.</p>	<p>Huumeiden käytön lopettaminen (4/0) Vankilakierteen katkeaminen (1/2) Saada jotain aikaseksi (työ, koulutus, oma yritys) (3/5) Oma perhe (vaimo, lapsia) (3/2) Tärkeiden Ihmissuhteiden parantaminen (1/0) Sääntöjen noudattaminen ja yhteiskuntaan sopeutuminen (1/1) Omakotitalo (1/0) Saada itsensä kuntoon (3/1) Päästä asteittaiseen vapautumiseen (suljettu -> avo -> vkv) (1/0)</p>	<p>Tavoitteet omalle elämälle</p>
<p>Kun yksi asia menee pieleen, niin sitten lyö loputkin läskiksi. Kaveripiiristä irrottautuminen pelottaa. Uusien tuomioiden pelko. Elämänmuutos tuntuu vaikealle, koska toimeentulo heikkenee ja joutuu aloittamaan "pohjalta". Jos kaikki läheiset kuolisi. Vastoinkäymisiä tulee jatkossakin ja ne pitää vain yrittää kestää.</p>	<p>Ongelmanratkaisukyvyttömyys (1/0) Haitallinen kaveripiiri (1/1) Vanha elämäntyyli (1/3) Huumeet (1/1) Yksin jääminen (1/0) Sietämättömät vastoinkäymiset (1/0) Ettei pääse vapautumaan asteittain (1/0) Terveydelliset ongelmat (1/0)</p>	<p>Esteet tavoitteiden saavuttamiselle</p>

<p>Vankeusaikana on saanut kaiken mahdollisen tuen mitä on halunnut.</p> <p>Liikunnan aloitus ja terveellinen sekä säännöllinen ruokailu. Lomilla saa olla perheen kanssa ja järjestellä asioita ennen kuin vapautuu. Haluaa varmistaa päiheteettömyyden jatkumisen siviilissä ja toivoo siihen tukea esim. Seulojen antaminen.</p>	<p>Koulun aloittaminen vankeusaikana (1/1) Tulevaisuuden läpikäyminen työntekijän ohjauksessa (esim psykologi tai päihdetyöntekijä) (1/1) Vapautumisen suunnittelu vankeusaikana (2/0) Yksilökeskustelut (3/3) Ryhmät (vertaistuki) (1/0) Ajan ja tilan antaminen (1/1) Päivärytmin ja arjen taitojen oppiminen (1/0) Myöntää lomiam (1/0) Apu asunnon saamiseen, kouluun hakemisessa ja päihdehoitoon pääsyssä (1/1)</p>	<p>Vankilan tuki tavoitteiden saavuttamiselle</p>
<p>Niin kauan kuin opiskelen enkä luovuta niin menee hyvin. Tärkeiden ihmissuhteiden katkeaminen poistaa motivaation muutokseen. Tuomion odottaminen estää menemästä eteenpäin. Jos pääsee kouluun ja valmistuu sieltä. Laitokseen joutuminen vie motivaation muuttaa omaa elämää. Raittina pysyminen ja rikoksettomana pysyminen auttaa parempaan elämään. Linnatuomio teki hyvää, tulevaisuudessa kaikki ovat auki. Kun on terve, pystyy miettimään tulevaisuutta.</p>	<p>Oman motivaation pysyminen (M) (1/0) Tärkeiden ihmissuhteiden pysyminen (M), katkeaminen (E) (1/2) Huumeet (E) (1/0) Vanhan tuomion roikkuminen (E) (1/2) Opiskelu, työ (M) (2/3) Laitokseen joutuminen vapautumisen jälkeen (E) (1/0) Vankilaleima (E) (1/0) Päiheteettömyys ja rikokseton elämä (M) (1/0) Heikko taloudellinen toimeentulo (E) (1/1) Vankila teki hyvää, loi toivoa tulevaisuudelle. (M) (0/1) Perhe (M) (0/2) Terveys (M) (0/1)</p>	<p>Tulevaisuuden esteet ja mahdollisuudet</p>

Teema: Kuntoutus		
<p>Pelkistetty ilmaus</p> <p>Sellien avoimena pitäminen omalla osastolla päiväsaikaan.</p> <p>Kaikki toimi ja kaikki oli täysillä messissä (päihteen os.)</p> <p>Oli alhaalla eri kerroksella samassa toimistossa.</p> <p>Kuunteli ja laitto asioita eteenpäin. Saatto olla kerran viikossa kaksikin ulkoilua päivässä. Käytiin pelaa futista.</p>	<p>Alaluokka</p> <p>Sellin ulkopuolisen ajan tärkeys 1/1 Mielekäs työ/ työtoiminta 2/0 Liikuntasalin käyttö 2/2 Aktiviteetit 1/1 Ryhmät 1/0 Kokkiryhmä 1/0 Kaikki toimi 1/0 Kanttiini 1/0 Laitteet toimi/ hellat, tv 0/1 Vartijat liian vähän läsnä osastolla 0/1 Hyvä yhteishenki osastolla 1/2 Henkilökunta oli mukavaa toisessa vankilassa 0/1 Ulkoilua oli enemmän 0/2 Kerhot oli hyödyllisiä 0/1</p>	<p>Yläluokka</p> <p>Asiat jotka kokee toimiviksi vankilassa/ omalla as. Osastolla</p>
<p>Yksilökeskustelut oli hyödyllisiä. Puhuttiin kaikkee vankilan ulkopuolella olevasta elämästä ja jatkosta. Lyhytaikaisten vankien osastolla oli joka päivä jotain. Kävi eri paikoista kouluista, Krisiltä puhuu ihmisiä.</p>	<p>Nuorten osasto Vantaalla 1/2 Marttojen ryhmä/kokkikurssi 2/1 Päihteen osasto 2/1 Suuttumuksenhallintakurssi 1/1 Psykologin kanssa keskustelut 1/1 Ar/Päihdekurssi 1/1 VKM 0/2 Päihdekurssi jossa luonto otettu mukaan 1/0 Lyhytaikaisten vankien osasto 2/0 Väkivaltaa kokeneet miehet 1/0 Korukerho 1/0 Yksilökeskustelut erityisohjajan kanssa 1/1 Eriaiset infot ulkopuolisista palveluista 1/0 AA 1/0 Ei kokemusta 1/1 Työtoiminta 3/2 Vankilan ulkopuolisessa ryhmässä käyminen/ Aggredi 0/2 Snellun ryhmä 0/1 Vuorovaikutuskurssi 0/1</p>	<p>Kuntoutus- ja ohjelmatoiminnat joihin on osallistunut ja kokenut että saanut apua.</p>
<p>Saa onnistua jossain.</p> <p>Jos päättää et on hyvä päivä, niin ei anna kenenkään tulla lannistaa sitä. Lumilautahommat, sparrailtiin vähän jurrissa muutama viikko sitten.</p> <p>Kuuluu vähän tohon rikolliseen maailmaan, missä ollu hyvä. Aikaa mieltä, mikä musta tulee isona.</p>	<p>Uudet ja mielenkiintoiset jutut 2/0 Mukavat ja hauskat jutut 1/0 Hyvä fiilis 0/1 Jännittävät ja kivat jutut 0/1 Urheilu 1/2 Harrastukset 0/2 Naiset 0/1 Raha 0/1 Onnistumisen tunne/ saavutukset 1/1 Asiat joissa ollut hyvä 1/0 Tulevaisuuden suunnittelu 1/0</p>	<p>Asiat jotka saa innostumaan.</p>

<p>Muut kannusti hakeutumaan hoitoon ja tulinkin valituksi enkä oo päivääkään katunu. Et pääsee 8 kk:n jälkeen tonne ulos. Ihan perusjutut kuten viettää aikaa kavereiden ja perheen kanssa ja leikkiä koiran kanssa.</p>	<p>Päihdekuntoutukseen osallistuminen 1/0 Lomat vankilasta 1/0 Koira 2/0 Ulkona syöminen 1/0 Muija 2/0 Lapsi 1/0 Kaverit 1/1 Perhe 0/1 Tuleva lapsi 1/0 Koulu 1/0 Pelit 0/1 Ruoka 0/1</p>	
<p>Kun musta on ollu jotain hyötyä ja oon auttanu ja hoitanu siskon lapsia. Kun joku kehuu se nostaa itsetuottamusta. Tuetaan ja kannustetaan muita. Että pystyy puhuu ihmisten kanssa. Paljon tulee uutta tietoa josta apua.</p>	<p>Oikein toimiminen 1/0 Muiden auttaminen 0/1 Onnistuminen 3/3 Selviäminen vaikeasta tilanteesta 1/0 Muiden kehut ja kannustus 3/2 Vuorovaikutustaitojen lisääntyminen 1/0 Läheisten tuki 1/0 Keskustelut erityisohjaajan kanssa 1/0 Salilla käyminen 0/1</p>	<p>Tekijät jotka tuottavat itsetuottamusta.</p>
<p>Sääntöjä noudatetaan ja niiden mukaan mennään, mut et se pitää vankia ihmisenä. Tiukkoja ihan niiden käyttäytymisen mukaan. Päihdekuntoutusosastolla vartijat puhuu enemmän. Ei ne puhu suljetulla. Sellaset jotka osaa asioita. Auttais kaikissa paperiasioissa nuoria, asuntoasioiden hoitamisessa. 2 omaa ohjaajaa, niin et jos toinen lähtee, niin toinen tulee takas. Vartijat hoitais alkuperähdytyksen ja olis aktiivisesti vankijutussa mukana. Sellaisia joilla on vähän enemmän ihmisarvon kunnioitusta.... sekin et sanoo huomenta on hyvä. Ois vanginvartijasuhde... edes auttais turvallisuutta ja nuorten syrjäytymistä.</p>	<p>Hyvät vartijat, jotka rentoja, mukavia ja jämäköitä 3/1 Tiukkoja ei liian lepsuja vartijoita 1/2 Sellasia jotka puhuu vangeille/ sosiaalisia 2/3 Osastosta vastaava ohjaaja/ ohjaajat 1/1 Sossuja 1/2 Pappi 0/1 Psykoterapeutti 1/0 Päihdetyöntekijä 1/0 Aktiivisia vartijoita 1/1 Pitkäpinnaista/ kärsivällistä 0/2 Positiivisia, sosiaalisia, huomioi muita 0/1 Opo 0/1 Ulkopuoliset ryhmänohjaajat 0/2</p>	<p>Henkilökunnan kriteerit joita sijoittaisi nuortenosastolle.</p>

<p>Mukava tila jossa voi viettää aikaa.</p> <p>Paljon aktiviteetteja.. Nuoret turhautuu helposti jos ei oo mitään tekemistä.</p> <p>Nuoria kannustaa kun näkee et tuloksia alkaa tulla. (salilla) Kesäisin 2 x ulkoilu tietysti käytäytymisen mukaan, jos hoitaa hommansa hyvin, niin suotais yks ulkoilu lisää.</p> <p>Purkaa aggressiivisuuden ulos</p>	<p>Yhteistä tekemistä 3/1 Pleikka 1/1 Pelikortit 3/2 Nopat 0/1 Lautapelejä 3/1 Pingispöytä 2/3 Biljardipöytä 2/0 Oleskelutila/ ryhmätyöskentelytila 1/1 Sisäsalivuorot 1/2 Ulkoilua 3/1 Liikuntaa 1/0 Ruoanlaittoa 2/2 Lukemista 1/0 Iltajalkapallo 0/1 Urheilua 0/1 Punttis 0/1 Omat saunavuorot 0/1 Nyrkkeilyssäkki 0/1</p>	<p>Vapaa-ajan toimintojen tukeminen nuorten osastolla.</p>
---	---	--

Teema: Rikollisuudesta irrottautuminen		
Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>Jos sorrun huumeisiin, niin kaikki elämä menee ihan erilailla. Elämä pyöriny 11-vuotiaasta lähtien huumeiden parissa.</p> <p>Raha pitää erossa pahoilta teiltä. Oon laittanut jo 70 työhakemusta, mutta mitään ei oo kuullut.</p> <p>Viettäisi aikaa enemmän koulussa ja urheilun parissa.. Ei riittäis aikaa mihinkään muuhun.</p> <p>Pystyisi pitämään balanssin, et pysyis pakka kasassa.</p>	<p>Päihdeongelman hoitaminen 4/1 Naiset 1/0 Rahallinen tuki 1/1 Tukea asumiseen 1/0 Tukea työnhakuun/ työn saamiseen 1/1 Tukea elämän aloittamiseen 1/0 Terapeutille hakeutuminen 1/0 Elämä on ollu mielekästä 1/0 Uudenlaisen arjen opettelussa 0/1 Tasapainoisen elämän hallinta 0/1 Perheen tuki 0/2 Ystävien tuki 0/1 Irtautuminen vääristä kaveriporukoista 0/1</p>	<p>Asiat joiden saavuttaminen tukee mielekkään elämään mahdollistamista.</p>
<p>Työpaikka ja asunto on.</p> <p>Ajatellu soittaa mutsin ja faijan hakee vapautuessa. Paikkakunnan vaihtaminen siskon luokse asumaan.</p> <p>Asunto olisi helpottanut Koulupaikan hankkimisessa ois voinu...</p> <p>Koevapaus ja avolaitosmahdollisuuksia on, mut ne voi myös pilata jos haluaa.</p> <p>Koevapaus oli hyvä juttu... ja opetti paljon... opettaa vastuuta.</p>	<p>Hyvät suunnitelmat valmiina vapautuessa 1/0 Uudet tavat toimia 1/0 Perhe/ läheiset 2/0 Muija 1/0 Ystävät 2/0 Jälkihuoto 1/0 Vankilasta vapautuminen 1/0 Asunto 0/2 Koulu 0/1 Asunnon saaminen auttoi 0/2 Lomat vankilasta auttoi 0/1 Asteittainen vapautuminen auttoi 0/2 Koulupaikan saaminen auttoi 0/1</p>	<p>Asiat jotka tukevat siviiliin siirtymisessä.</p>
<p>Hengen lähtö ollu millin päässä. Pitää tarkkaan miettiä millaisessa seurassa liikkuu.</p> <p>En mä oo ikinä kieltäytyny.</p> <p>Seura tekee aina kaltaisekseen. Pitää olla vahva.</p>	<p>Oppii menneistä tapahtumista 6/5 Päihteistä kieltäytyminen jatkossa 1/0 Unohtaa menneet eikä katkeroitua 1/0 Kaveripiirin karsiminen 1/1 Itseluottamus kaikki kaikessa 0/1</p>	<p>Vaikeiden elämäntapahtumien kääntäminen voimavaraksi.</p>
<p>Haluan kokea paljon uusia asioita.</p> <p>Saan peruskuntoa.</p> <p>On kiva herätä jonkun vierestä. Uskaltaa rakastaa toista ihmistä.</p> <p>Koira on terapeutin.</p>	<p>Harrastuksista 1/0 Asioista jotka miellyttää ja joista on kiinnostunut 1/1 Puntin nosto ja urheilu 1/0 Muija 1/0 Rakkaus 1/0 Saa toisen mahdollisuuden elämässä 1/0 Lapsi 1/2 Ammatti 1/0 Koira 1/0</p>	<p>Uudenlaisen ja mielekkään sisällön kehittäminen elämässä.</p>

<p>Raha on kynnykskysymys.</p> <p>Sais työpaikan ja rahaa. Vois tehdä taas kaikkea.</p>	<p>Raha 1/3 Oma firma 0/1 Matkustelu 0/3 Työpaikka 0/1 Koulu 0/1</p>	
<p>Hyvä vaimo, joka on normaali ihminen. Rahaa ei tarvitse tehdä rikollisin keinoin. Kun ei käytä huumeita, niin rahaa ei mee samalla tavalla.</p> <p>Ei muuten tekis rikoksia, mutta ei niillä sossun tuilla elä. Rahaa niin et pystyy edes elämään. Paremmat palkat 5-6000 kk netto.</p> <p>Jos saan uusia kavereita koulusta?</p> <p>Jos hakisin jonnekin eri paikkakunnalle kouluun?</p> <p>Eläny pienellä rahalla ja näin onnellisia asioita ei oo tapahtunu silloin kun oli rahaa. Kun on päättänyt elää hyvin, niin hyvät asiat tulee itsestään.</p> <p>Kaikki vangit pitäis pyrkii saamaan asteittaiseen vapautumiseen. Siinä on huonot lähtökohdat et tästä vapautuu suoraan... korkeampi kynnyks palata takaisin.</p>	<p>Vaimo 1/0 Ongelmanratkaisukeinojen löytäminen 1/0 Työpaikka 3/2 Raha 3/0 Seurapiirin vaihtaminen 1/0 Muiden tuki 1/0 Uudet kaverit/ sosiaaliset yhteydet 1/1 Paikkakunnan vaihtaminen 1/0 Normaali arkirytmii 1/1 Opiskelu 1/1 Mielekäs tekeminen 1/1 Pienellä rahalla toimeen tuleminen 1/0 Asteittainen vapautuminen 2/0 Hyvä muija 0/1 Ei ole rikollista elämäntapaa 0/1 Pitää kiinni kaikesta hyvästä 0/1 Baarit jättänyt pois 0/1 Perhe 0/2</p>	<p>Keinot jotka auttavat rikollisuudesta luopumiseen.</p>
<p>Ymmärtämään muita ihmisiä.</p>	<p>Työssä käyminen 1/0 Päivärytmi/ rutiinit 2/1 Vastuu itsestä 1/0 Siivoaminen 3/2 Ruoan laittaminen 2/4 Laskujen maksaminen 1/0 Saliliikkeitä 0/1 Tylysyyden sietäminen 0/1 Pyykin peseminen 0/1 Kärsivällisyyttä 0/1 Toisiin tutustumista 0/1</p>	<p>Arjentaidot joita oppinut vankilassa,</p>
<p>Että en luovuta heti kun on paha päivä esim. lopeta työntekoa. Ihan kaikessa mahdollisessa maailman perusasioissa. Et oppis hallitsee paremmin hermonsä.</p> <p>Et pääsisin eroon huumeista ja pääsisin paremmin mukaan yhteiskuntaan.</p>	<p>Käyttäytymistyyliissä 1/0 Perusasioissa 1/0 Ongelmanratkaisukeinot 1/0 Ruoan laitossa 2/1 Huumeista eroon pääsemisessä 1/0 Lomakkeiden hoitamisessa (Kela ja asumistuki) 1/0 Vastuunottoa omasta elämästä 1/0 Vuorovaikutustaidoissa 1/0</p>	<p>sekä taidot jossa tarvitsisi lisää harjoitusta.</p>